

Літаратура і Мастацтва

ВЫДАЕЦА
3 1932 г.

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАУЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР

№ 21 (2703)

Пятніца, 24 мая 1974 года

Цана 8 кап.

ТАВАРЫШЫ ВЫБАРШЧЫКІ! РАБОТНІКІ НАВУКІ І КУЛЬТУРЫ, АДУКАЦЫІ І АХОВЫ ЗДAROУЯ, ДЗЕЯЧЫ ЛІТАРАТУРЫ І МАСТАЦТВА! ПАЛІТЫКА КАМУНІСТЫЧНАЙ ПАРТЫІ — ГЭТА ПАЛІТЫКА, НАКІРАВАНАЯ НА УСЕБАКОВЫ ДУХОЎНЫ РОСКВІТ САВЕЦКАГА ГРАМАДСТВА. ГАЛАСУЮЧЫ ЗА КАНДЫДАТАЎ БЛОКУ КАМУНІСТАЎ І БЕСПАРТЫЙНЫХ, ВЫ ТЫМ САМЫМ БУДЗЕЦЕ ГАЛАСАВАЦЬ ЗА ДАЛЕЙШАЕ РАЗВІЦЦЕ НАРОДНАЙ АСВЕТЫ І АХОВЫ ЗДAROУЯ, ЗА НОВЫЯ ДАСЯГНЕННІ НАШАЙ НАВУКІ І КУЛЬТУРЫ!

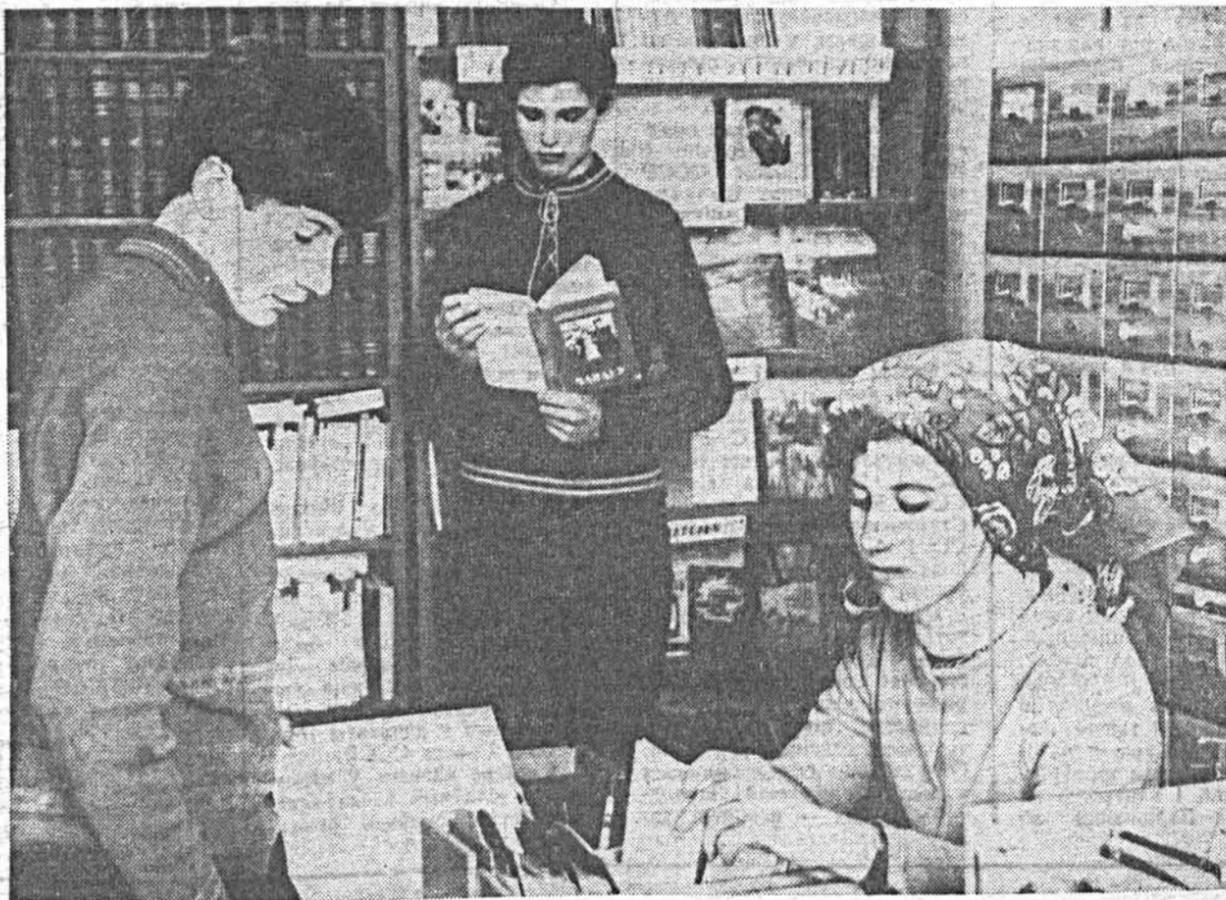
(Са Звароту Цэнтральнага Камітэта Камуністычнай партыі Савецкага Саюза да ўсіх выбаршчыкаў, грамадзян Саюза Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік).

Фота М. ЗАМСКАГА.

На Смаргоншчыне адбылася цёплая сустрэча кандыдата ў дэпутаты Вярхоўнага Савета СССР Яўгена Іванавіча Скурко (Максіма Танка) з выбаршчыкамі.

Рэпартаж аб сустрэчы вы зможаце прачытаць на трэцяй старонцы штотыднёвіка.

Астрамечаўская сельская бібліятэка Брэсцкага раёна — адна са старэйшых у рэспубліцы. Сёлета ёй спаўняецца семдзесят гадоў.

Аб гэтай культурнай установе раскажаецца сёння ў карэспандэнцыі на дванаццатай старонцы.

Фота Ю. КІЛІЧЫНА.

ban

Сардэчна вітаю ўсіх барацьбітоў за мір, міжнародную бяспеку, нацыянальную незалежнасць і супрацоўніцтва народаў у сувязі з 25-годдзем сусветнага руху прыхільнікаў міру. Ваша высакародная і мэтанакіраваная дзейнасць прывяла да таго, што за чвэрць стагоддзя гэты рух стаў найбольш масавым рухам сучаснасці, які згуртаваў у сваіх радах людзей розных узростаў, розных палітычных поглядаў. Ён садзейнічаў аб'яднанню намаганняў усіх тых, хто ўсведамляе сваю аднанасць за прадухіленне вайны і захаванне міру.

Першы сусветны кангрэс прыхільнікаў міру адбыўся на ўмовах, калі імперыялістычныя колы ўцягнулі свет у стан «халоднай вайны», усяляк нагналі атмосферу варожасці. Гэты кангрэс, можна сказаць, быў загадам часу. І заклік да міру, міжнароднага супрацоўніцтва і ўзаемаараўнення, які прагучаў на ім, быў голасам розуму і сумлення народаў, выражэннем іх палымнага жадання адвесці пагрозу вайны. Ідэі, якія натхнілі ўдзельнікаў гэтага гістарычнага кангрэса, набываюць сёння рэальнае ўва-

сабленне ў працэсе разрадка міжнароднай напружанасці, які актыўна развіваецца. Наша краіна, Камуністычная партыя Савецкага Саюза, уся савецкая грамадскасць робяць усё, каб замацаваць гэты працэс, надаць яму неабарачальны характар.

Велізарныя заслугі прыхільнікаў міру ў прадухіленні сусветнай тэрмайдзернай вайны, у спыненні агрэсіўных дзеянняў імперыялізму — яскравае сведчанне ўсё большай ролі народных мас у міжнародных адносінах. У той жа час яны сведчаць і аб вялікіх, далёка яшчэ не вычарпаных магчымасцях мабілізацыі ўсё больш шырочкі слаёў міралюбівай грамадскасці на барацьбу за ўсталяванне прынцыпаў мірнага суіснавання ў адносінах паміж краінамі з розным сацыяльным ладам, за пабудову будынка трываллага і стабільнага міру.

Ад душы жадаю вам далейшых поспехаў на гэтым высакародным шляху.

Няхай шырыцца і мацнее супрацоўніцтва ўсіх міралюбівых сіл!

Л. БРЭЖНЕЎ.

Выдавецтва «Беларусь» выпускае на беларускай мове брашуру «Зварот Цэнтральнага Камітэта Камуністычнай партыі Савецкага Саюза да ўсіх вы-

баршчыкаў, грамадзян Саюза Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік».
Брашура выдадзена масавым тыражом.
БЕЛТА.

УСЕСАЮЗНАЯ НАВУКОВАЯ

Тры дні ў беларускай сталіцы працавала Усесаюзная навуковая канферэнцыя «Празаічныя жанры фальклору народаў СССР». У ёй прынялі ўдзел звыш ста вучоных. Арганізатары гэтага сімпозіума — навуковы савет па фальклору, Інстытут сусветнай літаратуры імя А. М. Горькага, Інстытут рускай літаратуры (Пушкінскі дом), Інстытут этнаграфіі імя Міклухі-Маклая Акадэміі навук СССР, Інстытут мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору АН БССР.

Канферэнцыю адкрыў уступным словам старшыня аргкамітэта, член-карэспандэнт АН БССР доктар гістарычных навук В. Бандарчык. Было заслушана восем асноўных дакладаў. Сярод іх: «Празаічныя жанры ў сістэме фальклору» доктары гі-

старычных навук К. Чыстова (Ленінград), «Калектыўны і індыўідуальны пачатак у казачнай творчасці і выкананні» доктары гістарычных навук Э. Памярцавай (Масква), «Міжнацыянальны ўзаемасувязі празаічных жанраў» доктары гістарычных навук Л. Барага (Уфа) і беларускіх вучоных — «Празаічныя жанры беларускага фальклору» К. Кабашнікава, «Сучасны стан празаічнага фальклору» В. Захаравай і інш.

Аздобіў работу Усесаюзнай канферэнцыі фальклорыстаў канцэрт-паказ беларускіх фальклорна-этнографічных калектываў, арганізаваны Рэспубліканскім домам народнай творчасці і Інстытутам мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору АН БССР.

УСЛАВІЦЬ ГЕРАІЗМ

Даўно адгрэмелі залпы Вялікай Айчыннай вайны, і савецкія людзі, выратаваўшыя народы свету ад фашызму, вярнуліся да сваіх мірных спраў, крочаць шляхамі пяцігодка да сваёй заветнай мэты... Але жыве, вечно будзе жыць і ніколі не будзе забыты подзвіг народны ў мінулай вайне.

Менавіта гэтай тэме — «Подзвіг савецкага народа ў Вялікай Айчыннай вайне і яго адлюстраванне ў беларускай мастацкай літарату-

ры» — быў прысвечаны сход партыйнай арганізацыі СП БССР. З дакладамі выступілі камуністы І. Чыгрынаў і Л. Дайнека. Яны гаварылі пра плённыя намаганні беларускіх пісьменнікаў у распрацоўцы важнай тэмы, адзначылі шмат твораў, якія ярка ўвасобілі ў высокамастацкіх вобразах савецкіх воінаў-пераможцаў, нашых партызан і падпольшчыкаў.

У спрэчках па дакладах прынялі ўдзел пісьменнікі М. Ткачоў, А. Махнач,

А. Пашкоў, Я. Каршукоў, П. Кавалёў і іншыя.

На сходзе выступіў першы намеснік старшыні праўлення СП БССР І. Шамякін. Ён заклікаў пісьменнікаў, усіх літаратараў рэспублікі яшчэ глыбей паказваць у сваіх творах гераізм і самаадданасць савецкіх людзей, камуністаў у барацьбе супраць фашызму, дастойна сустрэць слаўнае 30-годдзе вызвалення Беларусі ад фашысцкіх захопнікаў.

Па абмеркаванаму пытанню сход прыняў адпаведную пастанову.

ПАСЯДЖЭННЕ ПРЭЗІДЫУМА

Адбылося пасяджэнне прэзідыума праўлення Саюза пісьменнікаў Беларусі, на якім было абмеркавана пытанне «Патрыятычнае выхаванне моладзі па матэрыялах часопіса «Малодосць» у святле рашэнняў XIII пленума ЦК КПБ». З паведамленнем выступіў галоўны рэдактар часопіса Геннадзь Бураўкін. У спрэчках прынялі ўдзел Віктар Каваленка, Мікалай Аляксееў, Леанід Прокша, Анатоль Грачанікаў, Іван Шамякін. Прэзідыум адзначыў станоўчую работу часопіса «Мала-

досць» па патрыятычнаму выхаванню моладзі, рэкамендаваў рэдакцыі з такой жа актыўнасцю весці далей гэту работу, улічыўшы заўвагі, выказаныя ў спрэчках.

На пасяджэнні было абмеркавана таксама пытанне аб вылучэнні твораў на атрыманне Дзяржаўнай прэміі БССР і прэміі імя ЛКСМ Беларусі. Разгледжаны і ўхвалены тэхнічны праект будаўніцтва Дома творчасці пісьменнікаў «Іслач». У члены Саюза пісьменнікаў прыняты Змітро Бяспалы.

НАШЫ ІНТЭРВ'Ю

АДДАНАСЦЬ СПРАВЕ ЛЕНІНА

Набліжаецца вялікая падзея ў жыцці нашага народа — дзень выбараў у Вярхоўны Савет СССР. Карэспандэнт «Літаратуры і мастацтва» папрасіў сакратара выбарчай камісіі Беларускай ССР па выбарах у Савет Нацыянальнасцей Вярхоўнага Савета ССР Сямёна Сцяпанавіча МАХАВІКОВА расказаць, як праходзіць у рэспубліцы выбарчая кампанія.

— Перш за ўсё трэба адзначыць, што перыяд пасля мінулых выбараў насычаны падзеямі сусветна-гістарычнага значэння. Найвялікшай з іх быў XXIV з'езд КПСС, які прыняў велічную праграму камуністычнага будаўніцтва ў нашай краіне, Праграму міру.

Падрыхтоўка да сёлетніх выбараў праходзіць пад знакам усенароднай барацьбы за ажыццяўленне задач, пастаўленых XXIV з'ездам партыі, Зваротам ЦК КПСС да партыі, да савецкага народа, у выступленнях таварыша Л. І. Брэжнева на снежаньскім (1973 г.) Пленуме ЦК, на ўрачыстым пасяджэнні ў Алма-Аце. XVII з'ездзе ВЛКСМ. Высокія ўзоры камуністычнай працы савецкія людзі паказалі на Усесаюзным суботніку, прысвечаным 104-й гадавіне з дня нараджэння У. І. Леніна.

Хачу падкрэсліць, што выбары ў нашай краіне — справа ўсяго народа. Паспяхова падрыхтоўка да выбараў і іх правядзенне ў многім залежыць ад работы партыйных арганізацый, Саветаў дэпутатаў працоўных, усіх нашых выбарчых камісій, грамадскіх арганізацый.

Прыяду некалькі лічбаў. У 60 акруговых і 6 510 участковых камісіях рэспублікі працуе больш 63 тысяч чалавек. Праз выбарчыя камісіі да непасрэднага кіраўніцтва выбарамі і кантролю за выкананнем Палажэння аб

выбарах прыцягваюцца самыя шырокія масы працоўных — прадстаўнікі ад прафесійных арганізацый рабочых і служачых, партыйных арганізацый, арганізацый моладзі, ад культурных, тэхнічных і навуковых таварыстваў і іншых грамадскіх арганізацый, ад рабочых, сялян, ваеннаслужачых. Адным словам, у правядзенні выбарчай кампаніі прымаюць удзел дзiesiąты тысяч чалавек.

60 дэпутатаў будуць прадстаўляць нашу рэспубліку ў Вярхоўным Савеце СССР новага склікання. Вылучэнне кандыдатаў у дэпутаты праходзіла пры надзвычайнай актыўнасці працоўных. У выбарчых сходах у цэлым па рэспубліцы прыняло ўдзел больш як 130 тысяч чалавек.

Сваімі першымі кандыдатамі ў дэпутаты выбаршчыкі назвалі Генеральнага сакратара ЦК КПСС Л. І. Брэжнева, Старшыню Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР М. В. Падгорнага, Старшыню Савета Міністраў СССР А. М. Касыгіна і іншых кіраўнікоў партыі і ўрада.

Сярод кандыдатаў у дэпутаты лепшыя сыны і дачкі беларускага народа, прадстаўнікі нашага слаўнага рабочага класа, калгаснага сялянства, інтэлігенцыі, партыйныя і савецкія работнікі. Гэта людзі самых розных узростаў і прафесій. За плячыма адных — ваенныя да-

рогі Вялікай Айчыннай, другія толькі нядаўна выйшлі ў вялікае жыццё, прыняўшы ад бацькоў эстафету мужнасці і адданасці Радзіме.

У ліку кандыдатаў у дэпутаты 3 Героі Савецкага Саюза, 14 Герояў Сацыялістычнай Працы, лаўрэаты Ленінскай і Дзяржаўных прэмій, амаль усе маюць урадовае ўзнагароды. Амаль трэця частка нашых пасланцоў у вышэйшы орган улады краіны — жанчыны.

Абраннікі народа. За кожным радком біяграфіі кандыдата — жыццё чалавека, які аддаў і аддае ўсе сілы для таго, каб наша краіна стала яшчэ больш магутнай і заможнай, чалавека вялікага сэрца, сумленнага і чыстага.

Як не назваць, напрыклад, кандыдата ў дэпутаты, старшыню калгаса імя XXI партз'езда Мсціслаўскага раёна, Героя Сацыялістычнай Працы Андрэя Трафімавіча Шакуру. Былы франтвік, узнагароджаны многімі баявымі ордэнамі і медалямі, ён шмат гадоў назад узначаліў адстаючы калгас. Цяпер гэтай гаспадарка славіцца на ўсю Магілёўшчыну ўраджаямі і прадуктыўнасцю жывёлы.

Ганна Рыгораўна Мацкевіч яшчэ камсамолка. Але яна паспела заваяваць вялікі аўтарытэт на Гродзенскім хімічным камбінаце. Дзе працуе апаратчыцай. Нядаўна Ганна Рыгораўна была ўзнагароджана ордэнам Леніна, а цяпер удастоена высокага гонару — вылучана кандыдатам у дэпутаты Вярхоўнага Савета СССР.

А як не назваць у гэтым шэрагу слаўных імянаў брыгадзіра камбайнавай брыга-

ды другога рудапраўлення камбіната «Беларускалі» Віктара Канстанцінавіча Бабіча, мантажніцу радыёапаратуры зборачнага цэха Мінскага заводу электронных вылічальных машын імя Арджанікідзе Рэгіну Уладзіміраўну Перацоткіну, народных паэтаў рэспублікі Пётруся Броўку і Максіма Танка, прэзідэнта Акадэміі навук БССР Мікалая Аляксандравіча Барысевіча і многіх іншых.

Цяпер мы ўступілі ў завяршаючы этап выбарчай кампаніі. Паўсюдна ў рэспубліцы праходзяць сустрэчы кандыдатаў у дэпутаты з выбаршчыкамі. Тысячы і тысячы людзей знаёмяцца з тымі, каму яны аказалі высокі давер прадстаўляць іх у Вярхоўным Савеце краіны.

Расказваючы пра выбарчую кампанію, нельга не сказаць пра актывізацыю масава-палітычнай работы ў рэспубліцы. Цяпер, відаць, не знойдзеш дома, дзе б не пабываў агітатар, клуба ці бібліятэкі, дзе б не былі праведзены вечары і лекцыі, прысвечаныя выбарам. Аб размаху гэтай работы сведчаць такія лічбы. У рэспубліцы працуюць каля 7 тысяч агітпунктаў і 1 266 клубаў і дамоў выбаршчыкаў, 2 788 даведачна-інфармацыйных цэнтраў. Больш 163 тысяч агітатараў, 29 тысяч палітінфарматараў і 20 тысяч лектараў таварыства «Веды» штодзённа вядуць работу сярод выбаршчыкаў.

У апошні час нарадзіліся новыя формы палітыка-масавай работы. Так, скажам, у Светлагорскім раёне працуе вялізны палітычны клуб

«Навіны», у якім выступаюць з лекцыямі і дакладамі партыйныя і савецкія работнікі, паказваюць сваё майстарства ўдзельнікі мастацкай самадзейнасці. У гэтым жа раёне па шэрагу прамысловых прадпрыемстваў праводзяцца ідэалагічныя плапёркі, прысвечаныя розным пытанням ідэя-палітычнай работы, маральна-этычнаму выхаванню працоўных.

Дзень выбараў звычайна ператвараецца ў вялікае свята, у якім прымаюць удзел лепшыя артыстычныя сілы. На апошнім пасяджэнні рэспубліканскай выбарчай камісіі мы заслухалі справаздачу першага намесніка міністра культуры рэспублікі А. Ульяновіча менавіта па гэтым пытанні. У клубах і дамах культуры, на плошчах гарадоў у гэты дзень выступаць перад выбаршчыкамі артысты Дзяржаўнага тэатра оперы і балета БССР, філармоній, драматычных тэатраў, лепшыя калектывы мастацкай самадзейнасці.

Блізкі ўжо знамянальны дзень 16 чэрвеня, калі тысячы і тысячы савецкіх грамадзян прыйдучь да выбарчых урнаў, каб аддаць свае галасы за непарушны блок камуністаў і беспартыйных, яшчэ раз прадэманстраваць сваю адданасць партыі, Радзіме, справе вялікага Леніна.

«Савецкія людзі. — гаворыцца ў Звароце ЦК КПСС да ўсіх выбаршчыкаў, — даяраюць сваёй партыі, і партыя робіць усё, каб быць дастойнай гэтага довер'я. Абапіраючыся на падтрымку мас, яна ўпэўнена вядзе народ да новых перамог у імя перамогі гістарычнай справы, завешчанай вялікім Леніным, у імя перамогі камунізма».

РАБОЧЫЯ СЛУХАЮЦЬ ПАЭТА

СУСТРЭЧА КАНДЫДАТА У ДЭПУТАТЫ ВЯРХОўНАГА САВЕТА СССР
Я. І. СКУРКО (МАКСІМА ТАНКА) З ВЫБАРШЧЫКАМІ

БУДЗЕЦЕ ехаць па шашы Мінск—Вільнюс, кіламетраў за сем ад Сморгоні, абавязкова звернецца ўвагу на комплекс светлых заводскіх корпусоў. Гэта Сморгонскі камбінат сіліката-бетонных вырабаў. Адсюль ва ўсе канцы рэспублікі ідзе белая сілікатная цэгла, панелі для дамоў і іншы будаўнічы матэрыял.

У той сонечны вясновы дзень 17 мая на камбінате было, здаецца, усё як звычайна. Бясконцым патокам ішла па канвеерах цэгла, успыхвалі маланкі электрарэзкі ў цэху, дзе рыхтуюць арматуру будучай панелі, у заводскім двары манеўровы паравоз падаваў пад пагрузку вагоны.

Звычайны дзень і, разам з тым, незвычайны. І адчувалася гэта па нейкай агульнай прыўзнятасці, святочнасці.

Сюды на сустрэчу са сваімі выбаршчыкамі прыехаў кандыдат у дэпутаты Вярхоўнага Савета СССР народных паэт Беларусі Максім Танк, імя якога рабочыя завода першымі назвалі на сваім перадавыбарчым сходзе.

Гаспадары паказалі дарагому госьцю

свой камбінат, з гонарам расказалі яму, што прадпрыемства датэрмінова выканала кварталны план вырабу прадукцыі, пазнаёмлілі з лепшымі рабочымі.

4 гадзіны дня. Толькі што скончылася змена. Пераапануўшыся, працаўнікі камбіната спяшаюцца ў клуб.

Усхвалявана прагучала слова пра кандыдата даверанай асобы—дырэктара камбіната Марыя Якаўлеўны Чуманіхінай. Яна расказала пра жыццёвы і творчы шлях Яўгена Іванавіча, пра яго вялікую грамадскую работу.

Адзін за адным выступаюць рабочыя і служачыя завода — людзі розных узростаў і прафесій — былы франтавік,

ветэран завода Мікалай Яфрэмавіч Бандзік, маладая работніца, камсамолка Лідзія Ушакевіч, сталыя працаўнікі Таццяна Сцяпанавна Луцэнка, Уладзімір Васільевіч Мандрык.

Усе яны гавораць пра тое, што выбары ў Вярхоўны Савет СССР з'яўляюцца сапраўдным святам для ўсяго савецкага народа, які ласкае ў вярхоўны орган улады сваіх лепшых сыноў і дачок.

Прамоўцы высока ацанілі літаратурную і грамадскую дзейнасць Максіма Танка. Яны далі сваіму кандыдату ў дэпутаты шэраг наказаў, прасілі трымаць з камбінатам цесную сувязь.

Цэпла сустрэты прысутнымі, выступіў Максім Танк, які гарача падзякаваў

рабочым за аказаны давер. Ён расказаў пра велічныя планы будаўніцтва камунізма, якія паспяхова здзяйсняе савецкі народ, пра ўклад у гэтую справу работнікаў літаратурнага фронту. Прамоўца спыніўся падрабязна на рабоце пісьменніцкай арганізацыі рэспублікі, расказаў пра новыя кнігі, што выйшлі з-пад пера беларускіх літаратараў у апошні час, падзяліўся сваімі творчымі планами.

— Сёння вы паказалі мне сваю вельмі добрую прадукцыю,—сказаў Яўген Іванавіч,—зараз вы маеце права спытаць у мяне, якую пазычную прадукцыю выдаю я.

У напружанай цішыні залы гучыць натхнёнае пазычнае слова. Пасля кожнага верша — бурныя воплескі, на сцэну падымаюцца дзяўчаты з кветкамі...

Яркае майскае сонца ўжо хілілася долу, калі закончылася гэтая ўсхваляваная сустрэча.

Наперадзе ў кандыдата ў дэпутаты Максіма Танка новыя шляхі-дарогі, новыя сустрэчы з працоўнымі выбарчай акругі.

М. ЗАМСКІ.

КАЛІ б Аляксандр Аляксеевіч Байкоў запісаў толькі памятнае старонкі сваёй біяграфіі, толькі тое, што яму асабліва запомнілася і дорага, атрымаўся б цікавы жыццёпіс нашага сучасніка. І гэты жыццёпіс пачынаўся б так.

«...Бацьку звалі Аляксеем Аўдзеевічам. Добра помню яго. Ён быў першым арганізатарам камуністаў».

— Не, не знасіць Аляксею галавы, не знасіць, — казалі вясковыя міраеды. І па-свойму тлумачылі: камуну арганізаваў — значыць камуніст. А калі камуніст, значыць вораг.

— Размова з ім адна... Не мы яго, дык ён нас... — стаў на сваім кулачні завадатар.

— Дзе ж ты яго зараз зловіш. На вучобу падаўся.

...Вярнуўся Аляксей ранняй вясной, калі ў чыстым блакіце звінелі жаўрукі. Вярнуўся трактарыстам, абудзіўшы ўсеку незвычайным гулам матара.

«...На старым «Фардзоне» бацька праехаў па вясковай вуліцы. Гэты дзень мне асабліва запомніўся...»

— Глядзіце, на якім кані Аляксей прыкаціў! — выбягалі з хат старыя і малыя. Глядзелі і дзівіліся. Выбег з хаты і Саша.

— Ура! Тата прыехаў! Мама, глядзі, тата на якой машыне! — крычаў ён.

Вясковыя акружылі трактарыста, ім карцела хутчэй распытаць, што ён будзе рабіць на такой машыне, а ў сына сваё думка — як бы разок праехаць на сталёвым кані.

Усялякае гаварылі тады ў вёсцы. Адны казалі, што гэты нячысты хаты папаліць, другія — зямлю папсуе, трэція — пасміхаліся. Маўляў, машына не копі, аўсу не есць, далёка не пацягне.

Толькі ўсе памыліся. Не падвёў сталёвы конь свайго гаспадара, не прыстаў у баранне, працаваў без адпачынку, да позняй ночы. Спіць Саша, у сне сьне трактарыстам бацьчы, такім, як бацька, дарослым. А праценьца, хутчэй на вуліцу: мо ўпросіць бацьку ўзяць з сабой. Воддаль ад трактара суседскія дзеці, падысці не адважваюцца, толькі назіраюць, аб нечым перашэптваюцца. Убачаць Сашу, да слабе клічуць, па-сяброўску просяць: «Папрасі, каб і нас бацька па вёсцы правёз, ну хоць крышачку».

Саша не можа адмовіць сябрам, просіць:

— Тата, а тата, чуюш, га?

— Чую.

— Падвясі мяне, ну нас, хлопцаў.

Але бацька і слухаць не хоча.

— Прэч, прэч, дзеці! — кажа пагрозна, але глядзіць пяшчотна, з затоенай усмешкай. Толькі крапечка з мес-

ца, хлапчукі на плугі мосціцца і, шчасліва, едуць па вёсцы.

«Прафесію трэба выбіраць на ўсё жыццё. У мяне прафесія самая ганаровая, бацькава. Стаў трактарыстам адразу пасля вайны».

ЗНЯВЕЧАНАЯ вайной зямля, уся ў ямах ад снарадаў, у шрамах траншэй і акупаў, у шчэціне высокага, у рост чалавека, быльнягу, здавалася, ужо ніколі не парадзе хлебаробскае вёска.

Ледзь-ледзь калгасы пачыналі станавіцца на ногі. Не хапала коней, працавітых

гадаўшы бацькавы думкі, папрасіў:

— Вазьмі да сябе ў памочнікі, спраўлюся, будзь упэўнены. Сямейны акупаж будзе.

— Спачатку экзамены здай, а пасля прыходзь у памочнікі,—сказаў Аляксандр Аляксеевіч.

Хутка дзень гэты надышоў. Аляксандр Аляксеевіч уважліва паглядзеў выдадзенае сыну пасведчанне на права ваджэння трактара, сказаў:

— Ну, пабачым, на што ты здатны.

сеевіч выпрацаваў на сваім трактары болей двух тысяч гектараў ворыва. Епіфан апырэдзіў яго. Ну, што ж — саборніцтва ёсць саборніцтва.

...Ранняя вясна семдзсят трэцяга. З палёў яшчэ не сышоў снег, а саўгасная тэхніка ўжо стаіць на лійцы гатоўнасці. Тут і трактар Байковых. Напярэдадні выезду ў поле адбыўся сход механізатараў. Зноў (у каторы раз) выклікаў Аляксандр Аляксеевіч на саборніцтва Епіфана Шадурскага. Выпрацаваць 1800 гектараў — такое абавязальства ўзяў Бай-

НАШЫ КАНДЫДАТЫ У ДЭПУТАТЫ ГЛЫБОКАЯ БАРАЗНА

мужчынскіх рук. У той час з Чувашы на дапамогу дрыбінскім слянанам прыехаў атрад дзлўчат — трактарыстак.

Механізатаркі вохкалі, убачыўшы зямлянкі, у якіх жылі людзі, а мясцовыя кабеты ў сваю чаргу дзівіліся: дзлўчаты ды на трактарах працуюць — ці гэта жаночая прафесія. Але насмешак не было. Вяселья, працавітыя трактарысткі хутка шчыра паслябралі з вяскоўцамі, знайшлі з імі агульную мову. І — галоўнае — здарова дапамаглі дрыбінскім хлебаробам.

Вось тады і рашыў Аляксандр Байкоў пайсці вучыцца на механізатара.

«Гляджу на сваіх дзяцей, сэрца поўніцца радасцю. Падбаецца ім прафесія дзеда і бацькі, зайздросціць мне. Закончаць школу, будуць у мяне памочнікамі».

Аднойчы прыйшоў са школы старэйшы сын нейкі ўзрушаны. Маўчыць, скоса на бацьку паглядае. «Няўжо што здарылася?» — мільганула ў галаве. Хлопец дарослы, дзесяцігодку закончыў, трэба па-даросламу і пагаварыць з ім.

— Што новага, Мікола, чым парадзеш? — запытаў.

— Сядай, пагаворым. А то вясна не за гарамі, сам ведаеш, часу не будзе.

— А можа і будзе, — паглядзеў у вочы сын.

— Не разумею, — сказаў Аляксандр Аляксеевіч. — У цябе — экзамены, у мяне — пасяўнае.

— А я хачу ў двух месцах экзамены здаць, — усміхнуўся сын.

— У двух?

Ведаў бацька, што старэйшага сына да тэхнікі цягне. Падумаў: «Вось і Мікола маю і бацькаву дарогу выбраў, марыць трактарыстам працаваць». А сын, нібы ад-

Рытмічна, роўна б'ецца сталёвае сэрца машыны, а ён, сын, не-не ды і азірнецца ў задняе аkenца кабіны (гэта і бацька робіць), глядзіць як кладацца барозны.

Быў Аляксандр Аляксеевіч не менш строгім экзаменатарам, чым настаўнікі ў школе, але бацьчы — нядрэнна спраўляецца сын. Не ўтрымаўся, падбадзёрыў:

— Правільна, сынку, але пяцёркі пакуль што не стаўлю. Трэба яшчэ добра прыгледзецца да тваёй работы.

А калі апоўдні прывезлі ў поле механізатарам гаражы абед. Аляксандр Аляксеевіч ці то жартам, ці то ўсур'ез зазначыў:

— Скажыце повару, што для Байкова трэба дзве порцыі, — і паказаў на сына.

На працу і з працы заўсёды ішлі разам: бацька і сын. У вёсцы гаварылі, што ў Байковых усе па адной дарозе ідуць, перадаюць сваю прафесію, нібы эстафету.

коў, Шадурскага таксама назваў гэтую лічбу. Што ж, — хто яго?

Увесь час з Байковым-старэйшым працаваў і Байкоў-малодшы. Нават у той дзень, калі трэба было ісці ў армію, Мікола на развітанне зрабіў ганаровы круг па полі, пракаў сваю глыбокую барозну. Абяцаў вярнуцца ў свой родны саўгас.

У той год Аляксандр Аляксеевіч апырэдзіў усіх механізатараў: 2300 гектараў выпрацаваў ён, у паўтара раз пераўзышоў сярэдні паказчык па саўгасе.

Калі я прачытаў у газеце Указ Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР аб прысваенні майму земляку Аляксандру Аляксеевічу Байкову звання Героя Савецкай Айчыннай Вайны, адразу пазваніў у саўгас «Дрыбінскі». Трубку зняў дырэктар саўгаса таварыш Юркевіч. Пытаю пра Аляксандра Аляксеевіча, чую радасны голас:

— Не толькі артыкул, кнігу пра Байкова можна напісаць. Сапраўдны герой... Аляксандра Аляксеевіча паспелі павінаваць з высокай узнагародай не толькі сябры-механізатары, але і многія хлебаробы.

Мне расказалі, як ён ад душы абдымаў кожнага, гаварыў:

— Узнагарода належыць не толькі мне. Усім нам, механізатарам. Мы разам працую, змагаемся за высокі ўраджай, робім нашу агульную справу. Дык будзем жа, сябры, працаваць яшчэ лепш.

«На ўсё жыццё гэты дзень застаецца ў памяці, такая падзея ніколі не забываецца. А думкі тады былі пра яго, чалавек працы, якога так высока цэніць дзяржава».

У мой прыезд Аляксандр Аляксеевіч ужо з самага

ранку паспеў зрабіць некалькі рэйсаў (зіма была снежная, бездарожнай, а маршрут далёкі: сцірты саломы, якую трэба было перавозіць на ферму, былі на самым далёкім полі).

Шмат у саўгасе выдатных механізатараў. Пра кожнага з іх з вялікай цеплынёй гаварыў Аляксандр Аляксеевіч. Гарачыя на работу, спрытныя, дзелавыя Яўген Маскалёў, Мікалай Лахманаў, Ніл Тарабараў. Раўў мне Байкоў пазнаёміцца з героямі мінулагодняга жніва — Мікалаем Мазіевым і Мікалаем Мацеевічам, якія намалалі больш за 400 тон збожжа.

У курсе ўсіх спраў гаспадаркі Аляксандр Аляксеевіч, вопытны механізатар, настаўнік маладых. Па-дзяржаўнаму думае гэты чалавек аб нявыкарыстаных рэзервах і магчымасцях, яго аднолькава хваляюць і поле, і фермы.

Тэхнікі цяпер багата, на механізатарскія кадры таксама крыўдаваць не даводзіцца, хапае. З году ў год расце і каэфіцыент выкарыстання трактараў. Цяпер ён складае 0,87. Здаецца, і нядрэнна, але ўсё-такі са ста гадзін трынаццаць машына прастойвае, а гэта ўжо непарадак. Не раз гэтае пытанне ўзнімаў на партыйных сходах камуніст Аляксандр Аляксеевіч Байкоў. Ён так і сказаў мне: калі побач з майстрамі ў адзін рад стануць усе трактарысты, тады і гэтай лічбы — 13 — не будзе.

Па-баявому сустрэў А. А. Байкоў вясну вызначальнага года пяцігодкі. Ранняя яна выдалася. Але да яе сустрэчы механізатары саўгаса былі гатовы. Сяўбу яравых і бульбы правалі, як і планавалі, у самыя спіслыя тэрміны.

А нядаўна яшчэ адна выдатная падзея адбылася ў жыцці Аляксандра Аляксеевіча: яго вылучылі кандыдатам у дэпутаты Вярхоўнага Савета СССР.

Яўген КРУПЕНЬКА.

Саўгас «Дрыбінскі». Горачы рай.

Адаму РУСАКУ — 70

Сёння вядомаму беларускаму паэту-песенніку, заслужанаму Дзеячу культуры БССР Адаму Русаку спайняецца 70 гадоў. З гэтай нагоды праўленне Саюза пісьменнікаў рэспублікі накіравала юбіляру прывітанне, у якім гаворыцца:

«Дарогі Адам Герасімавіч! Сардэчна вітаем Вас, аднаго са старэйшых беларускіх паэтаў, заслужанага дзеяча культуры БССР, у дзень Вашага сямідзесяцігоддзя!

Амаль паўстагоддзя працуеце Вы на паэтычнай ніве. Асабліва зарэкамандавалі Вы сябе ў жанры верша-песні. Музыкант па адукацыі і прафесіі, Вы тонка адчуваеце музычнасць вершаванага радна, яго

інтанацыйна-песенны лад. І ў выніку многія Вашы творы сталі асновай для ўзнікнення песень, якія атрымалі шырокую папулярнасць у народзе. Такія Вашы песні, як «Бывайце здаровы», «Лясная песня», «Толькі з табою» і інш., спяваюцца не толькі ў нашай рэспубліцы, але і далёка за яе межамі.

Паэт-песеннік, Вы трымаеце цесную сувязь з жыццём народа, шмат ездзіце па рэспубліцы, сустрэкаецеся з чытачамі.

Жадаем Вам, паважаны Адам Герасімавіч, моцнага здароўя, добрага творчага настрою і новых хваляючых песень аб светлай ласе нашага жыцця, аб прыгажосці душы савецкага чалавека».

ЗАЙЗДРОСНАЯ ДОЛЯ

Адаму Русаку — майму земляку — 70 гадоў. Ён старэйшы за мяне на цэлых сем гадоў, а ў дзяцінстве гэта было вельмі прыкметна. Ён — хлопец, а ты — блазён. Раслі мы ў пасёлку «Воўчы хвост», што ў вёсцы Пясочнае Капыльскага раёна. Правалі пасёлка так таму, што ён блізка падыходзіў да Замароўскага лесу, у якім вадзіліся ваўкі.

Адам Русак любіў музыку і вершы. І я захапляўся тым жа і ведаў вершаў, можа, нават больш, чым Адам, бо я вучыўся ў сям'і годзі, а Русаку, як сталаму чалавеку, трэба было дапамагач сям'і — бацькі яго былі безземельныя. На пяску, на самай ускраіне пасёлка стаяла невялікая хатка ды хлывушок, вакол якіх нельга было нават грады ўскапаць.

Сям'я Русакоў мела схільнасць да музыкі. Нават гаварылі, што яны больш ігралі, чым працавалі, — у той час музыка на вёсцы не лічылася за працу. А дзе ж яны ігралі? На вяселлях, на радзінах, на пахаваннях. Бацька паэта — першая скрыпка, сын — утор, а астатнія — сястра, брат ды маці — хто на флейце, хто на дудцы, хто на бубне. Улюбёнасць у музыку прывяла Русака на вучобу ў Мінск, а затым у Ленінградскую кансерваторыю. Пасля заканчэння кансерваторыі, доўгі час ён працаваў салістам аркестра ў Ленінградскім оперным тэатры, а

з 1949 года — салістам аркестра Беларускай дэяржаўнай філармоніі.

Паэзія музыкі, рытмічныя лады вершаў у сэрцы будучага паэта прагна чакалі свайго з'яўлення на свет.

І хоць першыя спробы ён падрукаваў у 1927 годзе, але сапраўдная паэтычная творчасць Русака пачалася пасля песні «Бывайце здаровы». Гісторыя гэтай песні вядомая ўжо аматарам паэзіі і музыкі. Толькі адзначу, што яна не магла б нарадзіцца, каб аўтар яе не быў на вяскоўных вяселлях, каб не любіў фальклор, каб не шанавалі яго, не запісвалі, не збіралі ў свае маладыя гады, будучы вандруючым вяскоўным музыкантам.

Больш дзесятка кніжак лірыкі выйшла з друку ў паэта за апошнія гады. І ўсюды ён неразлучны з песняй. Песня для паэта — гэта закон жыцця, закон любові да кветкі, да дрэўца, да травінкі, да шэпту спелага жыта, да блакітнага Нёмана. І паэт з замілаваннем складае гімны жыццю чалавека, мудрасці і казачнасці прыроды.

Адикуль, здавалася, у гэтага чалавека, якому сёння ўсё ж 70 гадоў, столькі маладосці, вясенніх думак, вясенніх напеваў, гэтулькі музыкі ў вершах і песнях!

Музыка жыцця, шчасце нашага народа заўсёды на ўзбраенні паэта. І нездарма яго вершы-песні палюбіліся

не толькі беларускаму, а і ўсім народам Савецкага Саюза. І вядомы яны далёка за межамі рэспублікі. Варта згадаць «Лясную песню», якая стала гімнам савецкіх партызан, песню пра каханне — «Толькі з табою», якую так любіць моладзь.

Паэт Адам Русак часта друкуецца на старонках «Воўжыка». Ён вядомы як гумарыст, як сатырык. Заслужаны дзеяч культуры рэспублікі, ён аб'ездзіў амаль усю Беларусь. Выступае са сваімі вершамі на прадпрыемствах і ўстановах, у калгасах і саўгасах.

Наогул я лічу зайздроснай долю паэта, вершы якога пасябралі з жыццём савецкага чалавека, гучаць за сталом у час свята, прыносяць радасць, выклікаюць добрую ўсмішку ў сэрцах людзей.

Пажадаем Адаму Русаку, музыкапу ў паэзіі, у яго ўрачыстыя дні новых маладых песень, па-веснавому, паймайску светлых, шчырых і сардэчных. Талент паэта не састарэў, калі ён будзе працягваць чарпаць радасць і любоў да свайго краю з крыніц народных.

Анатоль АСТРЭЙКА.

Рэдакцыя штоднёвага «Літаратура і мастацтва» дала чытаць гэтыя вішніаванні і жадае Адаму Герасімавічу доўгіх гадоў жыцця, здароўя, здзяйснення ўсіх творчых задум.

Адам РУСАК

Тры словы жыцця

Ішла па зямлі перамога,
У польмі край наш палаў,
Ад стрэлаў зямля дрыгацела,
На вуліцах бой не сціхаў.

Мяшаліся слёзы з крывёю,
Мяшаліся радасць і гнеў,
А смерць і жыццё ішлі побач,
І сцяг у баі чырваней.

Матулі з агню выбягалі,
Дзяцей на руках бераглі,
Байцоў, як сыноў абдымалі,
Тры словы жыцця паўтаралі:
«Таварышы нашы прыйшлі!
Таварышы нашы прыйшлі!»

ВЯНКІ

За ракою ў лугавіне
Кветкі расцвіталі,

Там дзяўчаты ў вяночкі
Песню запляталі.

А на лузе маладыя
Касары касілі,
Нібы вольную птушыну,
Песню падхатлілі.

І ляцела тая песня
Нівамі, лясамі,
Чаравала, заклікала
Словам, галасамі.

Задзівіліся у гаі
Салаўі, зяюлі,
Што ніколі такой песні
У лясках не чулі.

Закружыліся вяночкі
На вадзе кругамі,
Выплываючы на плёсы
Паміж берагамі.

Касары тыя вяночкі
На вадзе збіралі,
А дзяўчаты вясельную
Песню заспявалі.

КРЫНІЧАНЬКА

— Чаму ж ты, крынічанька,
Светлая, празрыстая,
Вечна гаманлівая,
Спеўная, іскрыстая!

— Я збірала росы
У зорныя ночы,
У мяне глядзеліся
Дзявочыя вочы.

— Чаму ж ты, крынічанька,
Быстрая, кіпучая,
Вечна неспакойная,
Звонкая, павучая!

— Ка мне йшлі дзяўчаты,
Кветкі мае рвалі,
Жніўныя, вясельныя
Песні распявалі.

— А, чаму крынічаньку
Халадамі грознымі
Не марозіць зімы
Сцюжамі марознымі!

— Я з глыбокіх нетраў,
Вечная, жывая,
Мяне зямля родная
Сэрцам сагравае.

РАСКРЫЦЦЕ духоўнага свету героя, а праз яго і духоўнага зместу грамадства ці пэўнага асяроддзя — складае галоўны клопат Івана Навуменкі ў яго трох раманах. Апублікаванай пад заслону леташняга літаратурнага года кнігай-раманам «Сорак трэці» пісьменнік завяршыў сваю галоўную працу, якая займала яго на працягу амаль пятнаццаці гадоў.

Есць усе падставы сказаць, што ў мастацкім летанісе Вялікай Айчыннай вайны з'явіўся адметны твор. Адметны перш за ўсё арыгінальнасцю задумы — прасачыць выток і станаўленне той мужнасці, падчас і гералізму, калі савецкія людзі ў тыле ворага павінны былі штодзень сутыкацца з ім сам-

прыходзіць першае каханне, пра якое ведае толькі ён сам і ніхто больш. Такого яго, паглыбленага ў самога сябе, трохі рэфлектыўнага, і застае вайна.

Пісьменнік увесь час турбуецца пра тое, каб паказаць сацыяльныя сувязі чалавека, раскрыць у ім суадносіны класавага і агульначалавечага, прадставіць савецкага чалавека як часцінку народа, прасачыць рух гэтай «часцінкі» ў віры ваеннага ліхалецця. Клопат пра выяўленне грамадскай пазіцыі чалавека, пра раскрыццё яго прыналежнасці да той ці іншай сацыяльнай групы скіраваны быў спачатку на паказ маральных вартасцей асобы («Сасна пры дарозе»), потым на адлюстраванне падзей вялікага маштабу — разгорт-

МАРАЛЬНАЯ

насам і вясні змаганне, умела заканспіраваана, але даволі эфектыўнае. Не высежванне, не чаканне, але абавязковасць барацьбы — такі нафас новага рамана І. Навуменкі, як і ранейшых з яго ваеннай трылогіі.

Пісьменнік цікавіць найперш маральна актыўнасць чалавека ў драматычных абставінах, калі фашызм зрабіў замаха на ўсе апоры чалавека ў жыцці. Спачатку пісьменнік выраза пастанавіў сабе задачу даследавання сям'і чыгуначніка Птаха, а перш-наперш — характару яго сына Міці, якога вайна зашпела пасля заканчэння дзевятага класа. Герой, не трапіўшы ні на фронт, ні ў партызанскі атрад, вядзе маральны пошук свайго месца ў агульнанародным змаганні. Задача не з лёгкіх — і для героя, і для пісьменніка. Але ж ці могуць бянтэжыць цяжкасці тады, калі пісьменнік, апантаны сваёй тэмай, да якой ён паспеў дакрануцца ў шматлікіх апаўданах.

У беларускай літаратуры тэма мужнасці савецкіх людзей рэалізавана, і не без поспеху, многімі аўтарамі. І. Навуменка знаходзіць свой паварот гэтай тэмы. Тады, калі ён ідзе гэтым «сваім паваротам» — поспех відавочны. Як толькі выбываецца на бальшак, ужо аб'езджаны да яго, — цікавасць да такіх мясцін у творы меншае. Так, прынамсі, выглядаюць інфармацыйна-пазнавальныя раздзелы кнігі «Вечер у соснах». Яны нібы і патрэбны, каб нейкім чынам трывогі тых, хто застаўся ў акупіраваным немцамі палескім мястэчку Бацькавічы, суаднесці з шырокімі агульнанароднымі трывогамі, паказаць маштабы бачнага і нябачнага змагання з ворагам. Гэта і ёсць той аблегчаны ход, калі маштабнасць вайны ў творы прысутнічае, але не заўсёды робіцца яго ўнутраным, глыбінным зместам.

Адуўшы змацыянальны спад апаўдана, аўтар у трэцяй кнізе як бы ўзнаўляе перапынены пасля першай зладжаны рытм дыхання. Пісьменнік імкнецца ў кожным чалавеку, што трапляе ў поле зроку, адкрыць ледзь улоўныя зрухі душы, з якіх складаецца непаўторнасць асобы. Найярчэй гэта зроблена ў вобразе Міці Птаха.

Юнак сябрае з тымі, хто старэй за яго. З такім, сталейшым за свае гады, мы пазнаёмліліся з ім у першай кнізе, калі пад той сасной, што ля пераезда, дзе стаіць будка пуцявога абходчыка, узгараюцца спрэчкі пра самыя высокія матэры, калі да Міці

І. Навуменка. «Сорак трэці». Раман. «Маладосць», №№ 10—12, 1973 г.

ваіне ўсенароднага партызанскага руху («Вечер у соснах») і, нарэшце, апошняе спалучылася з глыбейшым праікненнем у духоўны свет радавога ўдзельніка вайны, з яшчэ большай увагай да маральнага патэнцыялу асобы («Сорак трэці»).

Калі на родную зямлю ступіла пага ворага, кожны савецкі чалавек пачаў жыць адным жаданнем — быць салдатам Радзімы. Але каб гэта простае жаданне сталася явай, людзі павінны былі пачаць стойкасць і мужнасць. У рамана «Сорак трэці» гэтае апошняе выяўлена найбольш яркава праз глыбіннае даследаванне характару чалавека, а праз яго — і цэлых сацыяльных груп.

Жыццё ў варожым тыле паказана І. Навуменкам даволі шырока і мэтанакіравана, што не дае аніякіх падстаў дакараць аўтара ў нейкай там «лакальнай праўдзе». Праўда ўсіх трох раманаў — вялікая мастацкая праўда пра жыццё чалавека на вайне, таго чалавека, што ўмеў спалучыць «дыялектыку паводзін» з «дыялектыкай душы» ў сваім паслядоўным руху ад цемры (акупацыя) да святла (вызваленне).

На самым пачатку рамана «Сорак трэці» перад намі ўзнікае «масток», перакінуты ў ранейшае, каб падкрэсліць няспыненнасць змагання савецкага народа за выганне акупантаў, за перамогу над фашызмам. «Міця ўзрушаны. Ён кожнае хвіліны думае пра фронт, ужо хутка два гады жыве ваенным падзеямі, тым вялікім, трагічным, чым запоўнены свет». Што, усё тая ж рэфлектыўнасць? Не, Міця мае ўжо сталы жыццёвы вопыт, вопыт змагара, вопыт арганізатара падпольнай барацьбы, вопыт увішнага канспіратара.

Калі ў рамана «Вечер у соснах» Міця ўсё яшчэ больш перажывае і менш дзейнічае, дык у заключным творы трылогіі «зноў да Міці прыйшоў настрой, які валодаў ім перад вайной». І зараз, у год сорак трэці, які «павінен стаць годам масавага ўсенароднага партызанскага руху», душа хлопца «настроена на высокую, палыманую хвалю». Гэта не дэкларацыя аўтара, бо мы бачым штодзённую работу пасталелага, узмужнелага падпольшчыка.

Аўтар рамана імкнецца не паўтараць тое, што было ўжо да яго ў творах пра вайну. Ён вельмі чулы да тых фактаў, якія сталі вядомы ў выніку росшуку новых дакументаў і глыбейшага асэнсавання іх гісторыкамі. Такім і ўяўляюцца акценты аўтара на паказ не разгону, а разлажэння паліцэйскіх гар-

нізонаў знутры, што было вельмі характэрна для сорака трэцяга года. Аўтар сканцэнтравана сваю ўвагу на партыйным кіраўніцтве, на клопатах партыі аб стварэнні атрадаў на ўсіх раёнах, аб тых, каму будзе даручана аднаўляць гаспадарчую дзейнасць калгасаў, прамысловых прадпрыемстваў. Сорака трэці год падаецца ў раманах ў перспектыве хуткага вызвалення.

Спрэчкі між сакратаром падпольнага аблома партыі Лаўрыновічам і начштаба брыгады Бондарам пра арганізатарскія партызанскія справы на новым этапе пралягаюць святло на бліжэйшыя перспектывы партызанскага руху.

Калі прыгавяеш папярэднюю, другую, кнігу трылогіі

табнага не толькі па ахопу падзей вайны, але найперш па заглыбленасці ў характары людзей. Суровыя выпрабаванні вайны выяўляюць такія ўзлёт і спады чалавечага духу, якіх у мірнай штодзённасці і не прыкмеціш.

Даследаванне асобы пісьменнік вядзе побач з даследаваннем асяроддзя, абставін на пэўным адрэзку часу, які — у дынамічным развіцці, адпаведным адлюстраванаму перыяду вайны, калі кожны дзень прыносіў перамены, і даволі значныя.

Вясна прынесла абуджэнне не толькі прыроды, але і ўсяго жыцця. Мясцічка Бацькавічы сее. І Міця — за плугам.

Характар Міці набывае ўсё больш дынамічнае развіццё, якому садзейнічаюць аб-

у трох кнігах набралася такі шмат. Працягваецца тая ж спешка, якая так відавочна прысутнічала ў раманах «Вечер у соснах». І менавіта яна, гэтая паспешлівасць, абарочваецца кампазіцыйнай рыхласцю, калі многія сюжэтныя лініі абрываюцца неспадзявана і тым самым закрэслваюць мастацкую абавязковасць іх. Такім выглядаюць захады паліцэйскага шпіка Лявонця Гвазда, норавы жонкі бургамістра Спаткая і інш. Усе гэтыя адгалінаванні ў лёс неабавязковых людзей не даюць магчымасці больш грунтоўна даследаваць характар Сцяпана Птаха, многіх камандзіраў атрадаў, што прысутнічаюць у творы чыста намінальна, або радавога змагара Яўтушыка, не кажучы пра некаторыя вобразы з

нага выканання прысуду сумлення на старонках рамана не адбылося. Але адчуваецца, што гісторыя не злітуецца з паслугача і ўдзельніка злачыстваў фашызму. Да гэткага вываду прыводзіць нас аўтар рамана.

Вобраз Крамера, уласна кажучы, быў вычарпаны яшчэ ў першай кнізе. Ён вельмі наглядна пацвярджае, што маральны змест чалавека нельга разглядаць па-за гісторыю, па-за палітыку, бо ў ім крыюцца даволі складаныя ўзаемазвяззі, якія агульна не адразу нават у драматычных сітуацыях.

У творы засведчана жыццёвая многастайнасць характараў не аднаго дзесятка людзей, у кожным з якіх вялікі сацыяльны і маральны во-

што ў апошні час больш бурна развіваецца «раман падзей», калі «дзеянне раманаў канцэнтруецца вакол якой-сьці большай ці менш агульнай справы, вакол барацьбы за перамогу гэтай справы...». Але ж быў у літаратуры і «Лёс чалавека» М. Шолохава, дзе праз аднаго воіна, праз маральную перамогу ў яго душы пададзены лёс цэлага народа ў цяжкую пару вайны, раскрыта цана ўсенароднага подзвігу.

Навуменка сваю трылогію пачаў пісаць тады, калі ваенная проза ад паказу дзеяння чалавека на вайне рашуча перайшла да раскрыцця яго духоўнага стану. Вольная зацікаўленасць маральнымі праблемамі — гэта аб'ектыўны працэс часу, які з'яўляўся і літаратуру, запатрабаваўшы ад яе ўскладнення саміх маральных праблем. Аўтар трылогіі адчуў неадкладную патрэбу па-мастацку даследаваць складанае перакрываўнае ў чалавеку многіх уласцівасцей і якасцей яго характараў. Ён за вонкавай прастай партызанскага побыту і жыцця ў варожым тыле ўбачыў складанасць, шматграннасць, пераборлівасць псіхалагічных пабуджэнняў, пачуццяў, імкненняў асобных людзей. І тады, калі сваю мастакоўскую ўвагу аўтар цалкам аддаваў асобам, што дазвалялі паказваць працэс рэзкай перамены характараў пад уплывам драматычнага разгорвання падзей, яму спадарожнічаў поспех у рэалізацыі галоўнай ідэі — раскрыцці гераічных змест штодзённасці, маральна абгрунтаваць сацыяльную актыўнасць тых людзей, якія ў тыле ворага ці ў партызанскім атрадзе былі заняты будзённымі турботамі змагання за вызваленне ад чужынцаў і такім чынам рабілі свой уклад у агульную справу перамогі.

Раман «Сорака трэці», які ўся трылогія І. Навуменкі, пры некаторай няроўнасці яе мастацкага выканання, гаворыць нам шмат пра нядаўнюю вайну, пра тое, які стаў маральна савецкі чалавек на крыжавых дарогах гісторыі.

Уладзімір ЮРЭВІЧ.

АКТЫЎНАСЦЬ ЧАЛАВЕКА

міжволі напрошваецца вывад пра тое, што І. Навуменка не ўстой перад модным у літаратуры «дакументалізмам» і цяпер у «Сорака трэцім» даводзіцца расчысціць будаўнічую пляцоўку ад рэштыванняў, сляды якіх не-не ды і вытыраюцца ў выглядзе звыклых інфармацыяў пра час і агульныя абставіны ваеннай пары. У аўтара ідзе як бы няспынае змаганне з самім сабой за ўсталяванне вернасці традыцыям класічнага рамана, так добра заўважанай у «Сасне пры дарозе».

І. Навуменка ішла пра тое, што добра ведае, ведае дасканалы — побыт людзей на вайне, якая ішла неспрыяльна ў варожым тыле, побач партызанскі. Адчуваецца не толькі перажытае асабіста, але і здабытае ў архівах. Ён увесь час ідзе і ідзе ў глыбіню паводзін і ўзаемаадносін між людзьмі.

Падрабязны паказ супярэчлівых пачуццяў, псіхалагічнай праўды ўчынкаў тых, хто ўступаў у аўнае ці заканаспіравае змаганне з ворагам, стварае ў раманах «Сорака трэці» атмасферу ўнутранай барацьбы асобы з уласцівым ёй рысамі характараў, калі маральны патэнцыял чалавека прыводзіць яго да рашучых дзеянняў і ўзмацняе пры гэтым асабістую адказнасць за выбраны шлях дзеяння, за яго канчатковы вынік. Менавіта ў такім унутраным змаганні мы бачым большасць персанажаў рамана, і гэта ўзвышае яго ідэяна-мастацкія вартасці як твора маш-

ставіны. Паліцаі просяцца ў партызаны, здаюцца цэлыя паліцэйскія гарнізоны. Партызаны вяртаюцца ў вёскі, адваяваныя ім і ворага. «Ходзіць за плугам камандзір... Зямля чыноў не прызнае. На ёй адзін начальнік — земляроб». Следам — рэйкавая вайна. Болей за тыдзень ідзе руйнаванне цэлага ўчастка чыгункі. «Партызанскую лістоўку, рэдкую савецкую газету чытаюць, як малітву. Усю, ад першага да апошняга радка».

Падзеі мяняюцца ледзь не вокамігненна. І ў Міцевым змаганні — новы паварот. Яго выклікаюць партызаны на сувязь, даюць міны, уцяваюць у актыўнае дзеянне. І, нарэшце, Міця з вінтоўкай, якую «хлопцы выцягнулі са сховішча». Міця з сябрамі ідзе ў партызанскі атрад. «Прозвішчы хлопцаў у спісе асабовага складу атрада стаяць пад лічбамі, што перавалілі за трэцюю соотню». Валам валіць народ у шэрагі актыўных змагароў.

Пачынаюцца походы Міці і яго сяброў з лесу ў мястэчка па соль, па савецкія грошы. І, нарэшце, пасля прыняцця партызанскай прысягі, выхад «на канцэрт», які называлі ў атрадзе падрыўную аперацыю. І Міця ідзе, ідзе да роднага мястэчка, каб здзейсніць разам з усімі заветнае, зрабіць подзвіг «на людзях».

У астатніх раздзелах паўстае абавязковая, але не такая ўжо і плённая задача — паразвязаць «вузлы», якіх

варожага стану, пададзеныя даволі схематычна.

Цікава задуманы яшчэ на пачатку трылогіі вобраз Аўгуста Крамера, немца, які пры Савецкай уладзе працаваў у леспрагасе, узнагароджваўся граматамі за бездакорную службу. Прыйшлі акупанты, і ў ім заварушылася нешта даўняе, паддаўся лёгка на прапанову стаць бургамістрам. Дваістасць натуры раскрываецца аўтарам не назойліва. Крамер раскусіў, нарэшце, тых, што прыйшлі як заваўнікі, ён не толькі не хваліць іх, але і асуджае. «Ён хацеў, каб людзі жылі мірна, ціха, а льюцца рэкі крыві, стараўся, каб не было галодных, разутых, раздзетых, а раён паліць, вынішчаюць нашчэнт... Хто, калі такое даруе?... Прозвішча яго, Крамера, будзе вісець над тутэйшымі людзьмі, нават над тымі, хто народзіцца па-за пазней, як пракляцце, ім будучы палохаць дзяцей... Але калі немцы будуць адступаць, ён паедзе з імі». Так разважае Крамер у тыя дні, калі і яму ўжо стала ясна, што «немцы працягваюць вайну». І ён паехаў. Але па дарозе спахапіўся, што забыў савецкія дакументы і вяртаецца назад, у Бацькавічы. Толькі ненадоўга... Тут ён страціў апошнія карэнні, што звязвалі яго з зямлёй, на якой жыў, з людзьмі, сярод якіх быў. Застаўся ў Крамера адзін шлях — да нелюдзяў, якіх ён не прымае, асуджае, але паўстаць супраць якіх сілы волі не хапае. Няўмо-

пыт, што пад пяром пісьменніка становіцца шырокай гістарычнай панарамай часу. Гэта і сакратар аблома Лаўрыновіч, і начальнік штаба брыгады Бондар, і камандзір атрада Вакуленка, і браты Драгуны (адзін — палітрук у партызанскім атрадзе, другі — кулаком быў, кулаком застаўся), і намеснік бургамістра Лусан, што «ў сорака першым у Расію забіў чалавека і ў гэтым самым месцы шукае паратунку», і калгаснік Яўтушык, што збівае самалёт і бярэ ў палон нямецкага лётчыка, і млынар Забела, які жыве па прыпынку: «Хлеб мелюць пры ўсякай уладзе»...

Чытаючы раман, з'яўляецца сведкам палемічнай абвостранасці розных сацыяльных пазіцый і выразнай скіраванасці асобных персанажаў, бачыш, як да высокіх маральных і філасофскіх абагульненняў узнімае аўтар ідэйны выбар жыццёвай дарогі для цэлага народа. Даследуючы лёс і адносіны між людзьмі, Навуменка вырашае ў раманах агульныя праблемы жыцця і змагання людзей, выхаваных сацыялістычным ладам. Не кожны персанаж паўстае ў творы аднолькава аб'ёмна, некаторыя сюжэтныя лініі абарваны штучна. І ўсё гэта, мне здаецца, ідзе ад таго, што пісьменнік задумваў свой твор як «раман лёсу», а пасля першай кнігі пераключыўся на «раман падзей».

Можа, і праўду казаў аднойчы К. Сіманаў аб тым,

ВЯСЕЛЫМ ШТРЫХОМ

Сяброўскія шаржы К. КУКСО

А. Русецкі.

Л. Дайнена.

Творчасць паэта — з'ява сацыяльная. І нараджаецца яна тым асяроддзем, дзе вырастае з якім знітаваны сваім сэрцам, думамі і справамі паэт. Аб чым бы ні пісаў ён, крыніцай яго творчасці заўсёды было, ёсць і будзе жыццё, тое, што абуджае струны ягонай душы.

Пра гэта я яшчэ раз падумаў, калі чытаў новы зборнік Уладзіміра Ляпешкіна «Вусце». У вершы «Ты ў тых мясцінах пыбываеш...» паэт гаворыць:

Усяму паклон... Адуць вытокі
Любові велічнай май.

І гэта не дэкларацыя, а беларуская. Аўтар услаўляе беларускую прыроду, гераічнае мінулае Радзімы, яе сённяшняе працоўнае будні. Чытаеш вершы — і бачыш зарэчную ціхую старонку, якую адрозніш ад любой іншай. Лірычны герой захапляецца не толькі пейзажамі. Ён — прадстаўнік свайго народа, жыццёвы шлях якога не ўсцілаві ружы, які

ВЫТОКІ ЛЮБОВІ

добра ведае цану хлеба. Таму радкі:

Цяжка ён даваўся ў Беларусі,
І таму у тых, хто сёў, жаў—
На стала пад беленым абрусам
Бохан толькі для гасцін ляжаў...

хвалююць і пакаленне, якому зараз пад сорака, і ў якога «залатое маленства згарэла ў агні, у дванаццаць гадоў прышла сталасць...»

Ды і сам паэт «хлалічком на мушцы, на прычале быў... у вяснянай гады». Наогул, тэма вайны ў кнізе займае значнае месца, вершы гэтыя вынашаны ў сэрцы аўтара. І няхай іншы раз у іх трапляецца і тое, што мы ведалі па творах іншых аўтараў, але вершы напісаны шчыра, прачула. Напрыклад:

Калі іх (кургану — У. Ф.)
паабалал бязрэзы пасталі,
Каб развясці жалюбы мацярок і удоў,
Ды рабіны паводаль, адзеўшы каралі,
Як нявесты, стаяць ля з'імшэлых платоў.

З прыемнасцю заўважаеш, як паэт усё глыбей асэн-

соўвае жыццё ва ўсёй яго шматграннасці. Вершы ўсё больш напаяюцца філасофскім зместам («Паляўся на свет малопасенькі...», «Восень у Хатыні», «Песні дзтва з сэрцамі тварылі...», «Славяне», «Платонавіч» і інш.).

Для новай кнігі У. Ляпешкіна характэрна дыялектычнае ўспрыняцце бачанага і перажытага, мінулага і сучаснага. Той, хто знаёмы з творчасцю У. Ляпешкіна, з прыемнасцю заўважае, што голас паэта мужнее, набірае сілы. Лепшыя яго вершы сведчаць аб тым, што паэт упэўнена торыць сваю сцяжынку ў паэзіі.

Канечне, кніга не без недахопаў. Іншы раз аўтару здраджае густ. І атрымліваецца гэта тады, калі ён растаўляе акцэнт не там, дзе трэба. (Вершы «Выразалі бор у сорака пятым...», «Скончан тэрмін...», «Была вайна. Была бяда...» і некаторыя іншыя). Узяць хоць

бы першы, які заканчваецца так:

Толькі хай дарогаю машына
Праімчыць, ці ўсіне стрэл
пыжа—
Аж трасуцца з болзі вяршыні,
І ствалы трывожацца—
дрыжаць.

Чаму ж гэта дрыжаць дрэвы, хто іх напужаў? А прычына ў тым, што з бору, які рос тут раней, «склалі хаты у сяле салдаты для гаротных сірат і удоў». Дык няўжо было б лепш, каб удоў і сіроты, якія пасля вайны засталіся без страхі над галавой, жылі пад адкрытым небам? Думаецца, што не. Хаця бясспрэчна і другое, што чалавек павінен клапаціцца аб узаўленні лясоў.

Сустрэнаюцца ў кнізе прахадныя вобразы, штампы, моўныя хібы. Колькі ўжо, напрыклад, пісалася, што журавы, адлятаючы ў вырай, «на зямлю па прырэнцы кідаюць».

Але агульнае ўражанне ад кнігі прыемнае. Яна — яшчэ адзін крок паэта да чытача, да яго сэрца.

Уладзімір ФАМІН.

У. Ляпешкіна. «Вусце». Вершы. Мінск. «Мастацкая літаратура». 1973.

ПОДЗВІГАМ ЖЫЦЦЬ

ФРАГМЕНТЫ З ДАКУМЕНТАЛЬНАЙ АПОВЕСЦІ «ДА СВІТАННЯ БЛІЗКА»

Канечне, Буберу самому не хацелася расставіцца з надзейнымі, правэранымі разведчыкамі. Нялёгка і няпроста падабраць такіх, якіх меў Лагойскі падпольны райком у Мінску. Кожны стаіць на адказным участку, не адразу знойдзеш замену. А Масква патрабуе ўсё больш дакладных і важных разведвальных матэрыялаў...

— Можна, Пагодзіна? — нясмела прапанаваў Бубер, зараней ведаючы, што Цімчук не пагодзіцца. Адаць Ілью Маркава і яго вялікую, спрактыкаваную групу!

— Ну што ты!
— Тады «Наташу»...
— Яе атрад імя Суворова адлікае ў лес. Ёй далей заставацца ў горадзе нельга.

— Нам патрэбны людзі, якія маюць доступ у фашысцкія ўстановы, — умяшаўся ў размову маёр.

— Тады Зорык, — сказаў Бубер. — Загадчык бюро прапускоў гарадскога камісарыята.

Маёр аж ускочыў:
— Вось гэта так! Вось гэта тое, што нам трэба! Што ён за чалавек? Можна прафесіянал-разведчык?

Цімчук і Бубер усміхнуліся.
— Цяпер можна лічыць і прафесіяналам, — адказаў Цімчук. — Звесткі, якія ён перадае, варты самай высокай ацэнкі. Заўсёды дакладныя — не раз пераправяралі.

— Да вайны ён, дзе працаваў? — цікавіўся да лей маёр.

— Школьнік, — ціха адказаў Бубер.
— Жартуеце? — незадаволена спытаў маёр.
— Чаму жартую? На самой справе. Толькі што скончыў дзесяць класаў. Але хлопец незвычайных здольнасцей. Можна сказаць, нарадзіўся разведчыкам.

— Ну, калі так... маёр няпэўна паціснуў плячымі, усё яшчэ сумняваючыся, ці не хочучы кіраўнікі райкома спіхнуць яму абы каго.

— Нічога, вы хутка пераканаетесь, на што здатны наш Зорык.

— Гэта яго клічка?

— Так завуць яго ласкава, — растлумачыў Цімчук. — Поўнае імя — Захар, а прозвішча — Гала. Сімпатычны хлопец. Урэшце, калі не спадабаецца, мы возьмем яго назад. А яшчэ лепш было б, калі б ён час ад часу не забываў і нас. Чалавек ён здольны, энергічны, разумны і асіярожны, лішняга нічога не зробіць, але ў яго такая шырокая інфармацыя, што хапіла б і нам, і вам.

— Не, таварышы, — запырэчыў маёр, — закон разведкі такі: ведаць аднаго гаспадара. Гэта самае надзейнае.

Праз чвэрць стагоддзя пасля тых падзей адзін з актыўных удзельнікаў Іх, мастак Аркадзь Ступнін успамінаў:

— Пазнаёміўся я з Захарам Гала ўвосень сорока першага года. Знаёмства было невыпадковае. Я трапіў у акружэнне і апынуўся ў Мінску. У той час фашысты ўжо занялі Смаленск, неарганізавана прабіцца праз лінію фронту было немагчыма.

Працяг. Пачатак у № 19, 20.

У Гродзенскім абласным гісторыка-археалагічным музеі адкрылася выстаўна ваеннага планата, прысвечаная 30-годдзю вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. Тут экспануецца наля сарака работ вядомых савецкіх мастакоў. На здымку — на выстаўцы ваеннага планата. Фота А. ПЕРАХОДА. (БЕЛТА).

У раёне Мопраўскай вуліцы, каля ракі, сабралася нас чалавек 25—30. У былых аддзелах міліцыі хлопцы знайшлі пашпарты лінчан, якія памерлі, і чыстыя бланкі. Я зрабіў адпаведныя пячаткі і штампы, і ўсім, а таксама і сабе, аформіў пашпарты.

Пасяліўся я тады на Нямізе, у доме пумар дваццаць сем. Да мяне прыходзілі знаёмыя, сярод якіх быў Аляксей Цёмны. Ён аднойчы павёў мяне ў раён Суражскага рынка, дзе на явачнай кватэры пазнаёміў з Захарам Гала.

Папярэдне Аляксей сказаў мне, што адна жанчына хоча пазнаёміць мяне з прадстаўніком падпольнай арганізацыі. Я разлічваў убачыць мажанага, сталага, бачыўшага жыццё чалавека, а перада мной стаяў высокі, нібыта спешчаны, юнак, абаяльны, сціплы. Глядзеў ён адкрыта, добразычліва, па-дзіцячы чыста.

Гаспадыня кватэры назвала нас адзін аднаму і звярнулася да мяне:

— Вось з ім і будзеце працаваць. У пакоі акрамя нас прысутнічаў Толя Маленькі.

Я сказаў Захару, што хацеў бы рабіць дакументы не выпадкова і не абы як, а па рашэнню падпольнай савецкай арганізацыі.

— Мая праца будзе мець сэнс толькі тады, калі я буду ведаць, што раблю дзеля інтарэсаў краіны, а не для каго аднаго, — сказаў я тады Захару.

Ён вельмі прыязна глядзеў мне ў вочы і ківаў галавой.

— Так яно і будзе, — з цёплай усмешкай паабяцаў ён. — Але і ў нас ёсць умовы для вас. Па-першае, вы павінны з гэтага дня падтрымліваць сувязі толькі з намі. Калі і захочаце памагчы каму, то толькі добра знаёмаму. Але і ў такім выпадку свой адрас нікому не давайце. І ніякіх груп вы не павінны ведаць. Я, ну, і на ўсякіх выпадак — ён, — Захар кінуў на Толіка Маленькага, — і больш ніякіх сувязей.

Ён гаварыў так, што я адчуваў: за гэтым хлопчыкам стаяць дарослыя людзі. З яго сціпрых паводзін ніяк не вынікалі такія цвёрдыя, рашучыя і добра прадуманыя распараджэнні. Значыць, ён прыйшоў па загаду арганізацыі. Гэта вельмі ўзрадавала мяне. І сувязны (а я пачынаў тады Зорыка толькі сувязным) таксама спадабаўся. А ён і не парушаў потым гэтае маё ўяўленне. Калі даваў якія распараджэнні, то гаварыў: «Загадана зрабіць». Значыць, не ён, а нехта другі загадвае.

Ён увесь час захоўваў нашу дамоўленасць, і без пільнай патрэбы нікога не знаёміў са мной. І сам пра свае падпольныя справы гаварыў вельмі мала і скупа. За ўвесь час і то ў нейкай пэўнай сувязі, ён назваў імёны: «Стары», «Жан» і «Віця». Але я не дапытваўся, што гэта за людзі — у падполлі лішнія ведаць шкодна.

Сувязны між намі была Паша Царова, але часцей за ўсё Зорык прыходзіў да мяне сам. Я часам наведваў яго дома і ні разу не быў у яго на рабоце.

Спачатку ён прыносіў мне бланкі часовых савецкіх пашпартоў, пасля — бланкі нямецкіх пашпартоў, пропускі з горада. На некаторых прапусках ужо стаялі пячаткі, я толькі падабраў подпісы.

Зімой сорока другога года Зорык прапанаваў мне зрабіць клішэ нямецкага пашпарта. Я сказаў, што патрэбны асфальтны лак, цынк, кіслата. І ўсё гэта Зорык прынёс. Дзе ўзяў — не ведаю. Я зрабіў дакладную копію, але траўленне не атрымалася. Ён прынёс другую пласціну і сказаў:

— Ты намалой, вытравім і апрацуем у другім месцы.

Я так і зрабіў. Клішэ атрымалася добрае. Бланкі з яго я пасля афармляў на тых прозвішчы, якія даваў мне Зорык. Потым ён папрасіў зрабіць клішэ бланка пропуску з горада. Я таксама намалюваў, а апрацоўваў нехта другі.

У пачатку сорока трэцяга года Зорык загаварыў пра клішэ — як бы зрабіць новае. Аднойчы яны прыйшлі разам з Толікам Маленькім. Той прынёс два ўзоры клішэ — на пашпарт і пропуск.

— Гэта не тыя, што ты намалюваў, — сказаў ён мне.

Але ў мяне не было цынку, не было прыстасаванняў, каб апрацаваць клішэ. Ды і ў Зорыка тады не стала такой магчымасці — відаць, людзі, якія працавалі над клішэ па малюнку, былі арыштаваны. Так і засталіся ў мяне ўзоры, прынесеныя Толікам. Трэба было шукаць новыя шляхі, каб набыць бланкі.

Зорык знайшоў нейкага друкара, які рабіў для яго бланкі. Некаторыя дакументы ён здабываў ва ўправе. Але гэта было надзвычай рызыкаўна.

...Кожны раз, ідучы на яўку, Зорык спачатку кружыў па руінах, пераконваўся, што за ім не віжуць. Толькі ўпэўніўшыся, што «хваста» няма, заходзіў на ўмоўленую кватэру.

Так было і тады. А сувязная Зоя чакала ўжо яго. Яна часцей за другіх дзяўчат прыходзіла да Зорыка па даручэнню Лагойскага райкома. Колькі разоў перадаваў ён важнейшыя звесткі, і ўсе яны былі дастаўлены па прызначэнню. Зорык цягнуў людзей толькі па іх справах, таму Зоя была для яго чалавекам бездакорным і зусім надзейным.

Яму падабалася, што яна смелая і заўсёды вя-

сёлая, усмешлівая. Статная, моцная, з вялікімі тоўстымі косамі, яна лёгка магла выдаць сябе і за вясковую дзяўчыну, і за гарадскую.

Павітаўшыся з ёю, Зорык сеў не побач, а на кукішкі насупраць і, знізу ўверх пазіраючы ў вочы, пачаў распытваць, што новага ў лесе і за ліній фронту.

— Навіны ўсе вось тут, — Зоя дастала з-за пазухі «Правду», працягнула Зорыку. Той ускочыў, схопіў газету і бегла паглядзеў загаловак, потым пачаў чытаць па парадку — з перадавога артыкула, упіўся вачыма ў зводку Саўінфармбюро. Зоя з цікавасцю назірала за ім. Ведала, як згаладалыя па праўдзе людзі ловаць кожнае слова з Вялікай зямлі.

— Пасля прачытаеш, газета ж табе, — сказала Зоя.

— Так, так, заківаў галавой Зорык, з цяжкасцю адрываючыся ад газеткі, асіярожна згарнуў зачытанную аркушы і сунуў за пазуху. — Потым перадам Огневу.

Яна не зразумела, каму.

— Ну «Чубчыку»...

— Каму перадаць, глядзі сам, указанняў не было, — растлумачыла Зоя. — А цяпер да справы. Райком партыі перадаў нас з табой у спецгрупу маёра Барыса, якая прыляцела з Масквы.

Зорык ускінуў на яе здзіўлены позірк:

— Як перадаў? Хіба я не спраўляюся з заданнямі?

На твары яго была глыбокая і шчырая крыўда. Ён стаяў перад Зойй і глядзеў ёй у вочы, чакаючы, ці то больш грунтоўных тлумачэнняў, ці то нейкага апраўдання.

— Наадварот, — сказала яна. — Таму і перадаюць, што спраўляемса добра. Указанне Масквы — адаць самых лепшых разведчыкаў і сувязных. Начальнік спецгрупы просіць цябе прыйсці да яго ў лес.

— Калі? І куды?

— Пойдзем заўтра, пасля работы. Заўтра ж субота. У нядзелю нанач вернешся. І адпрошвацца ў начальства не трэба.

Справа павярнулася так крута, што Зорык усё яшчэ не мог вызначыць для сябе, добра гэта ці блага. Чаму райком партыі так ахвотна адмовіўся ад яго паслуг? Ці няма за гэтым чагосьці непрыемнага?

З другога боку, выхад адразу ў маскоўскую групу, пастаянная сувязь з Масквой — гэта тое, аб чым не так ужо даўно марылі як аб заветнай справе і Жан, і Віця, і Ваня Казлоў, і кіраўнікі падпольнага гаркома партыі. Як жа змянілася ўсё з таго часу! Цяпер кожны крок мінскіх падпольшчыкаў вывучаецца там, у далёкай і роднай Маскве. Таму пераход у спецгрупу ў пэўнай ступені імпаанаваў Зорыку.

— А што цябе непакоіць? — спытала Зоя. — Да маёра Барыса я давяду цябе. У дарозе нас сустрэнуць. І прывядуць цябе назад. Усё прадугледжана.

— Не, не гэта непакоіць, — абавёршыся плячом на аканіцу, ціха сказаў Зорык. — Не хацелася б з райкомам траціць сувязь.

— Хіба не ўсё роўна, на каго працаваць? — здзіўлялася Зоя. — І райком — наш, савецкі, і спецгрупа — таксама... Нешта я не разумею, чаго ты засмуціўся.

Некаторы час Зорык вагаўся, гаварыць усё да канца, ці не варты. Потым прызнаўся:

— Я мару аб тым, каб уступіць у партыю. Гэта мая вялікая мара. Калі я быў разведчыкам райкома, мяне ведалі, мяне правяралі на справе. Маё ўступленне ў партыю для членаў райкома было б натуральным. А цяпер я для іх стану чужым. Дакладней, цяпер мяне будуць ведаць з чужых слоў. А гэта ўжо не тое...

— Та-а-ак! — задумліва працягнула Зоя. — Але мне здаецца, што для райкома ўсё роўна, з якой групай ці з якім атрадам ты працуеш. Галоўнае, каб заўсёды адчуваў сябе камуністам, рабіў, як належыць камуністу.

У пакоі заставаліся ўдвух — гаспадыня ў такіх выпадках выходзіла дзяжурчыца на вуліцу — аберагаць ад небяспекі. Таму гаварыць можна было шчыра, адкрыта — ніхто не надслуховаў.

— А ты скажы свае сумненні маёру Барысу, — раптам прапанавала Зоя.

— Ну, што ты! — замахаў рукамі Зорык. — Хіба можна! Гэта я толькі табе прызнаўся. Калі райком прапануе перайсці ў групу — пяройдзем. І працаваць будзем так жа добрасумленна. Інакш я не магу.

У суботу Зорык працаваў у бюро прапускоў, як заўсёды, акуратна, старанна. Самая прыдзірлівая правёрка не знайшла б у яго заганы. Пад канец працоўнага дня знайшоў прычыну, каб зайсці да Іваноўскага. Няхай, маўляў, лішні раз пераканаетца ў стараннасці і адданасці маладога начальніка бюро прапускоў.

Яшчэ раніцай папярэдзіў маці, што начаваць дома не будзе, пойдзе да дзяўчыны, з ёю правядзе і нядзелю. Маці радавалася: значыць зноў у яе Зорыка сардэчныя справы наладжваюцца, а то які час хадзіў сам не свой, цямней пачы. Хоць і не дзяліўся сваёй скрухай, аднак матчына вока не ашукаеш, скрозь зямлю убачыць, што з сынам робіцца. Ды і што ў яго, такога рахманага, можа быць на сэрцы, акрамя дзяўчыны?

Сонца ўжо скацілася нізка на захад, калі Зорык убачыў на ўмоўленым месцы Зою, і яны пайшлі на адлегласці адзін ад аднаго. Зорык трымаўся ўпэўнена — дакументы яго былі спраўныя, прыдуманая і легенда на ўсякі выпадак, калі дзядзецца нарвацца на патруль. Толькі ён не ведаў, што Зоя, якая, натуральна,шла наперадзе, несла з сабой два зараджаныя пісталеты — адзін на дне кошыка, прыкрыты кавалкам мыла, пачкамі махоркі, цыгарэт, другі — на поясе пад вопраткай. Яе прасілі работнікі райкома дастаць ім зброю ў горадзе, і яна выканала іх просьбу.

(Працяг будзе).

Не прыкмеціў —
Выраслі сыны.
Шапкі
Аднаго памеру носім.
У хлапцоў —
Найсветлы час вясны,
Да мяне ж
Крадзецца ціха восень.
Ад узросту
Не ўцячэш свайго.
Есць падмога —
Меней абавязкаў.
Ды балюча сэрцу
Ад таго —
Хлопцы меней
Патрабуюць ласкі.

Ім на ўсё
Ахвота паглядзець,
З'явай пацікавіцца любою.
Хто калі,
Скажыце, не хацеў
Раней часу
Быць самім сабою...

Ведаю,
Што ёсць такі ўзрост,
Як гавораць людзі —
Пэраломны.
Пэўна, гэта
І духоўны рост —
Самы непрыкметны і няўлоўны...

Не зайважыў —
Выраслі сыны.
Шапкі
Аднаго памеру носім.
У гарэзаў —
Светлы час вясны.
Да мяне ж крадзецца
ціха восень.

Як сну няма ў глухую поўнач,
Нячутным крокам мераю пакой.
І памяць узнаўляе,
што адужаў сёння,

І што зрабіць я маю заўтра.
Маўчу.
Паціху падыходжу да акна —
У шыбіне мігцяць агні сталіцы:
Не дрэмле
родны, любы Мінск.

Па рытму горада
Звяраю ўдары сэрца,
Іду ў пакой.
Дзе спяць мае сыны
Салодкім, непрабудным сном.
Іх накрываю коўдрай,
Што на дол спаўзае.
А поўня жоўтая
праз шыбіну цікуе,

Пасля,
Нібы ягня, бяжыць за хмарку.
А мне трывога не дае спакою,
Што можа стацца

страшнае на сасне:

Калі не коўдрай,
Шынялём салдацкім
Бязвусых хлопцаў будуць
накрываць...

Душу мне лесам абудзіла,
Маўкліва-добрая зіма.
І я адчуў — якое дзіва,
Якая светлая сама.

І гэта сіль,
І гэта шэрань,
Што так мігцяць перада мной,
Мне падказалі —
Быў я шэры
З табой, адзіная, з табой.

Душу мне лесам абудзіла,
Бясконца дзякуй,
Буду з ім.
Даўно з табой спазналі дзіва,
І мы яго не аддадзім...

Было і ў нас з табой усякае:
І асалода, і адчай.
А ты смяялася і плакала...
За ўсё былое прабачай.

Я помню позірк твой засмучаны.
Не быў жыццю тады я рад,
І сэрца,
Рэўнасцю атручана,
Казала мне:
«Сам вінават».

Да нас
Былое больш не вернецца,
Ні наяву,
Ані ў сне.
Дарма сарока,
Як няверніца,
Трашчыць ад ранку на сасне.

БЯССОННІЦА

Спадаюць з даху ледзяны —
Адліга зной слязіца.
Як светла сёння на душы —
Да раніцы не спіцца.

Шум хвойны чуцен даўдна —
Адна і тая ж нота.
І ты ў гэту ноч адна —
Не страшна адзінота.

Былое ўсё перабяру,
Наступны дзень узважу,
Радком пакутлівым згару —
На белы аркуш ляжа.

Паволі шырыцца зара,
Залоціць дол паволі.
І хвой мядзяная кара
Блішчыць на снежным доле.

Ледзь чутны,
Ціхі-ціхі лёт —
Лапоча сойка-птушка.
Мне ўпасці хочацца ў сумёт —
На лёгкую падушку.

У лесе цямнее хутчэй,
Хоць дзень
Па-над полем жыве,
Хоць зоркі над лесам —
ярчэй.
Хоць месяц павольней плыве.

У лесе світае пазней,
Світае пазней і цішэй,
Хоць зоркі над лесам —
ясней,
Ды сонца над лесам —
ніжэй.

ВЕЦЕР

Апоўначы вецер
Гне веце,
У коміне
Злосна ваўчыць.
Вецер
Дасвецецём
Маўчыць.

Апоўначы вецер —
Разбуджана маці,
Тупае ў роздуме
Ціха па хаце.

Грудзі сціскаюцца —
Боль і самота.
Ранак сіне...
Прэч, адзінота!..

У ПЕСНІ ЖЫЦЬ

Намяні Уладзіслава
Надзведснага
Балюча і трудна
Пісаць некралог

Пра добрага хлопца,
Таварыша блізкага,
Няможна паверыць —
Спачыць ён прылёт,
Прачнецца —
Цыгарка забліскае.

Такое не станеца.
Раніцай ён
Не пройдзе праспектам
Хадою імкліваю.
Не ўспомніць блакаду,
Варожы заслон,
Дзяцінства далёкага,
Ночы жахлівыя.

Ён з хлебам сіročым
Быў рана знаём.
Ды ў буднях сваіх
Аніколі не корпаўся.
Ён славіў шахцёраў
І родны дзетдом,
Сяброў-аднагодкаў
Па корпусе.

А сэрца ж
Вярэдзіла рана здаўна.
І ныла начамі яно,
Незагойнае.
Праз трыццаць гадоў
Дакульгала вайна.
Ён выжыў тады
Хоць быў і няўзброены.

Паволі з таполі
Сцякае лісцё.
Вясной зеляніна абудзіцца
новая.

У сыне прадоўжыш,
Таварыш, быццё,
І ў песні —
Ей жыць наканавана.

Маўклівы, снежны вечар
У снежаньскім бары.
Зарой ад хвой адсвечвае —
Рукой прамень бяры.

Бярозы ў лёгкім інеі,
Як правяды, гудуць.
І з высі зоркі сінія
Да нас ідуць, ідуць.
І вецер між асініку
Заблытаўся ў цішы.
Зайжды такой часінаю
Трывожна на душы.

Жыццё бясконцым будзе,
Як і было да нас.
А ўсё ж —

якія людзі
Прадоўжаць час?

ПРЫНЯТЫ У САЮЗ ПІСЬМЕННІКАЎ

БЯСПАЛЫ Змітро Алксандравіч. Празаік.
Нарадзіўся ў 1936 годзе ў вёсцы Вялікі Бор Хой-
ніцкага раёна Гомельскай вобласці. Скончыў
аддзяленне журналістыкі Беларускага дзяржаў-
нага ўніверсітэта імя У. І. Леніна. Член КПСС.
Адказны сакратар бюлетэня «Родная прырода»,
член рэдакцыйнай калегіі часопіса «Вожык»,
дзе доўгі час працаваў. Узнагароджаны Грамад-
тай Вярхоўнага Савета БССР. Выдаў зборнікі
«Лясныя хітруны» (1969), «Сякера пад лавію»
(1970), «У лясной каморы» (1972). У яго апра-
цоўны выйшлі «Беларускія народныя жарты»
(1970). У рэспубліканскім друку апублікаваны
аповяданні, нарысы, фельетоны.

ЛАЎРЭАТЫ «МОЛОДОЙ ГВАРДИИ»

У выдавецтве «Молодая
гвардия» штогод называюцца
лепшыя кнігі паэзіі і про-
зы маладых літаратараў.
Лаўрэатамі 1973 года сталі
паэт Барыс Каленчыў і бе-
ларускі празаік Анатоль Куд-
равец. Летась у выдавецтве
вышла яго кніга прозы «Хо-
лода в начале весны».

Лаўрэатам уручаны прэміі.

Адбылося чарговае пася-
джэнне секцыі крытыкі і лі-
таратурнага ведавання Саюза піс-
меннікаў БССР. Агляд кры-
тычных артыкулаў і рэцен-
зій, змешчаных летась у рэс-
публіканскіх часопісах «По-
дымя» і «Беларусь», зрабілі
Я. Лецка і А. Гардзіцкі. «Ад-
люстраванне літаратурнага
працэсу ў зборніку крытыч-
ных артыкулаў «На стрыжні

КРЫТЫКА — ЖАНР БАЯВІТЫ

ч.су» — тема выступлення
М. Барсток.
У абмеркаванні ўзятых
пытанняў удзельнічалі
В. Палтаран, А. Русецкі,
В. Каваленка, І. Мележ,
А. Клыцка.
Разгледжана была таксама
творчасць маладога празаіка
Г. Шупенькі.

СПЕКТАКЛІ КОЛАСАЎЦАЎ

У акаруговым Даме афіцэраў працягваюцца гастролі Беларускага дзяржаўнага драматычнага тэатра імя Якуба Коласа. Мінчане і госьці сталіцы знаёмяцца з творчасцю таленавітага тэатральнага калектыву.

Коласаўцы паказалі ўжо глядачам некалькі сваіх работ. Мы змяшчаем фотаздымкі, на якіх паказаны сцэны са спектакляў.

На першым здымку — сцэна са спектакля «Снежныя зімы» п'есы аднайменнага раману І. Шамякіна. У ролі Вольгі Усцінаўны выступае народная артыстка БССР З. Канапельна, у ролі Івана Антанюка — народны артыст БССР Ф. Шмакаў.

Сцэна са спектакля «Сталлявары» па п'есе Г. Бокарава паказана на другім здымку. Ролі Зоі Самохінай і Пятра Хромава выконваюць артыстка В. Бяззубава і артыст Я. Шыпіла.

У спектаклі «Доктар філасофіі» па п'есе Б. Нушыча (здымак трэці) ролі Жываты выконвае заслужаны артыст БССР Г. Дубаў, у ролі пані Спасаевіч — артыстка Л. Пісарава.

На чацвёртым здымку — сцэна са спектакля «Трывога» па п'есе А. Петрашкевіча.

Фота Ул. КРУКА.

СПОВНИЛАСЯ 155 гадоў з дня нараджэння вядомага польскага кампазітара, дырыжора і педагога Станіслава Манюшкі. Творчасць класіка польскай музыкі цесна звязана з Беларуссю. Урадзец Міншчыны, С. Манюшка добра ведаў беларускі фальклор і шырока выкарыстоўваў яго ў сваіх творах. Першыя яго вадзівілі і музычныя камедыі былі напісаны на лібрэта В. Дуніна-Марцінкевіча і пастаўлены ў Мінску і Гродна. Вялікай папулярнасцю карыстаюцца оперы С. Манюшкі «Сялянна», «Гальна» і «Страшны двор». Апошняя была пастаўлена на сцэне Дзяржаўнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета БССР у 1952 годзе ў перакладзе Максіма Танка.

З нагоды юбілею кампазітара ў Генеральным консульстве Польскай Народнай Рэспублікі ў Мінску адбылася сустрэча з работнікамі мастацтва. Пра багатую спадчыну С. Манюшкі, культурныя сувязі беларускага і польскага народаў расказалі ў сваіх выступленнях старшыня праўлення Саюза кампазітараў Беларусі Р. Р. Шырма, міністр культуры БССР Ю. М. Міхневіч.

На сустрэчы з прамовай выступіў таксама генеральны консул ПНР у Мінску А. Валяшак. Ад імя ўрада Польскай Народнай Рэспублікі А. Валяшак уручыў Р. Р. Шырму медаль «За заслугі ў польскай культуры».

якой ён узнагароджаны за актыўную прапаганду польскага музычнага мастацтва. На здымку — генеральны консул ПНР у Мінску А. Валяшак уручае ўзнагароду Р. Р. Шырму.

ДОБРАЕ СЛОВА ПРА МЕДЫКАЎ

Беларускае дакументальнае кіно распрацоўвае самыя разнастайныя тэмы грамадскага, эканамічнага і культурнага жыцця нашай рэспублікі. Фільмы, створаныя ў аб'яднанні «Летапіс» студыі «Беларусьфільм», якія дэманструюцца ў кінатэатрах, а таксама на блакітным экране, знаёмяць глядачоў з лепшымі прадстаўнікамі рабочага класа, сялянства, інтэлігенцыі. Яны кожны раз адкрываюць новыя імёны перадавікоў, новыя старонкі працоўнага подзвігу.

Аднак фільмы аб людзях нашай прафесіі — медыках — з'ява даволі рэдкая. Прыгадваю арыгінальныя кінарэпартаж вядомага дакументаліста Іосіфа Вейняровіча «Сэрца б'ецца зноў».

І вось праз дзесяць гадоў ужо другія аўтары — сцэнарысты І. Пісьменная, Р. Раманаў, рэжысёр Д. Міхлеў, апэратар Ф. Кучар — у сваім фільме «Толькі адзін дзень» звяртаюцца да больш складаных праблем, якія вырашаюцца сёння на аснове дасягненняў сучаснай медыцынскай навукі. Герой кінанарыса — загадчык кафедры нервовых захворванняў Мінскага медыцынскага інстытута, прафесар, член-карэспандэнт Акадэміі медыцынскіх навук СССР Мікалай Сямёнавіч Місюк і яго вучні, яго памочнікі.

Кампазіцыйна кінастужка пабудавана так, што з самага першага кадра нібы ўводзіць нас у творчую лабараторыю М. Місюка. Мы робімся сведкамі незвычайных эксперыментаў. Перад намі не проста ўрач высокага прафесійнага ўзроўню, але і выдатны псіхолаг, педагог. На нашых вачах адбываецца працэс глыбокага правіскнення ў свядомасць чалавека. Неўрапаталагам дапамагае сучасная унікальная апаратура, якая дае адказы на многія пытанні.

Калі сядзіш у глядзельнай зале, увесь час адчуваеш, што дакументалісты, расказваючы пра сваіх герояў і іх эксперыменты, добра валодаюць рознымі кінематаграфічнымі прыёмамі.

Вялікую функцыю выконвае ў фільме колер, без якога немагчыма ўявіць эксперымент. У спалучэнні з іншымі кампанентамі ён дае значны эффект.

Але, адзначаючы станоўчае ў рабоце аўтараў, трэба іх і напрануць. Маецца на ўвазе такая акалічнасць.

Мне, напрыклад, вядома, што Мікалай Сямёнавіч прайшоў усю ваіну. На фронце гартавалася яго майстэрства як урача. Там ён спазнаваў і спазнаў многія сакрэты медыцынскай навукі і практы-

кі. Праз цяжкія гады франтавога ліхалецця пранёс любоў да сваёй прафесіі. То, чаму б не сказаць у фільме пра гэта? Ну, хоць бы некалькі слоў. Тым больш, што гартаванне М. Місюка, як спецыяліста, адбывалася ў такі складаны час. Вельмі шкада, што гэта не паказана на экране.

Р. АРКІНД,
Неўрапаталаг 17-й паліклінікі,
Мінск.

ПА СЛЯДАХ ВЫСТУПЛЕННЯ «ЛІТАРАТУРЫ І МАСТАЦТВА»

«ГАРШКІ ЛЕПЯЦЬ... НЕ СВЯТЫЯ»

Пад такой назвай 19 красавіка гэтага года ў нашым штоднёвіку была змешчана рэпліка Івана Чарнага, у якой гаварылася аб істотных недахопах музычнага спектакля «Тарас на Тэлепарнасе».

Як паведаміў рэдакцыі наместнік старшыні Дзяржаўнага камітэта Савета Міністраў БССР па тэлебачанню і радыёвешчанню В. Чанін, у творчым калектыве з удзелам прадстаўнікоў грамадскасці адбылося абмеркаванне тэлевізійнага музычнага спектакля «Тарас на Тэлепарнасе».

Крытыка, выказаная ў нарэ-

спандэнцыі «Гаршкі лепяць... не святыя», прызнана ў асноўным справядлівай.

Кіраўніцтва студыі тэлебачання намячае меры, накіраваныя на павышэнне творчай патрабавальнасці да працы рэжысёраў над тэлевізійнымі спектаклямі, перспектыўнае фарміраванне рэпертуару, умацаванне сувязей рэдакцыі, што ажыццяўляюць пастановачныя работы, а таксама з саюзамі пісьменнікаў, кампазітараў і іншымі творчымі арганізацыямі, што дазволіць павысіць ідэйны і мастацкі ўзровень тэлевізійных спектакляў.

З ПРАТАКОЛА кінафестывалю: ...Заахвочвальны дыплом журы прысуджаецца фільму студыі «Беларусьфільм» «Хлеб пахне парохам» за ўзнаўленне гістарычнай падзеі.

...Спецыяльны дыплом журы прысудзіць калектыву кінадакументалістаў студыі «Беларусьфільм» за арыгінальнае творчае вырашэнне тэмы станаўлення чалавека ў фільме «Дзесяць гадоў пазней, або падзеі 1 трылогі 10 «А».

...Прэмія за лепшую апэратарскую работу кінаапэратару Ю. Ялхову за здымкі фільма «Вясёлка ў свеце лазераў».

Так была ацэнена прадукцыя «Беларусьфільма». Ці высокая гэта адзнака? Ці ёсць падставы радавацца, што і ў нас маецца пэўны ўзровень у агульнай кінасправе, за які, прынамсі, не сорамна?

Менавіта аб гэтым мне, як удзельніку кінафестывалю, і хочацца паразважаць, падзяліцца некаторымі думкамі.

Галоўнай прэмія, як вядома, была прысуджана карціне студыі «Масфільм» «Каліна чырвоная» (сцэнарый і рэжысура Васіля Шукшына, ён жа выступае ў галоўнай ролі). Шукшынская карціна прыгавяецца яшчэ і таму, што яна дэманстравалася следам за беларускім фільмам «Хлеб пахне парохам». 16 красавіка ў бакінскім кінатэатры імя Нізамі.

На наступны дзень, 17 кра-

САРДЭЧНАЯ СУСТРЭЧА

РАНИЦАЙ 20 мая перон Мінскага вакзала расцвіў чырвонымі букетамі цюльпанаў і гваздзік, напоўніў гукамі духавога аркестра, радаснымі воклічамі. Сустрэка артыстаў Вялікага тэатра Саюза ССР — флагмана музычнай культуры краіны, прыйшлі сотні рабочых, студэнтаў, прадстаўнікоў тэатральнай грамадскасці.

Дзяўчаты ў беларускіх нацыянальных касцюмах на расшытым ручніку паднеслі гасцям хлеб-соль. Са словамі прывітання да маскоўскіх артыстаў звярнуўся старшыня выканкома Мінскага гарадскога Савета дэпутатаў працоўных М. В. Кавалёў.

— Мінчане шчыра рады сустрэць вас, праслаўленых майстроў опернага мастацтва, на беларускай зямлі, — сказаў ён. — Вашы гастролі ў Мінску — велізарная падзея ў культур-

ным жыцці рэспублікі. Тысячы сапраўдных паклоннікаў таленавітага калектыву Вялікага тэатра даўно з радасным нецярпеннем чакаюць гэтай сустрэчы. З павагай і любоўю вымаўляем мы імяны Барыса Пакроўскага, Алены Абразцовай, Аляксандра Огніўцава, Уладзіміра Атланова, Тамары Мілашкінай і многіх іншых праслаўленых майстроў опернай сцэны. Мы бачылі іх па тэлебачанню, слухалі па радыё, але нішто не можа замяніць асабістых сустрэч. Таму зразумела велізарнае

жаданне мінчан трапіць на вашы спектаклі, якія стануць святам вялікага мастацтва.

Ад імя гарадскога камітэта партыі і выканкома гарадскога Савета дэпутатаў працоўных М. В. Кавалёў сардэчна павіншаваў гасцей з прыбыццём у Мінск і пажадаў ім вялікіх творчых поспехаў, радасных сустрэч з працоўнымі горада і яго гасцямі.

Са словам у адказ выступіў дырэктар Вялікага тэатра Саюза ССР, заслужаны дзеяч мастацтваў РСФСР К. В. Малчанаў.

— Хлеб-соль, які вы нам уручылі, гэта не толькі добрая традыцыя, — сказаў ён. — Мы прымаем яго з хваляваннем, таму што гэты хлеб вырашчаны на гераічнай беларускай зямлі, шчодро палітай крывёй савецкіх воінаў розных нацыянальнасцей. 30-годдзе вызвалення БССР ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў — гэта свята не толькі беларускага народа, але і наша агульнае. І тое, што

тэатр упершыню прыехаў у сталіцу БССР напярэдадні гэтай даты, накладвае на нас вялікую адказнасць, афарбоўвае гастролі ў асабліва ўрачыстыя таны. Мы расцэньваем іх як творчы рапарт тэатра беларускаму народу.

Кірыла Малчанаў горача падзякаваў за сардэчную, цёплую сустрэчу і выказаў упэўненасць, што гастролі тэатра павялічаць колькасць паклоннікаў музычнага мастацтва, будуць садзейнічаць уздыму культурнага ўзроўню людзей, іх духоўнага росту.

У той жа дзень у Доме мастацтваў для журналістаў Мінска была арганізавана прэсканферэнцыя.

Дырэктар Вялікага тэатра К. В. Малчанаў пазнаёміў журналістаў з творчымі планамі тэатра, які рыхтуецца да свайго двухсотгоддзя.

У прэс-канферэнцыі прынялі ўдзел народныя артысты ССР, галоўны рэжысёр Б. А. Пакроўскі, галоўны дырэктар Б. Э. Хайкін, галоўны хормайстар А. В. Рыбной, вядучы саліст оперы А. П. Огніўцаў, а таксама сакратар парткома Вялікага тэатра В. Г. Федаровіч.

Прадстаўнікі Вялікага тэатра Саюза ССР былі прыняты 20 мая ў Цэнтральным Камітэце КПБ.

Ад імя ЦК КПБ, Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР і Савета Міністраў рэспублікі другі сакратар ЦК КПБ А. Н. Аксёнаў горача павіншаваў калектыву вядучага ў краіне тэатра з прыездам у сталіцу Беларусі, гастролі ў якой ён прысвячае 30-годдзю вызвалення рэспублікі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў.

А. Н. Аксёнаў расказаў гасцям аб вялікіх пераўтварэннях, якія адбыліся на беларускай зямлі за апошнія гады, аб дасягненнях рэспублікі ў развіцці эканомікі і культуры. Сустрэчы з высокім мастацтвам, сказаў ён, з'яўца каштоўным укладом у духоўнае жыццё нашых людзей.

Дырэктар Вялікага тэатра, заслужаны дзеяч мастацтваў РСФСР К. В. Малчанаў горача падзякаваў за сардэчнасць і гасціннасць, аказаныя калектыву тэатра на беларускай зямлі, расказаў аб творчых планах калектыву.

У сустрэчы, якая прайшла ў цёплай, сардэчнай абстаноўцы, прынялі ўдзел сакратар ЦК КПБ А. Т. Кузьмін, намеснік Старшыні Савета Міністраў БССР Н. Л. Сняжкова, загадчык аддзела культуры ЦК КПБ С. В. Марцалеў, інструктар аддзела культуры ЦК КПБ М. А. Грыбачаў, міністр культуры БССР Ю. М. Міхневіч.

БЕЛТА.

СВЯТА ВЯЛІКАГА МАСТАЦТВА

З радасным нецярпеннем чакалі мінчане сустрэчы са сцяганосцам савецкага мастацтва — Вялікім тэатрам Саюза ССР. І вось надышло 22 мая — дзень урачыстага адкрыцця гастролей, вялікае свята мастацтва.

Ад імя ўсіх, каму пашчасліва-лася папасці на першы спектакль, ад шматтысячнай арміі паклоннікаў прыгожага дарагіх гасцей сардэчна вітаў міністр культуры БССР Ю. М. Міхневіч. Ён пажадаў ім плённай работы на беларускай сцэне і вялікіх творчых радасцей.

Галоўны рэжысёр Вялікага тэатра, народны артыст ССР, прафесар Б. А. Пакроўскі падзякаваў за цёплую сустрэчу. Ён запэўніў, што артысты тэатра прыкладуць усе сілы, каб апраўдаць надзеі мінчан. Б. А. Пакроўскі пазнаёміў прысутных з шырокай праграмай знаходжання Вялікага тэатра ў Беларусі.

Свае гастролі, прысвечаныя 30-годдзю вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў, Вялікі тэатр Саюза ССР адкрыў операй С. Пракоф'ева «Сямён Катко». Гэты твор велізарнага патрыятычнага гучання і эмацыянальна — мастацкай сілы зала прыняла з захапленнем. Вядучыя партыі выканалі Георгій Андрушчанка, Тамара Сіняўская, Артур Эйзен, Нэля

Лебедзева, Марк Рашэцін, Яўген Кібкала. Спектакль паставіў галоўны рэжысёр тэатра, народны артыст ССР, прафесар Б. А. Пакроўскі. Хормайстар — народны артыст ССР А. В. Рыбной, мастак — В. Я. Левянталь. Дырыжыраваў народны артыст КазССР Ф. Ш. Мансураў.

На спектаклі прысутнічалі таварышы А. Н. Аксёнаў, Ц. Я. Кісялёў, А. Т. Кузьмін, В. С. Шавялуха, М. І. Лагір, У. І. Падрэз, намеснікі Старшыні Савета Міністраў БССР М. М. Севярнёў, Н. Л. Сняжкова, член ваеннага савета — начальнік палітпраўлення ЧБВА генерал-лейтэнант А. В. Дзебалоў, а таксама намеснік міністра культуры і мастацтва Польскай Народнай Рэспублікі Ю. Файкоўскі і старшыня камісіі па культуры сейма ПНР В. Лясота, якія знаходзяцца ў Мінску.

Удзень, 22 мая, артысты Вялікага тэатра Саюза ССР усклалі кветкі да помніка Уладзіміру Ільічу Леніну, вянок да помніка-абеліска воінам Савецкай Арміі і партызанам Беларусі, якія загінулі ў баях за вызваленне нашай Радзімы ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў.

БЕЛТА.

Сустрэча артыстаў Вялікага тэатра ССР на Мінскім вакзале.

Фота У. ЛУПЕПКИ (БЕЛТА).

У КІНЕМАТАГРАФІЧНАЙ ПЛЫНІ...

ПАТАКІ ўДЗЕЛЬНІКА VII БАКІНСКАГА КІНАФЕСТИВАЛЮ

савіка, у 10 гадзін раніцы, як звываіна, на 16-м паверсе ў холе гасцініцы «Інтурыст» праходзіла прэс-канферэнцыя. І калі кіраўнік прэс-цэнтра У. Іванюў запрасіў да стала беларускую дэлегацыю — старэйшага дакументаліста рэспублікі, сакратара праўлення Саюза кінематаграфістаў БССР У. Цеслюка, рэжысёра-пастаноўшчыка В. Нікіфарова, члена сцэнарна-рэдакцыйнай калегіі студыі М. Фраймана, рэжысёраў дакументальнага кіно В. Сукманова, В. Рыбарова, актрысу С. Сухавей, сярод прысутных назіралася прыкметнае ажыўленне. Асабліва цікавае ўваляла для іх арганізацыя вытворчага працэсу ў аб'яднанні «Летапіс», планы аб'яднання, складанне каштарысу на тэкі, напрыклад, дакументальны фільм — даследаванне, як «Дзесяць гадоў пазней, або надзеі і трывогі 10 «А». І гэта зразумела. Бо яго стваральнікі зрабілі такое, што блізка сыходзіцца з вызначэннем «кінематаграфічны подзвіг», які, дарэчы, яны працягваюць. Лёгка (а да нядаўняга часу і модна было) сказаць: вясці назіранне... Маўляў, фіксуй на кінаплёнцы вучняў, якія пераходзяць з класа ў клас 10-й ся-

рэдняя школы горада Гомеля, іх заняткі пасля ўрокаў, адносіны паміж сабою, нарэшце, станаўленне юных грамадзян. А пры мантажы высветліцца і свая драматургія, і вострыя вуглы, якія не так ужо і цяжка згладзіць, і ўрэшце атрымаецца «кіно». Тэма рэвалюцыі была і будзе вядучай тэмай у савецкім кінамастацтве. Унесла свой уклад і студыя «Беларусьфільм». Што датычыць стужкі В. Нікіфарова, то ў гэтым ён не зрабіў асаблівага адкрыцця, ды, відаць, не ставіў перад сабой такую мэту. Сюжэт даволі прасты: ад станцыі Орша ў Германію павінен прайсці эшалон з хлебам для рускіх вае.напалонных. Эсэры хочудь выкарыстаць гэты факт, каб падбуртыць людзей на бунт супраць Савецкай улады, маўляў, і так хлеба няма, а бальшавікі адвальваюць яго немцам, бо, на іх думку, да рускіх ён не трапіць. Вось уласна ў гэтым і заключаецца ўся калізія.

Але той, хто паглядзіць фільм (а ён будзе дэманстравацца на экранах у чэрвені), заўважыць і нешта іншае. Хлеб выступае тут у выглядзе сімвала. Галоўнае — людзі, іх разуменне сэнсу жыцця.

У фільме няма ні «жаркой любові», ні «сильной страсти». Есць галоўны герой — камісар чыгуначнай станцыі Івашчанка. Разважлівы, перакананы, цвёрды.

Дзякуючы артысту Уладзіміру Самойлаву — Івашчанка ў нашым беларускім кінематографіе становіцца побач з вобразам Канстанціна Заслонова, які мжволі пераносіць нас у Оршу ваенных часоў і яшчэ нагадвае камуніста Губанава, што ўступіў у той трагічны паядынак з ворагамі, каб ратаваць народнае добро.

Прыемна адзначыць, што фільмы іншых жанраў нашай студыі атрымалі належную ацэнку. Так, навукова-папулярны фільм «Вясёлка ў свеце лазераў» В. Рыбарова прэміяваны за лепшую аператарскую работу. Гэта расказ аб вынаходніцтве беларускіх вучоных лазера новага тыпу, які «працуе» на фарбавальніках, за што ім была прысуджана Дзяржаўная прэмія ССР.

На фестывалі быў наладжаны таксама пазаконкурсны агляд беларускіх дакументальных фільмаў «Слова пра партыйны білет», «Мужчынскія галасы» і кінаапіс «Савецкая Беларусь», № 12 за 1973 год.

Гаворачы пра бакінскі фестываль, хацелася б зрабіць і некаторыя заўвагі. Перш за ўсё маецца на ўвазе рэклама. Аб мастацкім фільме «Хлеб пахне порахам», напрыклад, паведамлялася невялікай афішай і ўсяго трыма маленькімі фотакадрамі пра кінарарыс «Дзесяць гадоў пазней, або надзеі і трывогі 10 «А». У той час, як студыі іншых саюзных рэспублік прывезлі на фестываль самую багатую і разнастайную рэкламу. Скажам, Рызская студыя на фільм «Вей, ведаюць» выпусціла нават буклет.

Прыгадаем, якая шырокая гаворка ішла ў нашым перыядычным друку аб карціне «Каліна чырвоная» яшчэ да выхаду яе на экран.

А вось пра творы студыі «Беларусьфільм» расказваецца вельмі мала. Нават пра тых, што былі адзначаны на фестывалі, хай сабе і не першымі прызамі...

Ці не ў гэтым адна з прычын, што ў агульнай кінематаграфічнай плыні беларускае кіно займае не самае здороснае месца, што часам пра асобныя работы нашых аўтараў увогуле ніхто не ведае. І выходзіць, што глядач

не мае магчымасці пазнаёміцца з фільмам, а яго стваральнікі не могуць «зверыць» сваю думку з думкай грамадскасці. Урэшце рэшт гэта тэма патрабуе асобнай і грунтоўнай размовы. Тым больш, што патак кінапродукцыі за апошнія 5—10 гадоў на студыі «Беларусьфільм» павялічыўся ў два-тры разы. Наспела неабходнасць у стварэнні спецыяльнага прэс-цэнтра, які б займаўся пытаннямі прапаганды кінамастацтва, асветленнем усяго творчага працэсу «Беларусьфільма». Павінен тут сказаць сваё важнае слова аддзел пракату Дзяржкіно, бюро прапаганды савецкага кінамастацтва, Інстытут мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору, Карысць ад гэтага, відаць, была б немалая, асабліва, калі ўлічваць той факт, што кіно займае значнае месца ў культурным жыцці народа.

Праблемы далейшага развіцця беларускага кіно знайшлі сваё адлюстраванне ў пастанове XIII пленума ЦК Кампартыі Беларусі.

Перад кінематаграфістамі рэспублікі адкрываюцца новыя гарызонты. Хутка мы будзем адзначаць слаўную гадавіну вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. І лепшым падарункам да гэтай знамянальнай даты будзе дзюхсерыйная кінаэпапея «Польмя».

Віктар ПОЛЯК.

СЛОВА ПРА МАСТАКА

ДА 60-ГОДДЗЯ З ДНЯ НАРАДЖЭННЯ М. ГУРЛО

60 гадоў—пара сталасці. Калі мастак прыйшоў да гэтага рубяжа не з пустымі рукамі, калі не страціў ён душэўнай цеплыні — тады шчыра яго быў плённым і значным.

Мікалай Гурло прыйшоў да свайго шасцідзесяцігоддзя з вадкай пошай. Сотні сатырычных і гумарыстычных малюнкаў, дзесяткі агітплаткатаў, шматлікія кніжныя і часопісныя ілюстрацыі, натурныя замалёўкі, зробленыя

ў партызанскім атрадзе, якія захоўваюцца ў Музеі гісторыі Вялікай Айчыннай вайны як бяспэжны дакументальна-мастацкі матэрыял. Вось няпоўны пералік яго твораў. Сама колькасць работ гаворыць перш за ўсё аб працаздольнасці іх аўтара. Але што дасць адна працаздольнасць без уласнага светаразумення і светаадчування мастака, без узлёту яго творчай фантазіі, асабліва ў такіх складаных відах мастацтва, як сатырычны графіка і плакат? У М. Гурло ўсё гэта ёсць.

Нарадзіўся Мікалай Васільевіч на Украіне, у горадзе Днепрадзяржынску, у сям'і рабочага. З 1933 года разам з бацькамі пераязджае ў Мінск. Тут, як і ў М. Гурло ў сваёй аўтабіяграфіі, ён «на чаў сур'ёзна працаваў над мастацкім самаадукаваннем,

выконваючы розныя графічныя работы».

Першыя карыкатуры М. Гурло (на японскіх міл'тарыстаў) з'явіліся ў газеце «Літаратура і мастацтва», дзе ён некаторы час працаваў мастаком. Потым былі гады вучобы на завочным аддзяленні Ленінградскага паліграфічнага інстытута.

З першых дзён акупацыі Мінска пайшоў у падполле. Узначальваў падпольную групу. Праз год пайшоў у партызаны. За мужнасць і гераізм у барацьбе з фашызмам быў узнагароджан ордэнам Чырвонай Зоркі і медалём «Партызану Айчыннай вайны» 1-й ступені.

У 1944 годзе па рашэнню падпольнага райкома партыі мастак накіроўваецца збіраць матэрыялы для Музея гісторыі Вялікай Ай-

чынай вайны. А яшчэ праз год пачынае працаваць у часопісе «Вожык», адначасова аддаючы шмат часу кніжнай і часопіснай графіцы.

За 30 гадоў працы ў «Вожыку» доўгі час кіраваў аддзелам гумару, вёў «Пошту дзеда Міхеда». М. Гурло выканаў сотні гумарыстычных і сатырычных малюнкаў, накіраваных супраць хабарнікаў, хапуг, спекулянтаў, дармаедаў, п'яніц і абібокаў. Лепшыя яго карыкатуры друкаваліся ў газеце «Правда», у часопісах «Крокодил», «Перець» (Украіна), «Ніангі» (Грузія), «Дадзінсе» (Латвія).

Сацыяльная накіраванасць, вострае адчуванне сучаснай тэмы, дасціпнасць і разуменне законаў кампазіцыі, высокая культура працы заўсёды вызначалі лепшыя сатырычныя малюнкі М. Гурло, робячы іх зладзённымі творами мастацтва.

Шмат працаваў мастак у жанры агітплатката. Востра сатырычныя тэмы і сітуа-

цыі з вялікай выдумкай, вынаходліва вырашаюцца мастаком. Такія, па-сапраўднаму вобразныя, стылістычна цэласныя плакаты: «Не вялка там школа для вялікага завода», «Не займаецца работай—у яго адна турбота», «Не прызнае ён дысцыпліны, спазняецца на паўгадзіны», у якіх аўтар ганьбіць нядбайныя адносіны да працы, да абавязкаў.

«Плакат не цёрпіць шмат слоў. Чым больш ён лакальны, тым больш даходлівы, — гаворыць мастак. — Гэта якасць дапамагае плакату ўздзейнічаць на душу і сьвядомасць глядача адразу».

Плакаты М. Гурло не перагружаны падрабязнасцямі, гранічна выразныя. Яго лепшыя творы экспанаваліся на многіх рэспубліканскіх і ўсесаюзных выстаўках.

Ад вялікіх праблем міжнароднай палітыкі да «дробязей» быта—такі дыяпазон тэм мастака-сатырыка Мікалая Гурло.

Б. КРЭПАК.

НАВУЧАННЕ І ТВОРЧАСЦЬ

Гэтая невялікая выстаўка не мае звычайнай выставачнай параднасці. Пры адкрыцці яе не разразалася чырвоная стужка, не гаварылася ўрачыстых прамоў. Яна не прэтэндуе і на якую-небудзь маштабнасць. Ды і імёны аўтараў жывапісных і графічных работ, калі каму і вядома, дык сваім жа таварышам і педагогам, таму што аўтары гэтыя—студэнты. У калідорах Беларускага дзяржаўнага тэатральна-мастацкага інстытута развешаны іх самастойныя работы. Не якія-небудзь выключныя або наагульніваючы, а тыя, што нараджаюцца ў сценах інстытута, бадай, кожны дзень, як неасходнасць, таму што вучацца тут людзі творчыя. Веды і навыкі, атрыманыя імі ў час заняткаў са спецыяльнымі мастакамі-педагогамі,—гэта яшчэ не канчатковая мэта, а аснова для будучага мастака, якая дапамагае яму размаўляць мовай мастацтва.

Тут пакуль яшчэ цяжка гаварыць аб шырынні тэматыкі або паўнаце ахопу з'яўленняў, як і аб завершанасці мастацкай формы. Але прыгажосць роднай зямлі і яе працяжнасць, аблічча любімага горада, ды і тое, што адбываецца ў свеце не маглі пакі-

нуць абываковымі маладых жывапісцаў і графікаў. Непасрэдна і гарачы водгук у сэрцах усіх саветскіх людзей знайшла чылійская трагедыя. Ёй прысвечаны экспрэсіўныя і драматычныя палотны Уладзіміра Кожуха. Іх вартасць і ў вастрыні кампазіцыі, і ў сімвалічна асэнсаваным выкарыстанні колеру. Чырвоны—стаў колерам крыві і барацьбы, колерам народнага гераізму. Халодны чорна-зялёны—колерам рэакцыі і жорсткасці. І тут жа бачыш, як кантрастна змяніў мастак мову колеру, калі пачаў гаварыць аб іншым—аб светлай радасці і ўсхваляваным чаканні. У эскізе, дзе паказана нявеста, якая рыхтуецца да ўрачыстай падзеі, У. Кожух выкарыстаў мяккі, цёплы каларыт, пабудаваны на супастаўленні залацістых і бэзавых танаў. Шматлікія пейзажныя эцюды гэтага студэнта таксама нясуць у сабе актыўны творчы пачатак. Ён—ва ўменні ўбачыць не «карцінную» прыгажосць, а выразнае ў самым просым, звычайным. Паспехі гэтага таленавітага студэнта прымушаюць успомніць аб асноўнай праблеме—аб адзінстве росту майстэрства і творчых магчымасцей. Відавочна, што ў Кожуха, як і ў іншых

удзельнікаў гэтай выстаўкі, няма ў сьвядомасці згубнага разрыву: спачатку, маўляў, навучуся, а потым буду тварыць. Мы бачым, што гэтыя юнакі і дзяўчаты прыйшлі ў інстытут таму, што ў іх ёсць творчы запал, які нельга «часова» загасіць альбо збераць на «потым», бо ён патрабуе неадкладнага выяўлення. Але ці толькі цяпер студэнты такія? І ці не таму, што ў інстытуце адзіны працэс навучання і творчасці? Кожны год з дваццаці гадоў існавання мастацкага факультэта інстытут даваў Беларусі новых таленавітых мастакоў. (Дваццацігадовы юбілей факультэта адзначае ў гэтым годзе).

Студэнты думаюць, адчуваюць, бачаць... Іх захапляе жанр пейзажу. Пераканаўчая кампазіцыя Уладзіміра Голуба на тэму сельскага жыцця. Тут ёсць подых зімы, краёнае праўдзінасцю, нібыта даўно знаёмае беларускае сяло на ўзгорку і звычайная сценка на першым плане, умела ўпісаная ў пейзаж. Работы некаторых студэнтаў яшчэ не выйшлі за рамкі жывапісных эцюдаў. Але тонкае адчуванне колеру і назіральнасць павінны прывесці і гэтых пачынаючых мастакоў да больш шырокага творчага мыслення. Яно ўласціва многім пейзажным графічным работам. Акварэльныя лісты Мікалая Шышлова «Жыццё» і «Вечар» адраўнаваўца цэласнасцю і своеасабліва тэхнічнага выканання. Залаціста-карычневы жывітень з адлюстраваннем воблака ў буйным возеры... Сіні вечар на беразе ракі з цёмнымі сілуэтам вёскі на беразе.

Сярод пейзажаў, выкананых у розных графічных тэхніках, асабліва месца займае тэма горада. Гэта Мінск, своеасаблівы і розны. Куткі старога горада—у Мікалая Купавы і Пятра Свірыдава, аблічча новага—у мінскіх пейзажах Міхала Драгуна, Антаніны Лапцкай, Івана Ахрымука. Пейзажы гэтыя ма-

лі з'явіцца ў быццё пільнага назірання. Мастак павінен «умець хадзіць» па горадзе, для таго каб набыць гэта лірычнае адчуванне, так добра перададзенае ў простых матывах вулачак або набярэжнай ціхай Свіслачы, у ансамблях новых будынкаў. Тонкім пранікненнем у гарадскі пейзаж студэнты дапамагаюць убачыць прыгажосць сталіцы.

І, вядома, цікавасць да чалавека. Рысункі, намалёваны алоўкам, Аляксея Панцюка ўспрымаюцца кампазіцыйным партэтам. Паказаны бацька мастака, як відаць, сельскі старажыт. Ён сядзіць на лаўцы, за ім на сцяне—ходзікі, на падлозе прынесеныя з горада гарбузы. Мастака цікавіць усё, што дорага і так знаёма ў абліччы гэтага чалавека. Добрасумленна працоўка кожнай дэталі надае малюнку асаблівую каштоўнасць і значнасць.

У аўтапартрэце Мікалая Мушына і партрэце марака, выкананым Уладзімірам Каральковым, адчуваецца імкненне выявіць рысы сучаснага маладога чалавека—энергічнага, валавога, цікаўнага. Абодвум аўтарам гэта задача аказваецца пад сілу.

Агульная рыса ўсіх работ гэтай выстаўкі—моцная сувязь мастакоў з жыццём, погляд на свет шырока адкрытымі вачыма. Характэрна імкненне да дакладнага рысунка як у афіцы, так і ў жывапісе. Павага да рысунка гаворыць аб захаванні ў студэнцкіх работах традыцый, завешчаных буйнейшымі рускімі і саветскімі майстрамі. Гэта сведчыць аб правільнай накіраванасці навучання і фарміравання маладых мастакоў.

Думаецца, што студэнцкім работам у цэлым яшчэ не хапае фантазіі, яшчэ вузкі сэнсавы і эмацыянальны дыяпазон іх творчых вопытаў. Бадай, ад работ маладых мы маем права чакаць большай рамантыкі акрыленасці. Але ж перад намі будучыня. А здаровыя і моцныя парасткі таленту прадказваюць іх росквіт.

Э. ПУГАЧОВА,
мастацтвазнаўца.

ШЭДЭУРЫ ЖЫВАПІСУ

Залы Дзяржаўнага мастацкага музея Беларусі гасцінна прадстаўлены мастацтвам братняй Польшчы. Тут дэманструюцца лепшыя работы польскіх мастакоў XIX—пачатку XX стагоддзяў.

294 карціны з Варшаўскага, Кракаўскага, Познанскага нацыянальных музеяў складаюць экспазіцыю, якая дае ўяўленне аб развіцці польскага жывапісу за сто гадоў.

На выстаўцы экспануюцца творы 80 аўтараў—прадстаўнікоў розных школ, напрамкаў, стыляў. — Гэта партрэты А. Бradoўскага, пейзажы Ю. Зімляра, сюжэтныя кампазіцыі П. Міхалоўскага, Х. Радоўскага, гістарычныя, поўныя драматычнага пафосу, палотны Я. Матэжкі, гістарычна-бытавыя карціны Ю. Бранта, творы Я. Мальчэўскага, Ю. Панкевіча, К. Кржыжанойскага, Л. Вычулкоўскага, С. Ленца і іншыя.

Пасля Мінска шэдэўры польскага жывапісу адправяцца ў Кіев.

Гэты сімвалічны візіт польскага мастацтва ў СССР наладжан напярэдадні вялікіх урачыстасцей—30-гадовага юбілею Польскай Народнай Рэспублікі, які хутка будзе адзначаць польскі народ.

КАЛГАСНЫ МУЗЕЙ

У калгасе «Праўда» Глускага раёна створан музей народнай творчасці. Ініцыятарам стаў мясцовы мастак Іван Пятровіч Булкаў. Ён неаднойчы арганізоўваў выстаўкі выяўленчага мастацтва ў калгасным Доме культуры.

Зараз, напярэдадні 30-годдзя вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў, у музеі сабраны карціны мясцовых мастакоў, якія экспануюцца пад дэвізам «Свет помніць, як ты ваяваў, воіне!».

В. ЛАУРЫНОВІЧ.

Пётр Барысавіч Ллавэцкі, які жыве і працуе ў Баранавічах, захапляецца «лясной скульптурай». З карэнняў дрэў, з галінак злад яго ўмелых рук выходзяць цінавыя фігуркі...

Фота Р. АЛЫМАВА.

«ПОЛЬШЧА—КРАІНА І ЛЮДЗІ»

Наш добры друг і сусед—Польшча, яе гісторыя і сённяшні дзень, яе людзі, які ўпартай працай упрыгожваюць сваю зямлю,—паўстае перад наведвальнікамі вялікай фотавыстаўкі, што адкрылася 20 мая ў мінскім Палацы мастацтва.

Напярэдадні вялікага свята—30-годдзя Польскай Народнай Рэспублікі больш як 130 майстроў фатаграфіі раскажваюць аб шляху, пройдзеным краінай за гады народнай улады, дасягненнях, якіх яна дабілася пад кіраўніцтвам Польскай аб'яднанай рабочай партыі.

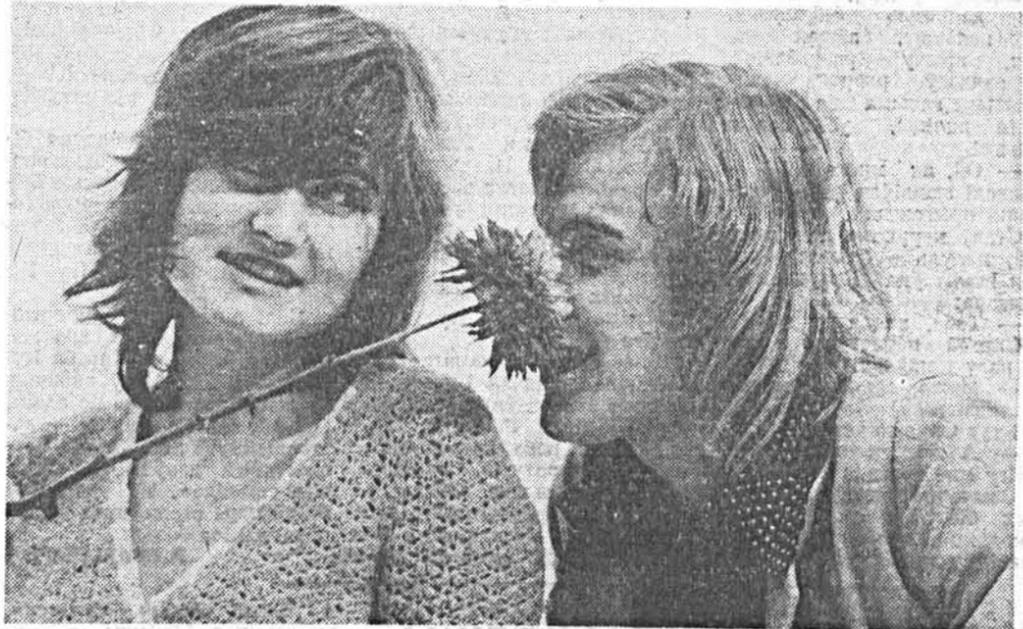
У экспазіцыі прадстаўлена амаль паўтары тысячы здымкаў і слайдаў. Многія з іх раскажваюць аб дружбе нашых народаў, якая загартоўвалася ў сумеснай барацьбе супраць фашызму, развіталася і мацнела ў мірныя дні, аб сустрэчах Л. І. Брэжнева на польскай зямлі і візітах Э. Герэка ў Савецкі Саюз.

— Гэтай самай велізарнай у гісторыі нашай краіны фотазэкспазіцыяй, — сказаў, адкрываючы выстаўку, намеснік міністра культуры і мастацтва Польшчы Юзэф Файкоўскі, — мы хочам падзяліцца з савецкімі людзьмі нашай радасцю і роздумамі, навеянымі 30-гадовым юбілеем ПНР, яшчэ раз сказаць аб дружбе нашых народаў — галоўнай крыніцы сілы і поспехаў народнай Польшчы.

Міністр культуры БССР Ю. М. Міхневіч сардэчна падзякаваў польскім сябрам за магчымасць яшчэ раз пазнаёміцца з разнастайнасцю жыцця і працы брацкага народа.

На адкрыцці выстаўкі прысутнічалі старшыня камісіі па культуры сейма ПНР В. Лясота, першы сакратар пасольства ПНР у СССР П. Кавальскі і генеральны консул ПНР у Мінску А. Валяшак.

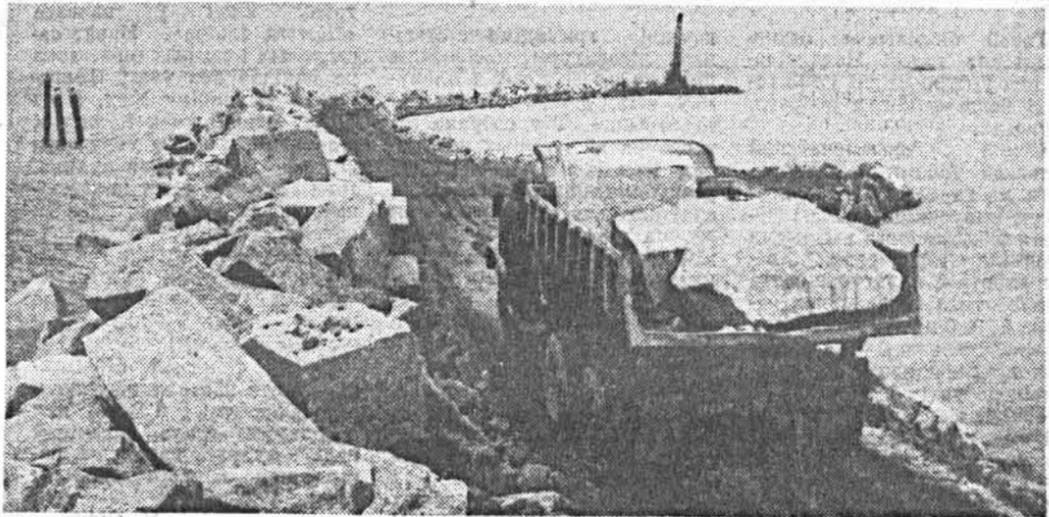
БЕЛТА.

Т. ЛІСТАПАДСКІ. Юнацтва.

К. КАМІНСКІ. На рэйдзе.

К. КАМІНСКІ. Будаўніцтва порта.

А. КАЧКОУСКІ. Помнік.

С. СЫНДАМАН. Спартсмены-парашутысты.

ДАРАДЦЫ—НАСТАЎНІКІ

Сярожа Кучыскі, пяцігадовы жыхар Драгічынска, прыйшоў некалькі гадоў у дзіцячую бібліятэку. У кепачцы, збітай набок, крыху разгублены, ён глядзеў шырока раскрытымі вачыма на шматлікія паліцы, устаўленыя кнігамі.

— Ой, як многа кніг! — мікволі здзіўліўся ён. — І малюнк прыгожыя...

Стаў нерухома ля дзвярэй, пакуль бібліятэкарка Зоя Іпалітаўна Краўцова не спытала:

— Табе, хлопчык, што? Сяргей пераступаў з нагі на нагу і маўчаў.

— Можка, малюнк хочаш паглядзець?

І тут Сярожа асмялеў:

— А я і чытаць умею. Кнігу мне трэба...

Звычайна чытачамі дзіцячых бібліятэк з'яўляюцца школьнікі, але для Сяргея зрабілі выключэнне. І папёс

хлопчук дамоў першую кнігу «Тры зорчак» і стаў 978-м чытачом раённай дзіцячай бібліятэкі.

Актыўнымі чытачамі бібліятэкі з'яўляюцца драгічынскія школьнікі Тая Клімчук, Вера Шарашавец, Эдуард Банцэр, Сяргей Данілаў, Іра Кавалеўская, Уладзімір Кісель, Сяргей Паталятаў.

Амаль 30 тысяч тамоў налічваецца на паліцах бібліятэкі. Значыць, вельмі важна акрэсліць тое кола кніг, якое павінен прачытаць кожны школьнік — па вучэбнай праграме, для агульнага свайго развіцця.

Вось тут і дапамагае работнікам дзіцячай бібліятэкі іх саюз з настаўнікамі драгічынскіх школ. Разам екадаюць яны рэкамендацыйныя спісы літаратуры, падбіраюць спецыяльныя бібліятэчкі, робяць тэматычныя выстаўкі. Вось некаторыя з іх: «Ёсць шмат прафесій добрых

і важных», «Для ўмельных рук». Шмат цікавых і карысных выданняў знаходзяць тут юныя матэматыкі, фізікі, астраномы, хімікі...

У работнікаў бібліятэкі выдатныя памочнікі — самі чытачы. Яны выдаюць кнігі і строга пытаюць з тых, хто «зачытвае» іх, губляе. Юныя кнігалюбы самі рамантуюць кнігі.

Драгічынская дзіцячая бібліятэка — метадычны цэнтр для школьных і сельскіх бібліятэк раёна. Умела кіруе гэтай справай загадчыца бібліятэкі культработнік з дваццацігадовым стажам Ніна Нікіфараўна Нікіціна.

Калі адыходзіць з бібліятэкі, яшчэ раз пачуў пра маленькага чытача Сяргея Кучыскага. Прыйшоў хлопчык за новай кнігай, ды не адзіп. Прывёў сваю сяброўку — дашкольніцу Таню Ярац. Першая кніга дзяўчынікі «Слаўная сямейка». У дзіцячай бібліятэцы стала яшчэ на аднаго чытача больш...

Р. ПРАТАСЕВІЧ.

СТАРЭЙШАЯ Ё РЭСПУБЛІЦЫ

Гэтай бібліятэцы амаль семдзесят гадоў. Нарадзілася яна ў бурныя дні 1905 года і была сейбітам добрага, вечнага...

Сёння Астрэмечэўскай сельскай бібліятэкай Брэсцкага раёна загадвае камсамолька-выпускніца Магілёўскага бібліятэчнага тэхнікума Людміла Стараверава. Малады работнік культуры свята шануе традыцыі першай народнай бібліятэкі. Стэнды, бібліятэчныя плакаты, кніжныя вітрыны нязменна прыцягваюць увагу чытачоў.

«Рысы жывыя Ільіча» — кніжная выстаўка, прысвечаная жыццю і рэвалюцыйнай дзейнасці У. І. Леніна. «Для вас, прапагандысты!» На гэтых палічках чытач знойдзе

навінкі грамадска-палітычнай літаратуры, матэрыялы партыйных з'ездаў і пленумаў. «Нам дарогі гэтыя нельга забыць». Тут сабраны літаратура аб мужных абаронцах Брэсцкай крэпасці, аб рэспубліцы-партызанцы і яе слаўных сынах і дочках, якія мужна змагаліся з фашысцкімі акупантамі. «Мой родны кут, як ты мне мілы!» — гэты стэнд расказвае пра пераўтварэнне характава роднага краю і яго працавітых людзей. Ёсць у бібліятэцы кутчак «Для вас, працаўнікі сельскай гаспадаркі!». Палічкі, жывёлаводы, механізатары знаходзяць тут патрэбны ім выданні.

За апошні час праведзены тэматычныя вечары «Родны

і блізкі сэрцу чалавек». «Пяно маю Айчыну», «Франтавікі, надзеяце ордэны!»

Усё больш становіцца аматараў кнігі ў калгасе «Памяць Ільіча». Нават састарэлых і хворых бібліятэка не пакідае без увагі. Кнігашошэ Валянціну Уюп, Ніну Полах, Зою Воўчак і іншых школьнікаў часта ўбачыш з кнігамі на сельскай вуліцы. Яны ідуць у сем'і калгаснікаў, дзе іх чакаюць, дзе ім заўсёды рады.

Працуюць хатнія і перасоўныя бібліятэкі. Астрэмечэўская сельская абслугоўвае шэсць вёсак. Ніхто не заставіць без кнігі.

Будні сельскай бібліятэкі — гэта пастаянная сувязь з хлебаводамі, з тымі, для каго кніга стала крыніцай ведаў, мудрым дарадцам, пастаянным спадарожнікам у працы і жыцці.

М. ОРКІН.

ПОШУК ВЯДУЦЬ ДА ПЫТЛІВЫЯ

Піянеры і камсамольцы Гомельскай школы-інтэрната № 3 у час паходаў і экскурсій па месцах былых баёў і партызанскіх стаянак сабралі нямала каштоўных матэрыялаў. Так нарадзілася думка арганізаваць школьны музей «Ніхто не забыты, нішто не забыта».

З вялікай цікавасцю знаёміцца з музеем, які стварылі школьнікі. Вось стэнды «Гомель у рэвалюцыі 1905 года», «Кастрычнік 1917 года», «Першыя камсамольцы Навабеліцка», «У гады будаўніцтва», «Партызанскі атрад «Бальшавік». Ёсць кутчак у музеі, які расказвае пра знатных землякоў.

У школе-інтэрнаце ўжо сем гадоў працуе клуб «Пошук». Члены яго знаёмяцца з жыццём Гомельшчыны, бываюць на прадпрыемствах і будоўлях абласнога цэнтра, Мазыра, Рэчыцы, Лоева.

Дзеці вядуць пошук невядомых герояў, бяруць шэфства над сем'ямі загінуўшых воінаў.

Вучні адшукалі 25 воінаў, якія прымалі ўдзел у размініраванні Гомеля і Брэста. Адзін з былых камандзіраў В. Харчанка падараваў школьнікам

сваю кнігу, у якой расказваецца аб тых незабытых днях.

Вучні запрасілі да сябе ў госці герояў-вызваліцеляў. Разам з В. Харчанкам у школу-інтэрнат прыежджалі афіцэр запаса М. Балтоў, былыя воіны У. Нагіба, В. Бялоў і іншыя.

Адшукалі юныя следы і мінэраў, якія пасля вызвалення Гомеля размініравалі будынак іх школы. Устаноўлена, што рабіў гэта ўзвод пад камандаваннем лейтэнанта В. Аляксандрава, які пасля дэмабілізацыі жыў у Гомелі і працуе інжынерам-будаўніком. Так з'явіўся яшчэ адзін стэнд: «Яны размініравалі наш горад».

Аднойчы да членаў клуба звярнулася жанчына з просьбай дапамагчы адшукаць магілу яе сына Івана Якаўлевіча Нікіценкі. І паліцелі пісьмы школьнікаў у розныя куткі краіны. Пошук прывёў ва ўкраінскі горад Ковель. Юныя следы адшукалі месца гібелі воіна. А яго маці перадала вучням на вечнае захаванне самае дарагое, што засталася ад сына — ордэн Айчынай вайны II ступені.

А. КАРАЛЕУ, інжынер.

ФЕСТЫВАЛЬ СТУДЭНЦКІХ ТЭАТРАЎ

Закончыўся фестываль студэнцкіх тэатральных калектываў Мінска, прысвечаны 50-годдзю з дня прысваення камсамолу імя У. І. Леніна.

Сярод драматычных тэатраў перамогу атрымаў калектыв Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта імя У. І. Леніна, які паставіў пад кіраўніцтвам заслужанага артыста Латвійскай ССР А. Озерава спектакль паводле п'есы І. Альшанскага «Восьмы колер вясёлкі».

Другое і трэцяе месцы занялі тэатры Мінскага радыё-

тэхнікума і педагагічнага інстытута імя М. Горкага. Яны паказалі спектаклі: «Паўлінку» Я. Купалы і «Мікітаў лапаць» М. Чарота.

У жанры тэатра чытальніка лепшым быў паэтычны тэатр тэхналагічнага інстытута імя С. Кірава.

Другое месца заняў «Тэатр на Омскім» інстытута замежных моў (кіраўнік Ю. Стулаў).

Г. ЧЫМАНСКИ, намеснік загадчыка аддзела Мінскага гарнома камсамолу.

187 народных універсітэтаў культуры і 49 іх філіялаў працуюць у гарадах і сельскай мясцовасці Беларусі.

Колькасць слухачоў набліжаецца да 40 тысяч чалавек.

Народным універсітэтам культуры — жыцц і развіцця. Выхаванне іх паказвае, што гэтыя грамадскія інстытуты варты самай пільнай увагі.

Заканчваецца навучальны год. Што ён прынёс гэтым самадзейным установам культуры, над якімі праблемамі трэба працаваць далей, каб палепшыць іх работу і расказаюць матэрыялы, падрыхтаваныя Рэспубліканскім метадычным кабінетам культасветработы.

РАДАШКОВІЦКІ

НАРОДНЫ

В. ЛЯШКОВІЧ,

сакратар Маладзечанскага райкома партыі

У нашым раёне працуюць 17 народных універсітэтаў. Вызначаецца арганізавацца ў рабоце універсітэт культуры ў Радашковічах. Калі раней яго заняткі наведвала крыху больш за 50 чалавек, то цяпер — амаль 180. На занятках можна сустрэць людзей розных узростаў і прафесій. Многія былыя слухачы сёння самі сталі лектарамі. Заслужваюць падзякі настаўнікі школы-інтэрната А. Барсукоў, Н. Бахта, Г. Вароніна, сярэднія школы — В. Ладохіна, Е. Сакалова, А. Зыль, урачы — Т. Пятручак, Э. Труцень, бібліятэкар В. Камінская, педагогі дзіцячай музычнай школы В. Пятровіч і Л. Шлойд.

Стварыць універсітэт культуры, паладзіць яго работу нам дапамагаюць Беларускае тэатральнае аб'яднанне, Акадэмічны тэатр імя Янкі Купалы, Рэспубліканскі дом работнікаў мастацтваў. У пасялковым Доме культуры, дзе ў асноўным праходзяць заняткі (для семінараў — выкарыстоўваюцца

класы сярэдняй школы), з лекцыямі выступалі П. Малчанаў, П. Пекур, П. Кармуні і іншыя дзеячы мастацтваў рэспублікі. Слухачам універсітэта паказвалі асобныя сцэны і цэлыя спектаклі, урыўкі і поўнаметражныя фільмы, выконвалі творы беларускіх кампазітараў. І тыя, хто сістэматычна наведваў заняткі універсітэта, узбагаціліся духоўна, бо іх тут вучаць разумець і любіць прыгожае.

У Радашковічах расказваюць, што ў свой час не вызначаліся ні культурай, ні дысцыплінаванасцю рабочыя Вячаслаў Сідорка і Анатоль Андрасовіч. Не адразу яны адгукнуліся на запрашэнне наведваць заняткі народнага універсітэта. Адамуляліся.

Міналі дні... Не пазнаць цяпер тых хлопцаў. З былой «вольніцай» пакончана. Некалі ж да Вячаслава хоць дружнынкаў прыстаўляў, а цяпер ён сам актыўна ўдзельнічае ў ахове грамадскага парадку. Ніхто благага слова не скажа і пра Анатоль Андрасовіча. Рабочы прамкамбіната Валерыя Апатаў — актыўны ўдзельнік драматычнага гуртка. Многія іншыя слухачы універсітэта на-

ведваюць харавы, музычны і танцавальны самадзейныя калектывы.

Можна было б і яшчэ расказаць пра станоўчы ўплыў народнага універсітэта на слухачоў.

Густы і патрэбы ў слухачоў розныя. Яны прапануюць стварыць факультэты культуры з рознымі праграмі, асобна для работнікаў асветы, аховы здароўя і культуры, для рабочых і моладзі. Зразумела, кожны універсітэт культуры павінен узбагачаць духоўна, пачынаючы ад культуры паводзін мовы, адносінаў да працы, успрыняцця цудоўнага. Але відавочна адно: тут патрэбны індывідуальны падыход: ўлічваць прафесію людзей і ўзровень іх падрыхтоўкі. Гэта, вядома, зрабіць нялёгка.

Складаная праблема ў рабоце універсітэта — падбор лектараў. Іх цяжка знайсці ў невялікім гарадскім пасёлку, не гаворачы ўжо пра вёску. Патрэбна трывалае шэфства рэспубліканскіх арганізацый мастацтва і ўстаноў культуры: творчых саюзаў, тэатраў, вышэйшых і спецыяльных сярэдніх навучальных устаноў. Патрэбна пэўная ўзгодненасць у гэтай справе паміж міністэрствамі культуры, асветы, вышэйшай і спецыяльнай сярэдняй адукацыі. Гаворка ж ідзе аб адным з важнейшых участкаў выхаваўчай работы.

Надаўна падпісаны дагавор аб садружнасці Акадэ-

мічнага тэатра імя Янкі Купалы з працоўнымі нашага раёна. Дагавор прадугледжвае ўдзел тэатра ў раённых семінарах і рабоце універсітэтаў культуры, сустрэчы артыстаў з рабочымі саўгасаў і сельскай інтэлігенцыяй у Красным, Лебедзеве, Радашковічах і іншых буйных населеных пунктах. Гэта дапаможа нам стварыць новыя універсітэты культуры, у тым ліку раённыя для работнікаў культурына-асветных устаноў.

Радашковіцкі універсітэт культуры працуе на базе гарадскога пасялковага Дома культуры. Але ў ім нельга праводзіць практычныя групавыя заняткі, таму што акрамя глядзельнай залы іншых памяшканняў няма. А універсітэт жа можа стаць у поўным сэнсе універсітэтам, а не лекторыем, калі, акрамя лекцый, рэгулярна будуць наладжывацца семінарскія заняткі і абмяркоўвацца рэфераты, творчыя работы слухачоў. Для гэтага выкарыстоўваюцца школьныя класы. У будучым мяркуем стварыць пры сярэдніх школах (большасць з іх мае добрыя тыпавыя будынкі) паралельна з універсітэтам педагагічных ведаў і універсітэты культуры.

І, нарэшце, гэта таксама пажаданне слухачоў — уручаць ім спецыяльнае пасведчанне аб заканчэнні універсітэта. Тут, відаць, скажа

сваё слова рэспубліканскі грамадскі савет народных універсітэтаў. Ён абавязаны ўзаконіць адзіны ўзор пасведчання і вызначыць яго юрыдычную сілу.

ПАТРЕБНЫ ПРАГРАМЫ

В. ВАШЧАНКА,

загадчыца Браслаўскага раённага аддзела культуры

Вось ужо дзесяць гадоў як пры РДК працуе універсітэт культуры. Яго арганізатарам адразу давялося вырашаць рад новых складаных пытанняў. Хто будзе чытаць лекцыі? Хто будзе слухачом? Як кіравацца праграмай і дзе яе ўзяць? А галоўнае — як зрабіць заняткі цікавымі і змястоўнымі?

На першым часе абыходзіліся ўласнымі сіламі. Вызначылі мясцовых лектараў. Складлі праграму заняткаў на год. У яе ўваходзіла некалькі цыклаў лекцый па пытаннях літаратуры і мастацтва. З году ў год праграмы мяняліся, уключаліся новыя тэмы. Для нас здавалася, што яны важныя, але часам даводзілася расчаравацца. Не закралі іныя слухачоў за жывыя струны душы, не адкрылі ім дарогі ў свет мастацтва.

І калі спачатку моладзь ахотна наведвала заняткі

РАЗУМЕЦЬ І ЛЮБІЦЬ

ПОДЗВІГУ—30 ГАДОУ

Агітацыйна-мастацкая брыгада Жыткавіцкага раённага дома культуры — пастаянны і жаданы госьць у калгасных і саўгасных клубах. Асаблівай папулярнасцю сярод працаўнікоў сяла карыстаецца вакальнае трыо ў складзе Васіля Нямчэнкі, Мікалая Горбаба і Вячаслава Мікульскага. Сёмы год неразлучныя дружбаю прыносяць людзям радасць і веселасць. Першавага ў праграме іх выступленняў аддаецца сацыяльным куплетам, народным і частушкам. У гэтыя веснавыя дні энтузіясты самадзейнага мастацтва часта выступаюць перад хлеббарамі.

Вакал — другое захапленне выкладчыка музычнай школы В. Нямчэнкі. Ён — баяніст, чулы акампаніятар. Метадыст Дома культуры М. Горбаба кіруе калектывам мастацкай сама-

дзейнасці ў саўгасе «Навасёлкі». Старшы інспектар раённага аддзела культуры В. Мікульскі ўзначальвае ў раёне агітакалектыў. Выязджаючы на сяло, яны дапамагаюць сельскім работнікам культуры падбраць рэпертуар, праводзяць рэпетыцыі.

Вакальнае трыо — назменны ўдзельнік абласных аглядаў самадзейнасці. Яго выступленні заўсёды карыстаюцца поспехам.

Самадзейныя артысты працуюць і вушца. Васіль Нямчэня — завочнік Мазырскага музычнага вучылішча, Вячаслаў Мікульскі — Мінскага тэатральна-мастацкага інстытута. Рыхтуецца да экзаменаў і Мікалай Горбаба.

На здымку — вакальнае трыо.

Тэкст і фота Я. КАУТАНАВА.

КАНФЕРЭНЦЫЯ ЧЫТАЧОУ

Установы культуры Гродзенскага раёна актыўна ўключыліся ў падрыхтоўку да выбараў у Вярхоўны Савет СССР. У клубах і дамах культуры адбываюцца лекцыі і даклады аб міжнарод-

ным становішчы, тэматычныя вечары, вусныя часопісы. Рыхтуюцца таксама канферэнцыі чытачоў на тэмы: «Вялікія правы і абавязкі грамадзян СССР», «Планы партыі — планы народа» і інш.

У бібліятэках раёна аформлены кніжныя выстаўкі, тэматычныя паліцы «У дапамогу лектару, палітінфарматару і агітатару», ёсць рэкамендацыйныя спісы літаратуры, прысвечанай выбарам. Складзены графік выезду агітбрыгад на выбарчыя ўчасткі.

А. САКАЛОУ.

МАСТАЦТВА

універсітэта, то праз год — другі аўдыторыя, на сутнасці, апусцела. Прычына адна — праграма. Яна не задавальняла слухачоў.

Гэта пераканала нас у тым, што неабходны такія праграмы, занятыя на якіх прыцягвалі б слухачоў сваім глыбокім зместам, абуджалі цікавасць не толькі ў маладых слухачоў, але і ў сталых.

Хочацца звярнуць увагу і на пытанні прапаганды музыкі, у прыватнасці, савецкага музычнага мастацтва. Напэўна, як і ў нас, так і ў іншых універсітэтах, яна зводзіцца часта да расказу аб песнях нашых дзён, гэта значыць, да таго, што ўжо добра ведаюць многія слухачы з радыё і тэлеперадач. Незадаволенасць такімі заняткамі заключаецца яшчэ і ў тым, што часам яны ператвараюцца ў вечары песні, на якіх гучаць адны эстрадныя «бразготкі».

Праграмы на факультэце музыкі неабходна будаваць з улікам сістэматычнасці і перспектывнасці тэм. Добра пачынаць цыкл лекцый тэмай аб шляхах развіцця савецкага музычнага мастацтва. Яны павінны расказаць слухачам аб ідэйнасці і народнасці, рэалістычным напрамку ў творчасці кампазітараў. Нам патрэбны праграмы, пабудаваныя або на жанрах музычнага мастацтва, або ў выглядзе серыі лекцый, прысвечаных творчасці асобных кампазітараў.

На факультэтах універсітэта — двухгадовая праграма заняткаў. Ужо другі год яго слухачамі з'яўляюцца работнікі ўстаноў культуры раёна. Заняткі ў асноўным праводзім толькі тады, калі загадчыкі клубаў, дамоў культуры, бібліятэкары прыязджаюць на семінары. А гэта бывае раз у квартал. Відаць, заняты трэба праводзіць часцей.

ЗАПАЛ ДУШЫ
СВАЁЙ

М. РАК,

дырэктар Пастаўскай музычнай школы, рэктар універсітэта культуры

Вывучэнне аўдыторыі — адна з самых вострых праблем, якая павінна хваляваць арганізатараў універсітэтаў. Мы не можам сёння адказаць на такое здавалася б простае пытанне: хто і чаму прыйшоў на заняткі, стаў слухачом таго або іншага факультэта. Таму трэба ў пачатку навучальнага года распаўсюджваць анкеты, праводзіць канкрэтныя сацыялагічныя даследаванні, якія дапамогуць лектарам удакладняць метадыку выкладання, вывучаць рэальныя духоўныя інтарэсы і патрэбы слухачоў.

Каб узяць работу універсітэтаў культуры на новую ступень, трэба ведаць склад яго слухачоў. Думаю, што

час ужо прынятым ва універсітэце слухачам уручаць памятку, у якой бы вызначаліся асноўныя нормы яго паводзін. Прыгадаю нашу памятку:

1. Слухач універсітэта культуры абавязаны быць дысцыплінаваным, сціпла і чыста апранутым.

2. Акуратна наведваць заняткі, весці запіс найбольш важных лекцый.

3. Дэвіз універсітэта: «Лепшае ад кожнага — калектыў, лепшае ад калектыву — кожнаму».

4. Абавязак слухача — вучыцца, жыць і працаваць паленіску.

5. Слухач абавязаны ўдзельнічаць ва ўсіх мерапрыемствах універсітэта культуры: выступаць на семінарах, дыспутах, канферэнцыях, удзельнічаць у гуртках мастацкай самадзейнасці, экскурсіях.

6. Не ставіцца абьякава да фактаў парушэння грамадскага парадку, прымаць актыўны ўдзел у іх ліквідацыі, аказваць практычную дапамогу ў арганізацыі культурнага адпачынку працоўных ў горадзе і вёсцы.

Важнае звяно ў рабоце універсітэта — пастаянная сувязь з самадзейнасцю, падтрымка ініцыятывы і актыўнасці слухачоў. Гэта не толькі важнейшае педагогічнае, але і палітычнае патрабаванне. Яно датычыць актыўнасці слухачоў ва ўсіх сферах іх дзейнасці. Тут і стварэнне калектывных альбомаў, фанатэк, выпуск насценных газет і многае іншае.

Мы жывём далёка ад буйных культурных цэнтраў. І хоць у нашым універсітэце

нядрэнна пастаўлена прапаганда эстэтычных ведаў, пісьменнікі, кампазітары, артысты, мастакі ў нас рэдкія госці.

Добра, што вялікую дапамогу універсітэту аказваюць энтузіясты — людзі, якія проста не могуць абыходзіцца без грамадскай работы. Ва універсітэце чытаюць лекцыі выкладчыкі сярэдніх школ горада і музычнай школы: Е. Цітова, В. Раманенка, Т. Казлоўская, Р. Латыш і многія іншыя. Яны аддаюць людзям увесь запал душы сваёй.

Заняткі мы будзем парозпамаму. Гэта — лекцыя, ілюстраваная фільмам або канцэртмайстэрствам мастацкай самадзейнасці, тэматычны вечар, лекцыя-канцэрт, канферэнцыя чытачоў, вечар пытанняў і адказаў.

Універсітэт мог бы працаваць значна лепш, але стрымлівае адсутнасць метадычных дапаможнікаў, вучэбна-тэматычных планаў і праграм. Аддзел культуры ўжо некалькі гадоў не атрымлівае такой літаратуры. У большасці праграм, выпушчаных некалькі гадоў назад, адсутнічаюць метадычныя рэкамендацыі.

Думаецца, што вучэбна-тэматычныя планы і праграмы трэба суправаджаць тлумачальнымі нататкамі, якія будуць сцэла раскрываць змест той ці іншай тэмы. У метадычных матэрыялах лектар павінен знайсці асноўныя пытанні для семінарскіх заняткаў і навукова-практычных канферэнцый. Патрэбны

мянальных і памятных дат ратнага подзвігу Савецкай Арміі-вызваліцельніцы.

Важны і другі раздзел, дзе змешчаны матэрыялы, якія правесці канферэнцыю чытачоў «Партызанскімі сцэнкамі», вусны часопіс «Мужнасці вечныя агонь», тэматычны вечар «Вы прыз агонь перамогі прынеслі». Бібліятэкар знойдзе тут і аснованы спіс літаратуры, і прыкладныя пытанні, на якія трэба звярнуць увагу чытачоў, рыхтуючы абмеркаванне інігі. Называюцца патрыстычныя песні і вершы беларускіх кампазітараў і паэтаў, якія варта выканаць у такім канцэрте, храніцальна - дакументальныя і мастацкія фільмы аб гістарычнай перамозе савецкага народа, аб героях Вялікай Айчыннай вайны.

У брашуры бібліятэкар знойдзе падрабязны рэкамендацыйны спіс літаратуры да 30-годдзя вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў па раздзелах: «У цяжкі час», «Нельга забыць», «Гарэла зямля пад нагамі ворага», «Вызваленне Беларусі», «Увайшлі ў легенду», прыводзіцца вялікі спіс кніг беларускіх пісьменнікаў, творы якіх прысвечаны ратнаму подзвігу народа ў гады Вялікай Айчыннай вайны.

У брашуры змешчаны матэрыялы ў дапамогу дзіцячым бібліятэкам. Які наладзіць кніжную выстаўку «У адным страі з дарослымі», і калектывнае чытанне «Сцежкаю мужных», падрыхтаваць ранішнік «Бяссмерце юных». Можна знайсці тут парады, якія правесці віктарыну «Ці ведаеш ты піянераў — герояў Беларусі?».

Рэспубліканскі дом народнай творчасці выдаў для клубных работнікаў сцэнарый свят «Слава маці-Радзіме нашай», прысвечаны 30-годдзю вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. У ім змешчаны метадычныя рэкамендацыі, складзеныя П. Харновым, які лепш падрыхтаваць урачыстасць, на што звярнуць найбольшую увагу, які прыставаць сцэнарый да сельскага клуба і інш.

Я. КАЛЯДА.

НАШ КОНКУРС ТАБЕ, ПЯЦІ ГОДКА!

РЭДАКТАР трактара-заводскай шматты-ражкі сказаў мне: — Са Скандынавіі вярнуўся перасоўны вучэбны клас. Трэба расказаць пра гэта.

Праз паўгадзіны я быў на заводскай плошчы, дзе ў паходнай калоне стаялі чатыры яркапафарбаваныя машыны. Іх незвычайны выгляд, надпісы лацінскімі літарамі на бартах прыцягвалі ўвагу многіх. Пачалі збірацца людзі. Экіпаж нешта дружна абмяркоўваў у фургончыку. Зразумела, што хлопцам, стомленым з дарогі, не да інтэр'ю. На ўсякі выпадак звярнуўся да аднаго з іх, на выгляд старэйшага (гэта і быў, як аказалася, кіраўнік перасоўнага вучэбнага класа МТЗ Віктар Іванавіч Байцоў). Усміхнуўшыся, ён сказаў:

— Лепш за Марата Дзмітрыевіча пра наш клас ніхто не раскажа.

Так я пазнаёміўся з трактарыстам-выпрабавальнікам Маратам Дзмітрыевічам Груздам.

АД ГЭТАЙ ДАРОГІ ПАЛЯВОЙ...

Калі Грузд чые песню «З чаго пачынаецца Радзіма», яму адразу ўспамінаецца палявая дарога, па якой ён, васьмнадцатігадовым хлопцам пакідаў вёску Турэц, што на Глічавшчыне. Небавяжы пажыткі ў драўляным чамаданчыку, кепка з паланым брыліем ды стаптаный армейскія боты, якія перайшлі ў спадчыну, вось і ўся маёмасць Марата. Ехаў на завод, у горад. Яго брат, Аркадзь, працаваў на трактарным. І ў педмах заўсёды пісаў: «Прыязджай, Марат, Спраў тут хапае Завод вялізны будзе. Будучы і ў нас сваё беларускае трактары».

Аформілі на работу хутка. Вучнем дыкальшчыка. Адным з першых заўважыў у цэху Марат — цёмнавалосага, хударлявага хлопца ў армейскай гімнасцёрцы. Відца, не так даўно дэмабілізаваўся. Ён заўсёды дапамагаў навічкам. Неяк падказаў і Марату, як лепш замацаваць дэталі, потым падаў руку.

— Пазнаёміся. Яўген Клімчанка.

Неўзабаве і пасябравалі. Марат чамусьці хінуўся да хлопцаў больш сталых, да тых, у каго на вышніх гімнасцёрках яшчэ былі відныя следы ад ордэнаў. Асабліва падабаўся Клімчанка. Можна вабіла духоўна сла яго, ўпартасць, настойлівасць.

Потым адзін з іх стане Героем Сацыялістычнай Працы, дэпутатам Вярхоўнага Савета, другі — лаўрэатам Дзяржаўнай прэміі СССР. У тых далёкіх гады ніхто з іх і не марыў аб такіх вышчынках. Але тое, што ў жыцці выбралі правільны шлях, ведалі абодва.

У армію Грузда праводзілі ўсім лякальным аддзяленнем.

— Вернешся?

— Вядома, а куды ж яшчэ? Расстаялі ў шэрай асенняй смуге апошнія агеньчыкі горада, а Марат усё стаяў ля акна, думаў аб сябрах-таварышах, аб Клімчанку.

...У арміі стаў шафёрам. Не раз адзначаўся камандаваннем.

Дэмабілізаваўся і прышоў зноў у лякальнае аддзяленне. Сустрэлі з радасцю. Але... Хоць і па душы была яму работа лякальшчыка, праз месяц Марат пайшоў... у выпрабавальнікі. У зарплату працягнуў. Лякальшчыкам зарабляў больш. Але новая работа заўсёды вабіла яго

свайёй невядомасцю, хвалявала...

У ПАСЕЛКУ АПЧАК, ПАД МІНСКАМ

Крыху ў баку ад Магілёўскай шашы, педзе на 18 кіламетры ёсць вёска Апчак. Сваю назву яна і перадала цэху выпрабаванняў, які размясціўся поблізу. За зялёнай градою маладзенькіх ёлачак амаль не відаць трактарнага палігона, корпуса цэха, майстарні. І толькі, калі пад'яджаеш бліжэй — заўважаеш, што выпрабавальнікі занялі даволі вялікую тэрыторыю. Ды яшчэ да гэтага трэба дадаць і ладны кавалак зямлі, адведзены для прапашных выпрабаванняў.

Грузд, усміхаючыся, сустраў мяне каля гаража. Стараанна выцер рукі, прывітаўся.

— Жывём багата, — сказаў ён, абводзячы рукою ва-

ладзенькія бярозкі, паймчалася на луг. Хлопцы аслупчалі, глядзячы, як, учопіўшыся за страхавачную вяртку, мы з Міхаілам Іванавічам імчылі што ёсць сілы. А тут раптам надунка сядзення заклінула педаль муфты скаплення. Спыніць машыну немагчыма. Да ручкі газу не дацягнуцца. А трактар тым часам на ўсёй хуткасці імчыць да шашы. Там машыны, людзі. Як мне ўдалося завярнуць яго ў роў, і цяпер не памятаю. Заглух матор, а мы з Блінковым аддыхацца не можам. З таго часу зрабіў сабе за правіла, перш чым пачаць справу, сем разоў правер.

...Чым Грузд вызначаецца сярод таварышаў? Мабыць, асаблівым веданнем справы, упеўненасцю. Многія памяць выпадкаў, калі галоўны канструктар пазбавіў яго прэміяльных за месяц. «За самавольства» — сказана ў

дамленне, у якім раскажывалася, што савецкі трактар «МТЗ-80» прайшоў паспяхова выпрабаванні на палігоне сельскагаспадарчага інстытута штата Небраска (ЗША). Не было толькі ў гэтым паведамленні сказана, што разам з іншымі рыхтаваў трактар у далёкі шлях Марат Дзмітрыевіч Грузд.

...Ён быў тады ў камандзіроўцы ў ГДР. Адночы, здавалася б без даў прычыны, яго раптам пачалі падкідаць таварышы. Апусціўшы на зямлю, растлумачылі.

— Табе прысвоена званне лаўрэата Дзяржаўнай прэміі СССР.

Пазней, калі ўручылі дыплом і медаль лаўрэата, адным з першых павіншаваў яго дэпутат Вярхоўнага Савета СССР, Герой Сацыялістычнай Працы Яўген Іванавіч Клімчанка.

...Калі мы вярталіся з палігона, Грузд раптам спыніў-

лючыў хуткасць. «МТЗ-52» павольна рушыў з месца, а потым пайшоў усё хутчэй і хутчэй. Араў і першы трактар і той, што на прычэпе. У натоўпе пачуліся апладысменты.

Потым былі Англія, Данія, Бельгія. У Бельгіі Марату Дзмітрыевічу запамінуўся адзін выпадак.

Было гэта ў маленькім гарадку. Папрасіў адзін фермер паглядзець яго машыну. Пад'ехалі ўжо ўвечары. Марат Дзмітрыевіч хутка агледзеў трактар. Няспраўнасць дробязная. Усяго толькі зазор падрэгуляваць. Ужо заканчваў работу, калі пачуў за спіною нейкае шамаценне. Павярнуўся. Глядзіць, гаспадар фермы спрабаваў яму ў кішню 50 франкаў сунуць. Грузд спачатку разгубіўся, потым замахаў рукамі.

Фермер здзіўлена паглядзеў на яго, потым на грошны і павольна накіраваўся ў дом. Грузд, усміхаючыся, дакручваў гайку. Скончыў, павярнуўся і... пачырванел, як ніколі не чырванел у жыцці. Фермер працягваў яму 100 франкаў. Так-сяк Марат Дзмітрыевіч растлумачыў гаспадару, што ён грошай не возьме. Той зноў паважана накіраваўся ў дом, а Грузд з усіх ног кіннуўся шукаць гандлёвага прадстаўніка, што прыехаў з ім. Той і растлумачыў бельгіцу, што плаціць не трэба.

Там-сям спрабавалі і правацыраваць, каб перашкодна шырокамую распаўсюджанню савецкіх машын, псавалі іх, парушалі правільны тэхнічнага догляду. Але Грузда ашукаць цяжка. Агледзеўшы трактар, ён адразу бачыў, у чым прычына — часцей за ўсё ў дрэнным доглядзе. І тады проста пытаўся:

— Фільтры мянялі?

Гаспадар адмоўна круціў галавой.

— Масла не мянялі, рэгуліроўку не рабілі, — выкладваў далей Марат Дзмітрыевіч. — Якія ж могуць быць пратэнзіі? Але такія выпадкі былі рэдкімі. Амаль усюды савецкіх трактарабудульнікоў прымалі, як самых дарагіх гасцей, успаміналі, тых «руссо», што ў складзе партызанскіх атрадаў біліся некалі з фашыстамі на бельгійскай, французскай зямлі. І амаль усюды дзякавалі за беларускія машыны.

...У кватэры Марата Дзмітрыевіча я ўбачыў прыгожы макет ветранага млына. Падарунак датчан. Хутка накруціў крылы, і з ветрака пачулася нацыянальная датская мелодыя. Побач стаяла чырвоная мадэль трактара «Беларусь». За ім іншыя сувеніры, стосік грамафонных пласцінак.

— Куды цяпер будзе шлях? — спытаў я, развіваючыся.

— Планаўца паездка ў Італію, Грэцыю і Югаславію, — адказаў Марат Дзмітрыевіч. — А вось гэтую пласцінку, — ён працягнуў яе мне, — вазьму з сабою.

Гэта была песня «Бярозавы сок».

Валерый ДРАЗДОУ

БЯРОЗАВЫ СОК

кол. — Ведаеш, я часта ўспамінаю, як пачыналі. Два перасоўныя вагончыкі, некалькі палатак — вось і ўвесь цэх выпрабаванняў.

Марат Дзмітрыевіч з захапленнем раскажывае пра свой калектыў, работу. Трактары ён ведае выдатна. Тут, у Апчаку, у невялікім музеі замежных машын стаяць амерыканскія «Фардзон», «Джон Дзір» і «Алівер 1900», італьянскія «Інтэр», чэхаславацкі «Зетар», польскі «Урсус», англійскі «Масей Фергюсан». Грузд дае ім поўную тэхнічную характарыстыку. Ведае дадатны і адмоўны вартасці кожнай машыны.

— Наш трактар лепшы, — пераканана заявляе ён, калі мы заканчваем агляд замежнай тэхнікі.

На выпрабавальным палігоне па крузе імчаць тры трактары. Глядзіш на іх, і здаецца, што ў выпрабавальніках адна мэта — як хутчэй паламаць машыну — столькі перанікод на іх маршруце. Ні адзін вадзіцель, здаецца, не ўсёдзеў бы за рулём на такой дарозе. Вадзіцеляў сапраўды на машынах няма. Да кожнай цягнуцца некалькі правадоў. Усім трыма трактарамі кіруе адзін аператар з галоўнага пульту. Наіцкае «кнопку» і трактар спыняецца, наіцкае «дзюгу» — зноў зрываецца з месца.

— Даём пуцёчку ў жыццё кожнай новай дэталі, — раскажывае Грузд. — Сёння новы кранштэйн выпрабавваем. Вытрымае павышаную нагрузку — пойдзе ў серыю, не — зноў да канструктара на дапрацоўку.

Ён з хвіліну ўважліва сочыць за бегам трактараў, потым, нібы адказваючы на нейкія свае думкі, працягвае:

— Наша прафесія — гэта перш за ўсё будзённая, цяжкая і вельмі адказная работа. Помню, «МТЗ-5» выпрабавалі. Вельмі шмат было рэкламацый на корпус муфты скаплення. У чым прычына? Даручылі выветліць Міхаілу Іванавічу Блінкову і мне. Загналі мы серыйны трактар на круг. Гэта цяпер аператар кіруе. А тады ўсё ўручную. Трэба спыніць машыну — лаві зручны момант і цягну за страхавачную вяртку, каб адпусціць муфту. Запусцілі чарговы трактар, чакаем пакуль зробіць ён патрэбную колькасць кругоў. І тут здарылася нечаканае. Лопінуў трос, на якім «хадзіў» па крузе трактар, канцом яго збіла рулявое кола, і машына, ламаючы ма-

загадзе. На выпрабаваннях Грузд самавольна ўбраў перапускны клапан гідраўзмацняльніка руля. На яго думку, у канструкцыі ён быў непатрэбны. Той-сёй гэта ўспрымаў як падрыў канструктарскага аўтарытэту. Тым не менш, Марат стаяў на сваім. Прызначылі аўтарытэтную камісію. І што ж, на самай справе, меў рацыю Марат Дзмітрыевіч. Ні ў адной канструкцыі беларускіх трактараў цяпер не ўжываецца гэты клапан.

Не адзін дзесяткаў паправак у канструкцыю машын было ўнесена на ініцыятыве трактарыста-выпрабавальніка Марата Дзмітрыевіча Грузда.

Адночы на Цэнтральнай машына-выпрабавальнай станцыі ў Сонечнагорску пад Масквой начальніку лабараторыі раптам здалася, што ў «МТЗ-80» малы радыус павароту.

— Паклічце Грузда, — папрасіў галоўны канструктар Іван Паўлавіч Ксянскі.

Марат Дзмітрыевіч сеў за руль і развярнуўся на «МТЗ-80», як на танку, васьмёркай на месцы. Заглушыў матор, вылез з кабіны.

— Ну, як вам радыус павароту? — спытаў Іван Паўлавіч. Апанент маўчаў.

Каб выправіць у жыццё новы трактар, трэба даказаць, што ён лепшы за іншыя на ўсіх паказчыках. Неяк на адной машына-выпрабавальнай станцыі новы трактар паказаў на ворыве і культурынай такую ж прадукцыйнасць, як і стары. Выклікалі Грузда. Той сеў на трактар сам. Адпрацаваў змену. Пяць норм! Сеў мясцовы трактарыст. Адна. Грузд да яго:

— Ты на якой хуткасці арэш?

— На чацвёртай.

— Паспрабуй на шостаі.

Той рукамі замахаў. Маўляў, калі гэта было, каб на шостаі аралі.

— Паспрабуй Машына па гэта і разлічана.

Назаўтра ўсе мясцовыя трактарысты пачалі араць па шостаі хуткасці.

Пра Грузда кажучы, што ён таленавіты выпрабавальнік, адзін журналіст назваў яго прафесарам рабочай акадэміі. Вельмі ёмка і дакладнае вызначэнне. Але ж пехта правільна сказаў, што талент — гэта дзевяноста пяць працэнтаў умання працаваць. Аб гэтым яго ўменні, аб адданасці справе любяць раскажываць таварышы Грузда.

У многіх цэнтральных газетах было змешчана паве-

ся і паглядзеў у вышыню. Высока ў небе заліваўся жаўрук.

— Чуў жаўрукоў у многіх краінах. Нашы нібы лепш спяваюць.

Насустрач з лесу выйшлі два хлопцы ў сініх камбінезонах. Выпрабавальнікі неслі слоікі з бярозавым сокам. Пачаставалі нас. Мы напіліся халоднага празрыстага бярозавіку. Аддыхаліся.

— Смачна? — запытаўся Марат Дзмітрыевіч. — Чуў песню «Бярозавы сок»? Мне заўсёды здаецца, што гэта пра нас яна складзена. Бывае, уключыш дзе-небудзь у Нармандыі прыёмнік — спяваюць «Песняры». Машыны спынім, слухаем. Зірнеш па баках, не, не наша зямля. Засумуеш і зноў за баранку.

ПА ДАРОГАХ ЕЎРОПЫ

Вось ужо чацвёрты год перасоўны вучэбны клас Мінскага трактарнага калісея па Еўропе.

У складзе класа з моманту яго ўтварэння і Марат Дзмітрыевіч Грузд. Усе механікі тут трактарысты-выпрабавальнікі. Адначасова — шафёры. Адначасова — інструктары-настаўнікі. Адначасова...

Вучэбны клас на МТЗ створаны «Трактараэкспартам» не выпадкова. Больш чым у 60 краінах свету працуюць беларускія трактары. І прадаем мы тэхніку з гарантыяй. Надзейную, магутную. Але ж трэба і навучыць ёю карыстацца. Першая паездка была ў Венгрыю, за тым у Нарвегію. І сёння захоўвае Марат Дзмітрыевіч незвычайны дыплом. Самаробны. На ім намаляваны гранітныя валуны, пушыстыя ёлачкі. Звычайны ландшафт Скандынавіі. Уверсе трактар «Беларусь». А пад ім на руску напісана:

«Присужден Марату Дмитриевичу Грузду за отличную пропаганду каменистой норвежской земли в Хамингдаме».

— Амаль паўтара месяцы прабывалі мы ў Францыі, — раскажывае Марат Дзмітрыевіч. — Прымалі ўсюды сардэчна.

У адным горадзе, дзе савецкі спецыялісты дэманстравалі работу трактара «МТЗ-52», здарыўся такі выпадак. Уперадзе па полі ішоў з трохкоруным плугам наш «Беларусь». За ім трактар іншай фірмы. І вось ён раптам заглух. Тады, не доўга думаючы, Грузд выцягнуў доўгі трос, прычэпаў сансаваную машыну да сваёй і ўк-

ГЭТЫ ЦУДОЎНЫ СВЕТ КНІГІ...

Дом кнігі ў Плевене (горадзе, які знаходзіцца ў Паўночнай Балгарыі, і які пабрацім з савецкім горадам Растова-на-Доне) існуе менш года. Знаўцы сцвярджаюць, што пасля маскоўскага Дома кнігі плевенскі палац кнігі другі па велічыні ў Еўропе і, зразумела, першы ў Балгарыі. Ён займае плошчу 4500 квадратных метраў. Тут будзе прадацца больш за мільён экзэмпляраў кніг, звыш 100 тысяч грампласцінак і канцылярскіх тавараў — на суму каля 600 тысяч леваў у год. Гэта значыць, што на кожнага жыхара штогод будзе прададзена літаратуры больш, чым на 8 леваў. Каб вызначыць, ці многа гэта, трэба прыпомніць, што ва ўсёй Балгарыі, пачынаючы з 9 верасня 1944 года па гэты дзень, выдадзена кніг тыражом больш за 40 мільёнаў экзэмпляраў. У плевенскім Доме кнігі ўвазе пакупнікоў, прапануецца 25 000 назваў кніг балгарскай літаратуры, выпушчанай да гэтага часу, каля 13 000 назваў рускай і савецкай літаратуры, а таксама кнігі на іншых замежных мовах.

Плевенскі Дом кнігі некаторыя людзі ў Балгарыі параўноўваюць з птушкай,

якая лунае ў палце з распасцёртымі крыламі. Магчыма, прычынай для такога паэтычнага параўнання паслужылі не зусім традыцыйныя формы распаўсюджвання кнігі. Наведвальнікі спачатку маюць дачыненне да кнігі не як пакупнікі, а як чытачы. У іх распараджэнні вялікія кніжныя магазіны балгарскай, савецкай, дзіцячай і музычнай літаратуры, аддзел біблалектара, магазін канцылярскіх тавараў і вучэбных дапаможнікаў. Калі да гэтага дадаць яшчэ і цэнтр разнаснага гандлю і аддзел «Кніга — поштай», прасторную залу, у якой наладжваюцца кніжныя выстаўкі-базары, а таксама клуб сяброў кнігі, дзе ёсць выдатныя ўмовы для правядзення сустрэч яе прыхільнікаў з балгарскімі і замежнымі пісьменнікамі, то атрымаецца параўнаўча поўнае ўўзленне аб маштабах работы і дзейнасці плевенскага палаца кнігі.

Дом кнігі ў Плевене мае выдатную матэрыяльную базу. Ён задавальняе патрэбы ў спецыяльнай літаратуры людзей розных прафесій — інжынераў, аграномаў, юрыстаў, медыцынскіх, музычных і іншых работнікаў. Акрамя таго, тут надаецца належная ўвага папулярызацыі

грамадска-палітычнай літаратуры.

У Доме кнігі працуе 47 чалавек, у асноўным моладзь, усе яны маюць сярэдня спецыяльную або незакончаную вышэйшую адукацыю.

Стваральнікі гэтага цудоўнага свету кніг не забылі і самых маленькіх чытачоў — дзяцей. Кніжны магазін, дзе прадаецца літаратура для дзяцей і юнацтва, стаў іх любімым кутком, дзе яны заўсёды могуць знайсці адказ на свае шматлікія пытанні і задаволіць сваю жывую цікаўнасць.

Вопыт Плевена па рабоце з кнігай заслугоўвае асаблівай увагі. І нездарма вучыцца ў плевенцаў гэтай справе прыязджаюць з іншых гарадоў Балгарыі, з савецкіх гарадоў — Рыгі, Растова-на-Доне і інш.

У 1960 годзе на душу насельніцтва Плевенскай акругі было прададзена балгарскай літаратуры не менш, чым на Г-леу, а на працягу 1973 года — амаль на 3 лева. Кніга становіцца ўсё больш блізім спадарожнікам штодзённага жыцця балгарскага народа. Няма сумненняў ў тым, што вялікая заслуга ў справе распаўсюджвання і прывіцця любіць да кнігі належыць выдатнаму палацу кнігі ў Плевене.

Сафія-прэс.

КЕРАМІЧНЫЯ СКУЛЬПТУРЫ

Зусім побач з Будапештам знаходзіцца старадаўні гарадок Сентэндэр, адна частка якога раскінулася на беразе Дуная, а другая ўзбяралася на ўзгоркі. Пры ўсёй яго музейнасці ў гарадку кіпіць жыццё. Летам на яго галоўнай плошчы пад адкрытым небам наладжваюць маляўнічыя тэатральныя спектаклі ў сярэднявечным стылі. Заснаваная тут больш за сорак гадоў назад школа мастакоў атрымала шырокую вядомасць і ўвайшла ў гісторыю нацыянальнага выяўленчага мастацтва. Залы гарадскога музея, якія захоўваюць багатую калекцыю рымскіх надмагільных пом-

нікаў і іншых рэдкіх скарбінцаў мастацтва, заўсёды поўныя наведвальнікаў. У Сентэндэра адбылася выстаўка работ выдатнай прадаўніцы сучаснага венгерскага мастацтва Margit Kovacs. Месцам дэманстрацыі новых работ гэтага таленавітага майстра стаў будынак, які толькі што рэстаўрыравалі. Складаная брама, якая сустракае наведвальніка, празрыстыя цені маладых дрэў у дварыку, светлыя пакоі стварылі добрае акружэнне экспазіцыі керамічных скульптур. Большасць з іх — поўныя незвычайнай грацы чалавечыя фігуркі.

«Венгерскія новыны».

«КАРАЛЕЎСКІ ТЭАТР» СПЫНІЎ ПРАЦУ

У сувязі з фінансавымі цяжкасцямі спыніў працу славуці лонданскі «Каралеўскі тэатр». Паводамленне аб гэтым сустрэла з вялікім засмучэннем жыхарам брытанскай сталіцы. Тэатр карыстаўся ў Англіі вялікім поспехам, і цяжка згадаць выпадак, калі б зала яго пуставала. «Каралеўскі тэатр», піша газета «Абсервер», быў апошнім яркім ачагом культуры сярэдніх класіў жылых масіваў і сумных шасейных дарог усходняга раёна Лондана.

«У апошні час нам стала вельмі цяжка змагацца з вострым недахопам сродкаў,—

сказала журналістам дырэктар тэатра Джоан Літлвуд.— Плата за памяшканне расла з катастрафічнай хуткасцю. Даражэла ўсё: дэкарацыя, рэквізіт. Толькі за тры месяцы гэтага года нам давясца часова звольніць 73 чалавек, але нават такая крайняя мера не дапамагла».

Спрабуючы выратаваць тэатр, Джоан Літлвуд звярнулася за дапамогай да ўлад. Аднак абяцаная датацыя аказалася ў два разы меншай той сумы, якая была неабходна, каб звесці кашы з канцамі.

М. ОЗЕРАУ,
карэспандэнт ТАСС.

У ВОЛЬНЫ АД ПРАЦЫ ЧАС

Дзесяткі тысяч жыхароў мангольскай сталіцы прымаюць актыўны ўдзел у масавых веснавых суботніках па добраўпарадкаванню роднага горада, якія сталі ўжо традыцыйнымі. Гэтыя суботнікі ператвараюцца ў масавыя святыя працы. Гараджане працягваюць шмат ініцыятывы, каб зрабіць сваю сталіцу яшчэ прыгажэйшай. Сёлета на вуліцах і ў скверах горада будзе пасаджана звыш 170 тысяч дрэў і кустоў, гэта значыць у два разы больш, чым у мінулым годзе. Уланбатарцы абавязаліся выканаць у вольны час работы на 10 мільёнаў тургрыкаў. У выніку будзе завершана стварэнне цэнтральнай зоны адпачынку, закла-

дзены вялікі парк. Новая асфальтаваная дарога злучыць сталіцу з яе прамысловым прыгарадам. Стануць прыгажэйшымі галоўныя магістралі горада — вуліца Міру, праспект Леніна.

Нядаўна ў цэнтральным парку «Дружбы» па ініцыятыве пасольстваў Савецкага Саюза і ПНР адбыўся інтэрнацыянальны нядзельнік, у якім разам з мангольскімі працоўнымі ўдзельнічалі дыпламаты і спецыялісты ўсіх сацыялістычных краін. Іх рукамі было пасаджана каля 1200 дрэў.

А. БАБЕНКА,
карэспандэнт ТАСС,
Улан-Батар.

ХУТКАЕ ЧЫТАННЕ І СТРАТА ІНФАРМАЦЫІ

Авалодаўшы тэхніку хуткага чытання, вы зможаце чытаць 100 або нават 200 старонак у гадзіну, сцвярджаюць спецыялісты і прыхільнікі гэтага метаду. І яны маюць рацыю. Сапраўды, пасля адпаведнай падрыхтоўкі можна падвоіць або патройць хуткасць чытання. Аднак многія псіхолагі настроены менш аптымістычна.

Пасля правядзення шэрагу тэстаў вучоныя-псіхолагі Каліфарнійскага дзяржаўнага ўніверсітэта прыйшлі да заключэння, што па меры павелічэння ў студэнтаў хуткасці чытання разуменне імі прачытанага рэзка пагаршалася.

Так, тэсты паказалі, што ў групы студэнтаў, хуткасць чытання якіх узрасла пасля спецыяльнай падрыхтоўкі ў сярэднім на 221 працэнт, разуменне розных відаў тэкстаў скарацілася з 66,1 працэнта да 40,6 працэнта. Усяго 5 студэнтаў з 62, якія падвергліся праверцы, захавалі ранейшую здольнасць засваення прачытанага.

На думку вучоных, вынікі тэстаў ўдавоўна хуткае чытанне непазбежна выклікае «страту» значнай часткі інфармацыі, якая змяшчаецца ў тэксце.

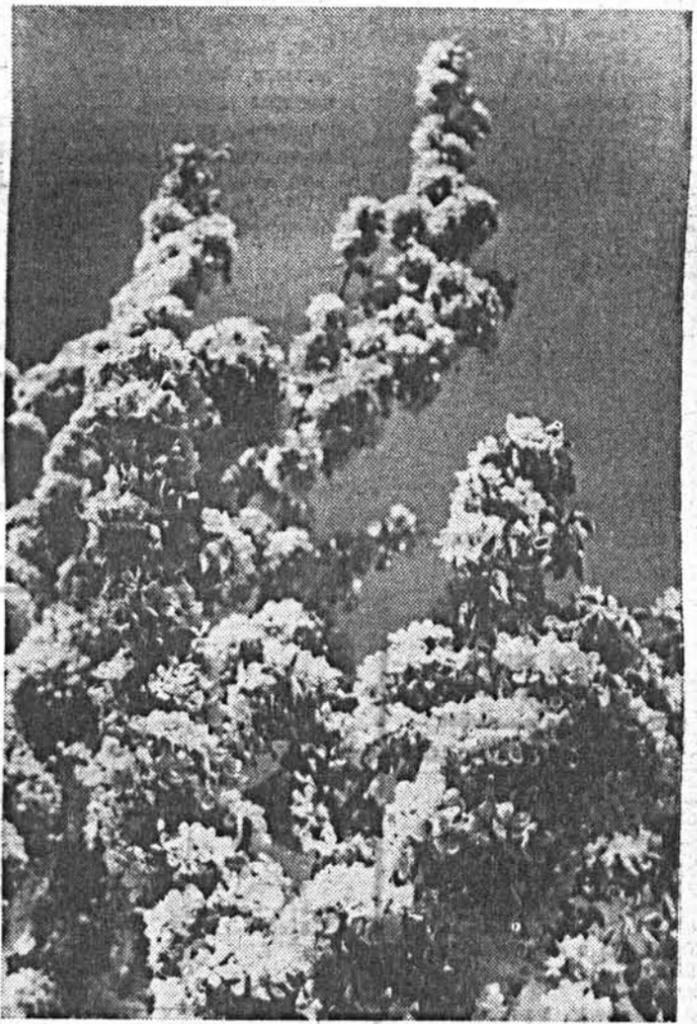
«Навіны ЮНЕСКА».

Выстаўка ў краінах Магрыба

Семдзесят мастакоў і скульптараў Алжыра, Марока і Туніса прынялі ўдзел у першай сумеснай выстаўцы краін Магрыба, арганізаванай асацыяцыяй мастацтваў гэтых краін. На выстаўцы, якая адбылася ў лютым гэтага года ў гарадзе Алжыры, былі прадаўлены каля ста палотнаў, мініячур і скульптур, якія атрымалі высокую ацэнку крытыкі.

Пасля заканчэння выстаўкі тры творчыя асацыяцыі, якія прымалі ўдзел у яе правядзенні, прынялі рашэнне стварыць асацыяцыю мастацтваў і скульптуры краін Магрыба. Першы кангрэс новай асацыяцыі адбудзецца праз год у Тунісе, а ў Алжыры будзе выдадзена яе часопіс, прысвечаны мастацтву гэтых краін.

«Навіны ЮНЕСКА».

РАЇЦА

Я далоні падстаўлю дажджу, І на сэрцы ўсіх — майская раіца,
Кроплям гэтым Гатовы я кланяцца. Чую я шапаценне лістоў —
На прыбраны праспект пагляджу Дождж ідзе —
І ўсміхаюся: — Майская раіца! На прасторах паляў Зялянецца
Дождж ідзе не такі, Як заўжды. Бачу сонца агністага шар,
Ён з праменьнямі сонца зліваецца. Усміхаецца.
Дождж змывае з зямлі Халады, Будзь жа вечнак,
майская раіца!
Мікола ЧАРНЫЎСКІ.

БЕЛАРУСКАЯ ДЗЯРЖАЎНАЯ КАНСЕРВАТОРЫЯ

імя А. В. ЛУНАЧАРСКАГА

А Б'ЮЛЯЕ КОНКУРС

НА ЗАМЯШЧЭННЕ ВАКАНТНЫХ ПАСАД ПРАФЕСАРСКА-ВЫКЛАДЧЫЦКАГА САСТАВУ ПА КАФЕДРАХ:

- Камернага ансамбля — загадчыка кафедры І
- Опернай падрыхтоўкі — загадчыка кафедры І
- Гісторыі музыкі — загадчыка кафедры І
- старшага выкладчыка І
- Ка-цэртмайстарскага майстэрства — дацэнта І
- Струнных інструментаў — старшага выкладчыка І (альт)
- Духавых інструментаў — старшага выкладчыка І (валторна)
- Народных інструментаў — дацэнта І (баян)
- дацэнта І (цымбалы)
- старшага выкладчыка І (баян)
- выкладчыка І (цымбалы)
- Спеваў — старшага выкладчыка І
- Тэорыі музыкі — старшага выкладчыка І

Заявы і дакументы, згодна з Палажэннем аб конкурсах, накіроўваць на імя рэктара па адрасу: г. Мінск, вул. Інтэрнацыянальная, 30.

Тэрмін падачы заявы адзін месяц з дня апублікавання.

Даведкі па тэлефонах: 22-49-42, 22-96-71.

НА ДРУГІМ тыдні праці на новым месцы мяне паклікалі да кіраўніка нашай установы.

— Давядзецца вам, даражэнькі, паехаць у падшэфны калгас і выступіць там з лекцыяй. Пра што? Ну, хоць бы... пра спорт, пра шахматы, Памятаеце, вы казалі, што маеце першы разрад? Вам і карты ў рукі. Жадаю!

Такое даручэнне я атрымаў упершыню, таму загадзя пачаў рыхтавацца да лекцыі. Не дзе я чуў, што нават вялікі старагрэчаскі прамоўца Демасфен перад тым, як выступаць, па некалькі гадзін рэпэціраваў прамову ля мора. Але мора, на жаль, паблізу не было... Таму, рэальна ўлічыўшы ўсе абставіны, я пачаў рыхтаваць сваю першую лекцыю ва ўласнай кватэры.

Паступова ўваходзячы ў смак, я ад шэпту пераходзіў да больш гучнага выкладання, а пад канец пачынаў так крычаць, што наша суседка збянтэжана цікавілася ў жонкі, ці не здарылася са мною, крый божа, чаго-небудзь.

— Ведаеце, даражэнькія, калі вас няма дома, ён пачынае гаварыць сам з сабой!

Але жонка яе супакоіла, растлумачыўшы, што я і ў шахматы гуляю сам з сабой.

Нарэшце, наступіў дзень майго выпрабавання. Я прыехаў у калгас. Паколькі надвор'е было дажджлівым, вязковы клуб быў

паўнюткі. Не памятаю, як і выйшаў на сцэну, як, хвалючыся, зірнуў на маіх слухачоў, і зусім разгубіўся. Аўдыторыя чакала, чагосьці чакаў і я... У зале зрабілася ціха-ціха. Але я ўпарта маўчаў. І пачатак адзінаборства са слухачамі закончыўся ў маю карысць: грывнуллі нецярплівыя воплескі. Пачуўшы іх, я падбадзёрыўся і па-

думаць, і толькі затым зрабіць ход на дошцы. А другі, таксама выдатны шахматыст, раў трымаць рукі...

— Чые рукі? Праціўніка?—пад з'едлівае хіханне спытаў з першага рада якісьці жартаўнік з чорнымі, на гарадскі манер, коратка падстрыжанымі вусікамі.

рогат у зале раззлаваў мяне і, сскакаўшы, я адпарываваў:

— Канечне, калі ён у вас вельмі доўгі!

Зноў—рогат...

Пасля гэтага — пайшло! Што я толькі ні гаварыў... Сапраўдная дуэль з жартаўніком адбылася ў нас. Ён — слова, я — два. Людзі аж за жываты хапаюцца. Весела! А я пад канец так разышоўся, што нават анекдоты пачаў тавіць... Толькі б не маўчаць, толькі б што-небудзь гаварыць.

Назаўтра, калі я вярнуўся, мяне выклікаў начальнік. Ідучы да яго, я быў гатовы на ўсё: у кішэні нават ляжала падрыхтаваная заява аб звальненні...

Але...

— Дарагі мой!—радасна сустраў мяне начальнік.—Вялікае табе дзякуй! Выручыў... Званіў старшыня падшэфнага. Вельмі спадабалася тваё выступленне. Так, кажа, у іх яшчэ ні адзін лектар не выступіў. Артыст!

— Ды што вы, які я артыст!

— Дарма, што не артыст, а вось зрабіў уражанне... нібыта той Райкіні! На свята просяць нябе зноў прыехаць. Там у іх у калектыве мастацкай самадзейнасці канферансье не хапае...

...І вось ужо цэлы год, як я працую кіраўніком мастацкай самадзейнасці ў падшэфным калгасе. Не ведаеш, дзе знойдзеш, дзе згубіш!

А. Ракініцкі.

Мая ПЕРШАЯ

ЛЕКЦЫЯ

чаў бы з таго свету нешта гаварыць... Нагадаўшы пра старажытнае паходжанне шахмат, хуценька перайшоў да практычных парад.

— Галоўнае, — мармытаў я, — трэба, калі гуляеш у шахматы, абавязкова думаць! Так, адзін вялікі шахматыст раў гуляць у чатыры прыёмы. Гэта значыць, спярша падумаць, потым запісаць ход, зноў моцненька па-

— Не, не—свае рукі!—паўна пачаў тлумачыць я. — Вось, глядзіце, як...—І я скрыжаваў пальцы абедзвюх рук. — Бо, ведаеце, рука так і цягнецца зрабіць паспешлівы ход... А калі будзеце вось так трымаць рукі, то і глупства не зробіце.

— А фігуры, — прабацце, перастаўляць носьце? — не сунімаўся жартаўнік.

Дружны і працяглы

Георгій ЮРЧАНКА

АПАВЯДАННЕ З РЫФМАМІ

І сёння яшчэ ўспамінаю з усмешкай.
Я эліт...
Я варажбіт-звяздар...
Я ўведаў лес цароў і каралёў.

Аляксей ЗАРЫЦКІ

Гурмой, талакою пльвучуць успаміны,
Бяруць у палон без адхлення і меры.
Я быў славянінам, Індусам, элітам,
Смактаў малако незабыўнае Геры.
Князі, каралі дакучалі мне дужа:
— Ляксеяка, браток, на далонь глянь ці ў карты
Каму з нас дастануцца лаўры і ружы,
А хто з нас аздобы цярновае варты!
Зірну я на зоркі ў палоне экстазу
Ці карты раскіну без жаднай надзеі
І мігам рыфмюю такія прадказы,
Што кроў іх блакітная ў жыллах гусцею,
Правы, прыгоды маёй асяніны!
У сэрцы дзядоўскім, лагодным і ціхім,
Вось бачна-нябачна...

Успаміны, ўспаміны,

Вы поўніце шчодро старонкі і кнігі!

Хрыста РАДЗЕУСКІ

ГРАМАФОН

БАЙКА

Прыгожа грамафон спяваў на дзіва!
За песняй песню падаваў імкліва,
ды і прамовы гаварыў цудоўна—
разумна, палымяна, красамоўна.
Аж вушы адтапырыла каструля
І нават накруўку згубіла дзесь,
разінуўшыся, слухала красуня
І ахала:—Які ён маладзец!
Натура даравітая якая:
І галасістая, і гаваркая,
А песні ведае са свету з усяго!
Нарэшце запыталася ў яго:
— Ну, як ты дасягнуў такога ўмення
І мудра гаварыць, і песні поць,
што проста млею я ад захаплення!
І праскрыпеў ёй грамафон ледзь-ледзь!
—Усё залежыць, чым я славін ёсць,
ад тых пласцінак, што заводзіць хтось.
З балгарскай пераклаў Н. ГІЛЕВІЧ.

М. КАРУН

БАЙКІ

КОТ І РЫБА

Кот на бераг мора
Кожны дзень выходзіў,
Выкінуты морэм
Рыбак там знаходзіў.

І прыдумаў нека:
У мора каб залезці,
Свежанькіх там рыбак
Змог бы шмат ён з'есці.

Ад такой іды
Аж раззявіў рот,
І ў грозныя хвалі
Кінуўся той Кот.

Доўга з морам біўся,
Сілы не знайшоў.
Патануў... І рыбак
Сам на корм пайшоў.

АСЕЛ І ВЯРБЛЮД

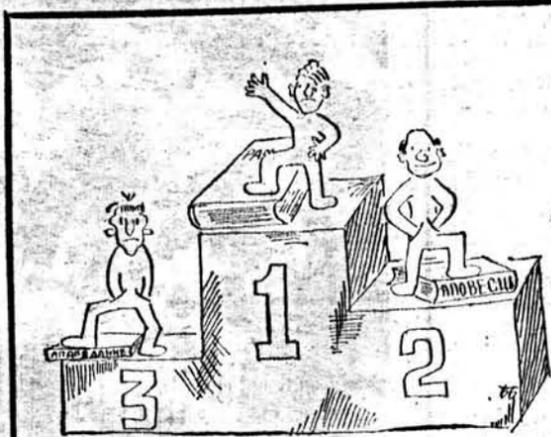
Упарты Асел
У асеннюю слоту,
Як кажуць, па вушы
Залез у балота.
Вярблюд гэта ўбачыў
І плакаць пачаў.

— Чаго ты! —
У яго гаспадар запытаў,
Не ты ж зацягнуўся

У багню-дрыгаў...
І кажа вярблюд
Гэтак сумна яму:

— Канечне, я тут
Без віны вінаваты,
Ды выцягнуць мне
Загадаеш Асла ты.

Пераклад
з армянскай.

Узнагароджанне крытыкаў. Мал. А. ШАУЦОВА.

ПЫРХ-СКОК

Хочаш не хочаш, а калі трэба—чакаеш... Чакаеш каля тэлефоннай будкі. Вось ужо, дзякуй богу, твая чарга. І тут...

— Пардон, грамадзяне! Вельмі прашу вас: дазвольце, тэрміновы званок закаханай дзяўчыне...

Адкуль ён, адкуль гэтая шыкоўна апранутая кучаравая жардзіна? Пазірае зверху на цябе, як са званіцы, нібы ты яму нешта вінен. І так настойліва, бесцырымонна пазірае, і так паблажліва ўсміхаецца, што сам не разумееш, як абяззбройвае цябе, і замест непрыязнага слова мармычаш яму ветлівенька:

— Калі ласка, калі ласка, шаноўны! Званіце закаханай...

Праўда, за спіной ў мяне той-сёй бурчыць па завядзёнцы незадаволена—кожны ж сляшаецца.

— Эйч, які малойчык! Пырх-скок...

Але справа зроблена. І ён ужо набірае пумар.

— Але! Мне Кацьку Маліноўскую, Кацьку... Гэта ты, Кацька? Прывітанне, каханая. Прывітанне з далёкіх Курьыл, сурогава Сахаліна, з горнага Алтая... Што? Хто гаворыць? Ды гэта ж я, Колька! Колька Булдыга... Ага, прыехаў. Надакучыла...

Што? Бадзяцца надакучыла ды і вось па табе, шчыра кажуць, засумаваў, міленькая... Як там у нас... на заводзе? Ну, хай не ў нас, хай у цябе... Я ж таксама працаваў... Ну, навошта такія словы? Не, не ўдзец... Рыба шукае дзе глыбей... А я во, грошыкаў прывёз! Сёння ж у рэстаран запрашаю... Прыйдзеш? Чаму не можаш, чаму? У мяне самы сур'езны намер... Самы сур'езны! Як кажуць, бяры руку і сэрца... Чакай, не разумею... Ужо ёсць рука? Чыя? Мужава? ...Людзі каля тэлефоннай будкі весела пазіраюць услед разгубленаму «малойчыку», які кідаецца, нібы ашпараны, да таксі.

— Эйч, пырх-скок, — зноў задаволена смяецца ў мяне нехта за плячыма.

Я. ІВАНОВА.

«Літаратура і искусство» — орган Міністэрства культуры і правлення Саюза пісателёў БССР Мінск.

«ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

Выходзіць па пятніцах на шаснаццаці старонках

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі.

Адрас рэдакцыі: 220600, ГСП, Мінск, вул. Захарова, 19.

Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 33-24-61, на месніна галоўнага рэдактара — 33-25-25, адказнага сакратара — 33-44-04, аддзела грамадска-палітычнага жыцця і інфармацыі — 33-22-04, аддзела прозы і паэзіі — 33-22-04, аддзела крытыкі і бібліяграфіі — 33-24-62, аддзела тэатра, кіно і музыкі — 33-21-53, аддзела выяўленчага мастацтва, архітэктуры і вытворчай эстэтыкі — 33-24-62, аддзела культуры — 33-24-62, аддзела пісем і масавай работы — 33-24-62, выдавецтва — 32-22-19, бухгалтэрыі — 32-15-87.

Рукапісаў рэдакцыя не вяртае.

Галоўны рэдактар Х. Д. ЖЫЧКА.

Рэдакцыйная калегія: З. І. АЗГУР, А. Ц. БАЖКО, Б. І. БУР'ЯН, А. І. БУТАКОВ, А. С. ГРАЧАНІКАУ, Ю. П. ГРЫГОР'ЕУ, К. Л. ГУБАРЭВІЧ, І. М. ДАБРАЛЮБАУ, В. У. ІВАШЫН, А. С. КАЗЛОУСКІ, П. М. МАКАЛЬ, У. Л. МЕХАУ, Л. Я. ПРОКША, Р. К. САБАЛЕНКА, І. А. САНКОВА, М. Г. ТКАЧОУ, Ю. М. ЧУРКО, Р. Р. ШЫРМА.